

CANNI RODARİ

Celsomino

Yalançılar Ölkəsində

Ən məşhur

uşaq romanları

Alatoran
YAYINLARI

84(4 UTA)
R 71

CANNI RODARI

Celsomino Yalançılar Ölkəsində

uşaq romanı

F. Köçəri adına
Azərbaycan Dövlət Uşaq
KITABXANASI
INV. № 75520

Canni Rodari

CELSOMİNO YALANÇILAR ÖLKƏSİNDƏ

uşaq romanı

152 səh.

Tərcümə:

Mikayıl Rzaquluzadə

Redaktor:

Nərmin Həsənli

Kompüter dizaynı:

Yaşar Şahlaroğlu

Çap tarixi: 21.02.13

Format: 70x90 1/16

Qiyməti 4 manat.

Copyright © Alatoran, 2012

Celsomino adlı balaca oğlanın (Celsomino – italyan dilində “yasəmən” deməkdir), anadangəlmə çox güclü səsi var, səsinə bir azca qaldıran kimi şüşələr sınıır, ağaclardakı meyvələr tökülür, ancaq bu səs onun başına olmazın işlər gətirir. Hər şeyə burnunu soxan qonşular onu sehirbaz hesab edir, Celsomino da başını götürüb qaçır... Gəlib Yalançılar Ölkəsinə çıxır. Ölkənin kralı, öz dəstəsi ilə hakimiyyəti ələ keçirmiş keçmiş quldur Cakomonun əmri ilə ölkədə hər kəs hətta heyvanlar da hər zaman yalan danışmalıdırlar. Pişiklər hürməli, itlər myoldamalı, atlar mələməli, inəklər isə kişnəməlidirlər. Rəssamlar at rəsmini on üç ayaqlı, dəvəni beş hörküclü çəkməlidirlər. Çörək dükanında çörək yerinə dəftər-qələm satırlar, hamı saxta pullar işlətməlidir, ölkədəki xəbərlər “Nümunəvi Yalançı” qəzetində yayınlanır. Celsominonun səmindən divardakı Al Pişik-Axsaq Pişik canlanır, pişiyin cəmi üç ayağı var, çünki Romoletta onun dördüncü ayağını çəkməyi unudub. Tezliklə Celsominonun və Al Pişik-Axsaq Pişiyin yeni dostları, Bananito, maestro Domisol və Qarğıdalı xala, Romoletta, bir dəqiqə belə oturmayan Benvenuto onlara qoşulur. Dostlar kral Cakomonun sirrini öyrənirlər, sən demə kralın keçəldir və öz keçəliyini gizlətməkdən ötrü həmişə başına qızılı saçları olan parik qoyur. Dostlarının və öz səsinin köməyi ilə Celsomino kralı ifşa edir və insanları doğru danışmağa qaytarır.

*Durmuş stadionda Celsomino bayaqdan,
Topu tordan keçirir ağızını açan zaman.*

BİRİNCİ FƏSİL

Başına gələn bu əhvalatlar haqqında bizə Celsominonun özü danışmış. Onun əhvalatını dinləyib qurtarana qədər qulaqlarıma yarım kilo pambıq tıxamağıma baxmayaraq az qala kar olmuşdum. Məsələ burasındadır ki, Celsominonun səsi çox güclüdür. Elə güclüdür ki, hətta o, yavaş səsle danışanda belə, dəniz səthindən və Celsominonun özünün başı üzərindən on min metr hündürlükdə uçan reaktiv təyyarələrin sənişinləri də onu eşidirlər.

Bu saat Celsomino məşhur bir tenor olmuşdur. O hər yerdə - Şimal qütbündən tutmuş ta cənub qütbünə qədər məşhurdur. Artist olduqdan sonra o özü üçün yeni və yaxşı səslənən gurultulu bir ad tapmışdır ki, bunu indi mən sizə deməyəcəyəm, ona görə ki, bunu siz yəqin azı yüz dəfə qəzetlərdə oxumuşsunuz. Uşaq vaxtlarında onu "Celsomino" - yəni "Jasmin" deyə çağırmışlar, elə bu adla da o bizim nağılımızda qalacaqdır.

Bəli, biri var idi, biri yox idi, adicə bir oğlan var idi. Boyca başqa uşaqlara nisbətən bəlkə də bir qədər kiçik idi. Ancaq ağızını açar açmaz onun son dərəcə gur, qulaqbatırıcı səsi olması bəlli olurdu.

Celsomino anadan gecəyarısı doğulmuşdu. Bu vaxt həmkəndlilərinin hamısı sıçrayıb yataqdan qalxmış, elə bilmişdilər ki, fabrikin fiti

onları işə çağırır - əslində isə Celsomino ağlayırmış. Dünyaya gələn bütün körpələr kimi o da ağlayıb səsini yoxlayırmış. Xoşbəxtlikdən çox keçmədən o, jurnalistlər və gecə keşikçilərindən başqa bütün ləyaqətli adamlar kimi axşamdan ta səhərə qədər yatmağı öyrənmişdi. İndi o, adamlar işə getmək üçün yuxudan ayılmalı olduqları vaxtda, düz səhər saat yeddi tamamda ağlamağa başlayırdı. fabrik fitləri daha lazım olmadı, onlar işlənməməkdən paslandılar.

Celsominonun altı yaşı tamam olduqda o, məktəbə getdi. Müəllim şagirdlərin adını oxuyan zaman " C " hərfinə gəlib çatanda onu çağırırdı:

- Celsomino!

- Buradayam! - deyə, yeni şagird sevincək cavab verdi. Birdən gurultu qopdu - sinifdəki yazı lövhəsi min parça olub ətrafa səpələndi.

Müəllim əlini xətkəşə ataraq acıqlı-acıqlı soruşdu:

- Deyin görüm daşı lövhəyə hansınız atdınız?

Heç kim səsini çıxarmadı.

Müəllim dedi:

- Bəli, adları yenidən oxumağa başlayaq. - O sıra ilə bir-bir şagirdlərin adlarını oxuyub xəbər alırdı: Daşı sən atdın?

- Mən yox, mən də yox, - deyə qorxmış uşaqlar cavab verirdilər.

Müəllim Celsominoya gəlib çatdıqda o da ayağa qalxdı və səmiyyətlə cavab verdi:

- Mən deyildim, sinyor m...

Ancaq o "müəllim" sözünü deyib qurtarmamış pəncərələrin şüşəsi cingilti ilə sınıb döşəməyə səpələndi.

Bu dəfə müəllim sinfə diqqətlə göz qoyurdu, o gördü ki, sinifdəki qırx məktəblinin heç biri sapandla daş atmadı. "Yəqin ki, pəncərəni küçədən keçən nadinc uşaqların biri sındırdı, - deyə müəllim fikirləşdi. - Məktəbə getmək əvəzinə onlar küçələri veyil-veyil gəzib quş

yuvalarını dağıdırlar. Əlimə keçsin, qulağından tutub çəkə-çəkə düz polis idarəsinə apararam".

O səhər, bundan başqa bir hadisə olmadı. Sabahısı gün müəllim yenidən adları oxumağa başladı və yenə də Celsominonun adına gəlib çatdı.

- Buradayam! - deyə bizim qəhrəman artıq məktəbli olduğuna görə iftixarla cavab verdi.

"Tarak-tararak-tak!" - o saatca pəncərə guruldadı. Cəmisini yarımca saat bundan qabaq salınmış şüşələr qırıq-qırıq olub səkiyə töküldü. Müəllim dedi:

- Qərribə işdir. Hər dəfə sənə adına gəlib çatan kimi bir bədbəxtlik üz verir. Hə, hər şey aydındır! Oğlum, sənə olduqca gur səsin var, ağzını açan kimi siklon zamanı olduğu tək havada sarsıntı əmələ gəlir. Bu gündən etibarən sən ancaq yavaş səslə danışmalısən, yoxsa məktəb də, kəndimiz də uçub darmadağın olar. Oldumu?

Celsomino xəcalətindən qıpqırmızı qızaranaq etiraz etmək istədi:

- Sinyor müəllim, axı onu mən eləməmişəm!

"Tarak-tararak-tak!" - Məktəb keşikçisinin bu saatca mağazadan gətirdiyi təzə lövhə gurultu ilə parçalandı.

Müəllim dedi:

- Bu da sənə sübut.

Ancaq yazıq Celsominonun yanaqlarından iri göz yaşı damlalarının süzüldüyünü gördükdə ayağa qalxdı, oğlanın yanına gəlib mehribancasına onun başını sığallamağa başladı.

- Oğlum, dediklərimə diqqətlə qulaq as. Sənə səsin sənə böyük bədbəxtlik gətirə bilər, yaxud da böyük şöhrət qazandırar. Amma hələlik, yaxşı olar ki, ondan mümkün qədər az istifadə edəsən. Bir də hamıya yaxşı məlumdur ki, danışmaq gümüşdür, danışmamaq isə qızıl.

O gündən sonra Celsomino üçün cəhənnəm əzabı başlandı. Yeni bir həngamə baş verməsin deyə məktəbdə o ağzına cib dəsmalını

tıxayırdı. Bununla belə onun səsi o qədər ucadan çıxırdı ki, o danışıqda sinif yoldaşları qulaqlarını tutmalı olurdular. Müəllim ondan mümkün qədər gec-gec dərs soruşmağa çalışırdı. Amma onu da demək lazımdır ki, Celsomino nümunəvi şagird sayılırdı və müəllim arxayın idi ki, o həmişə düzgün cavab verə bilər.

Evdə birinci hadisədən sonra (məktəbdə baş vermiş hadisəni o stol başında nağıl edərkən on iki stəkandan yalnız qırıntılar qalmışdı) ona ağızını açmaq möhkəm qadağan edilmişdi.

Ürəyini boşaltmaq üçün o kənddən xeyli uzaqlara: meşəyə gölün sahilinə və ya çölə getməli olurdu. O, tək qaldığına və həmkəndlilərinin pəncərələrindən kifayət qədər aralı olduğuna əmin olduqda üzünü üstə yerə uzanır və mahnı oxuyurdu. Bir neçə dəqiqədən sonra yer sanki qaynamağa başlayırdı - köstəbək, soxulcan, qarışqa və yerin altında yaşayan başqa həşərat yerin üzərinə çıxır, zəlzələ baş verdiyini zənn edərək xeyli uzaqlara qaçırdılar.

Tək bircə dəfə Celsomino adət etdiyi ehtiyatkarlığını unutdu. Bu əhvalat bazar günü, stadionda, həlledici futbol görüşü zamanı olmuşdu.

Celsomino futbol azarkeşi deyildi, lakin oyun yavaş-yavaş onu da qızıışdırmış, həvəsə gətirmişdi. futbol azarkeşlərinin həvəsləndirici sədaları altında onların kəndinin komandası hücumla keçdi. (Futboldan başım çıxmadığına görə "hücumla keçmə"nin nə demək olduğunu mən dürüst bilmirəm, ancaq Celsomino öz hekayətində bu cümləni işlətdiyindən belə güman edirəm ki, siz onu başa düşərsiniz - siz hər halda idman qəzetlərini oxuyursunuz!)

- Vur! Vur gəlsin! - deyərək azarkeşlər bağırırdılar.

- Vur! - deyərək, Celsomino da bütün səsilə bağırırdı. Elə həmin bu anda sağ kənar oyunçusu topu mərkəz hücumçusuna ötürürdü, lakin yarı yolda top istiqamətini dəyişərək hansısa bir qüvvənin təsiri ilə isə rəqib qapıya tərəf şığıdı və qapıçının düz ayaqları arasından qapıdan keçdi.

- Qol! - deyərək tamaşaçılar çığırdılar.

- Bax, zərbə belə olar ha! - deyərək kimsə səsləndi. - Gördünüzmü topu necə vurdu? Sən bir dəqiqəyə bax! Hər şey millimetrinə qədər hesablanmışdır. Ayaqları qızıldı qızıl!

Lakin Celsomino özünə gəldikdə nə etmiş olduğunu o saat başa düşdü.

O ürəyində düşündü: "Şübhə ola bilməz, bu qolu mən səsimlə vurdum. Gərək səsimi çıxarmayam, yoxsa idman nəyə çevrilər. Amma hesabı bərabərləşdirmək üçün əlac yoxdur, gərək bir qol da o biri qapıya vuram".

Oyunun ikinci yarısında onun üçün əlverişli bir fürsət düşdü. Rəqib komandası hücumla keçdi.

Celsomino qışqırdı, top onun həmkəndlilərinin qapısından keçdi. Başa düşmək çətin deyil ki, bunu etdikdə onun ürəyindən qaranlıq axırdı. Hətta bir çox illər keçdikdən sonra belə Celsomino bu əhvalatı mənə danışdıqda sözarası dedi:

- Mən barmağımın kəsilməsinə razı olardım, bu qolun vurulmağına yox. Amma neyləmək olar, istər-istəməz vurmaq lazım gəldi.

Bəli, onun yerinə başqa bir adam olsaydı öz sevimli komandasına uğur qazandırardı, amma Celsomino yox - o, duru bulaq suyu kimi çox təmiz, səmimi və vicdanlı bir adam idi. Beləcə də o böyüyüb yeniyetmə bir gənc oldu. Düzünü desən Celsomino o qədər də hündürboy deyildi, əslində bəlkə də qısa boy idi, bəlkə də arıq idi ki, kök deyildi, - ümumiyyətlə "Jasmin" adı üçün tamamilə yararlı bir adam idi. Ağır bir adı olsaydı, bir də görəcəkdin ki, onu daşımaqdan belində donqar əmələ gələrdi.

Celsomino artıq çoxdandır ki, məktəbi buraxıb kəndli əməyi ilə məşğul olurdu, əgər onun başına sizin tezliklə biləcəyiniz çox pis bir əhvalat gəlməsəydi, o, bütün ömrü boyu bu məşğuliyyətdən əl çəkməzdi, mən də bu əhvalatı sizə nağıl etməli olmazdım.

*Baxti gətirmədi Celsominonun,
Əleyhinə çıxdı bütünlükdə onun.*

İKİNCİ FƏSİL

Bir gün səhər Celsomino öz bağına gedərkən görür ki, armudlar artıq yetişmişdir. Armudlar axı həmişə belə edirlər: sizə heç bir söz demədən özləri üçün yetişir, yetişir, günlərin bir günü də gedib görürsünüz ki, artıq tamamilə yetişmişlər, onları dərmək vaxtı gəlib çatmışdır.

"Hayıf, - deyə Celsomino fikirləşdi, - hayıf ki, özümlə nərdivan gətirib gəlməmişəm. Gedim evə, nərdivan, həm də uzun bir ağac gətirim ki, yuxarıda əl çatmayan budaqdakı armudları vurub salım".

Lakin bir anda onun ağına başqa bir fikir gəldi - daha doğrusu bu, onun kiçik bir şıltaqlığı idi: "Bəlkə səsimi işə salıb burada da bir sınaq aparım?"

Belə qərara gəldikdən sonra o, ağacın dibində durub zarafatlamı, ya ciddimi bağırdı:

- Hə, armudlar, yerə tökülün!

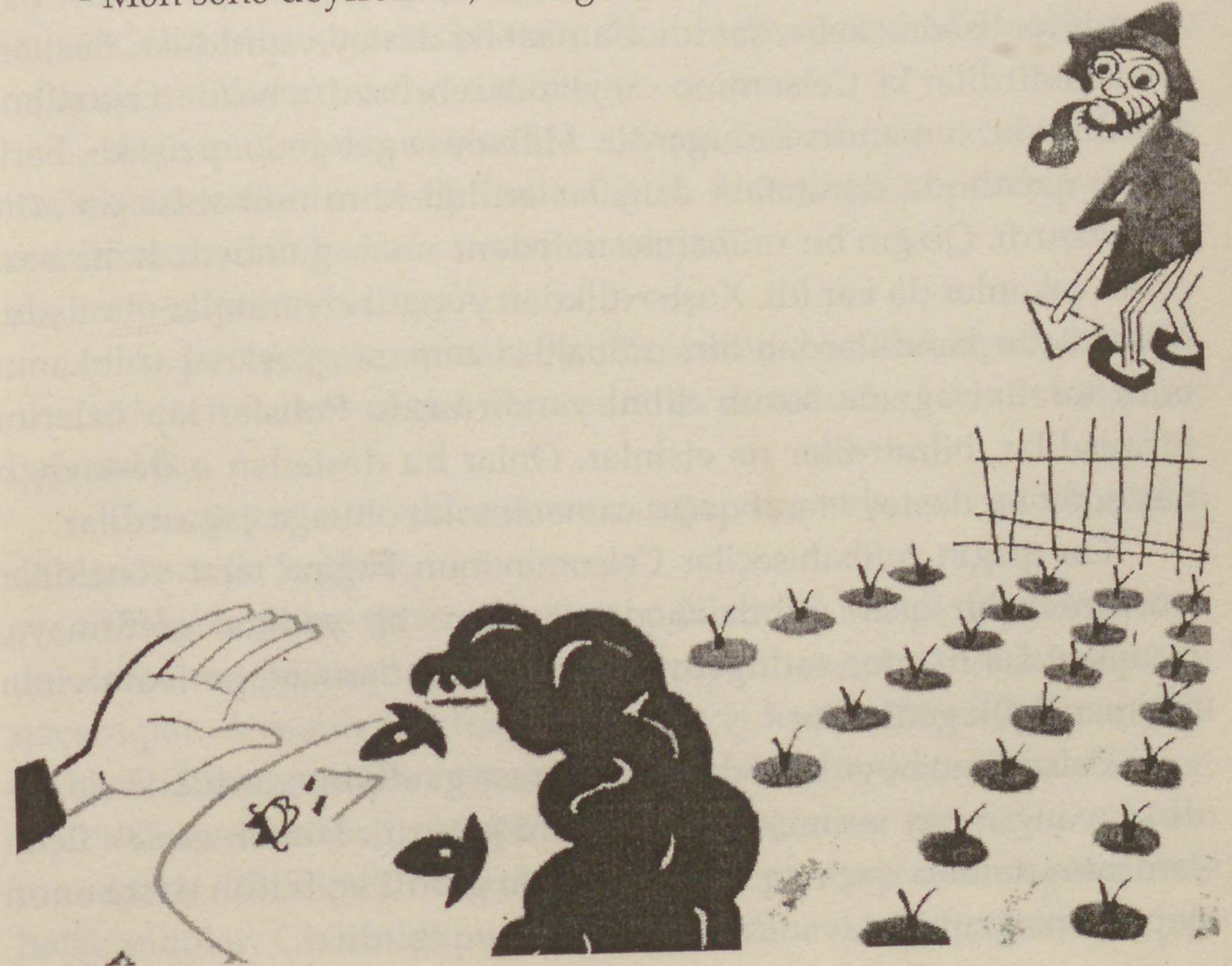
"Dam-dam-daram-dam!" - armudlar ona cavab verərək yağış kimi yerə səpələndilər.

Celsomino başqa bir ağacın dibinə gedib orada da elə etdi. Hər dəfə o "Tökülün!" çığırdıqda, armudlar onun əmrini gözləyirmişlər kimi budaqdan qopub yerə tökülüşürdülər. Bu, Celsominonu olduqca sevindirirdi.

"Belə olsa mən qüvvəmə xeyli qənaət edərdəm, - deyə Celsomino düşündü. - Ancaq təəssüf ki, nərdivan və ağac əvəzinə səsimdən yararlanmaq öncədən ağıma gəlməmişdi.

Celsomino bağını dolaşdıqca bu üsulla armud yığdığı zaman qonşu sahədə yeri toxalayan bir kəndli onu gördü. O, gözlərini sildi, burununu çimdiklədi, əmin olduqda ki, gördükləri yuxu deyil, arvadının dalınca qaçdı. Qorxusundan əsə-əsə arvadına dedi:

- Bir get bax. Mən əminəm ki, Celsomino mənfur cadugərdir: Arvadı gedib baxdı, sonra dizi üstə çökərək dedi:
- Elə deyil, o ki, müqəddəs sehrbazdır!
- Mən sənə deyirəm ki, cadugərdir!

- Mən də sənə deyirəm ki, müqəddəs sehrbazdır!

Bu günə qədər ərlə arvad çox xoş və mehriban həyat sürürdülər, amma indi ər toxanı qapdı, arvad da beli; hər biri möhkəmca silahlanaraq öz fikrinin doğru olduğunu sübuta yetirmək üçün dava eləməyə hazırlaşmışdılar ki, kişi təklif etdi:

- Gəl gedək qonşuları çağırmaq. Qoy Celsominoya onlar da baxsınlar, görək nə deyəcəklər.

Qonşuları çağırmaq və bu hadisədən hamının xəbər tutması fikri kəndlinin arvadının xoşuna gəldi. O, əlindəki beli yerə atıb bir anda yox oldu.

Hələ axşam düşməmiş həmin ətrafda yaşayanların hamısı baş vermiş hadisədən xəbərdar idi. Camaat iki dəstəyə ayrıldılar. Bəziləri təsdiq edirdilər ki, Celsomino - xeyirxah sehrbazdır, bəziləri isə sübut edirdilər ki, o mənfur cadugərdir. Mübahisə get-gedə qızışırdı, bərk külək qalxdıqda dənizdəki dalğalar artdığı kimi mübahisə də artır və qızışırdı. Qızgın bir mübahisə meydanı əmələ gəlmişdi, hətta bəzi ziyan çəkənlər də var idi. Xoşbəxtlikdən yüngül ziyanlıqlar olmuşdu. Misal üçün kəndlilərdən biri mübahisə zamanı qızışaraq trubkanın odlu tərəfini ağızına soxub dilini yandırmışdı. Polislər lap özlərini itirmişdilər, bilmirdilər nə etsinlər. Onlar bu dəstədən o dəstəyə, o dəstədən bu dəstəyə tərəf qaçır, camaatı sakit olmağa çağırırdılar.

Ən qızgın mübahisəçilər Celsominonun bağına tərəf yönəldilər - onlardan bir qismi sehrbazlıqdan özlərinə bir yadigar götürməyə, bir qismi isə mənfur cadugərin yaşadığı bağı darmadağın edib viran qoymaq üçün gedirdilər.

Celsomino böyük bir dəstənin harasa getdiyini gördükdə elə bildi ki, yanğın baş vermişdir. O vedrəni götürüb kömək etmək üçün camaatın dalınca qaçmaq istəyirdi, lakin gördü ki, bütün dəstə onun qapısının ağzında dayandı. Belə bir danışmaq eşitdi:

- Odur! Odur! - deyə bəziləri bağırırdılar. - O, müqəddəs sehrbazdır.

- Müqəddəs haradan oldu? O mənfur cadugərin biridir! Bir ora baxın, əlində vedrə var. Yəqin ki, ovsunlanmışdır.

- Allah xatirinə, gəlin kənara çəkilmək; onun içindəkini bizim üstümüzdə çiləsə batırıq. Getdik.

- Nəyin içindəkini?

- Gözləriniz kor-zad deyil ki, vedrənin içində cəhənnəm qətranı var. Ondan bircə damcı adamın üstünə düşsə yeddi qatından keçər, onu ömründə heç bir həkim müalicə edə bilməz.

- O müqəddəsdir! O müqəddəsdir!

- Celsomino, biz sizin armudları əmrlə yetişdirdiyinizi, əmrlə onları yerə tökməyinizi görürdük.

- Dəli-zad olmamısınız ki? - deyə Celsomino soruşdu. - Bütün təqsirlər mənim səsimdədir. Güclü fırtına zamanı olduğu kimi, mənim səsimdən havada sarsıntı başlayır.

Arvadlardan biri qışqırdı:

- Hə, hə, biz yaxşı bilirik! Sən öz səsinlə möcüzələr yaradırsan!

- Möcüzə nə gəzir! Bu cadu ovsunudur! - deyə başqaları bağırırdılar.

Celsomino əlindəki vedrəni acıqla yerə atdı, evə gedib qapını daldan rəzə ilə bağladı.

"Sakit həyatım qurtardı, - deyə o düşündü. - İndi mən bir addım da olsun heç yerə ayaq basa bilməyəcəyəm, maraqlananlar dalımca qaçacaqlar. Axşamlar, yatmamışdan əvvəl hər yerdə söhbət məndən gedəcək. Balaca uşaqları mənimlə qorxudacaqlar, deyəcəklər cadugər gəlir! Yaxşısı budur, mən buradan çıxım gedim. Bir də ki, mənim burada nə işim var? Ata-anam ölüb, yaxşı dostlarım müharibədə həlak olublar. Gedim dünyanı dolaşım, bəlkə də səsimin köməyi ilə

mənə bir xoşbəxtlik üz verdi. Elə adamlar məgər azdırmı ki, mahn oxuduqlarına görə onlara pul verirlər? Doğrudur bu, bir qədə qəribədir. Axı əslində o adamlar ki, öz səslərindən həzz alırlar, onları bu məşğələsinə pul verməyə dəyməz. Bununla belə, oxumaq üçün pul verirlər. Bəlkə müğənni olmaq mənə də qismət oldu”.

Belə bir qərara gəldikdən sonra o, var-yoxunu yol çantasına yığıb küçəyə çıxdı.

Onu gözləyən adamlar pıçıldaşa-pıçıldaşa çəkilib yol verirdilər. Celsomino heç kəsin üzünə baxmadan, dinməzcə yolla çıxıb getdi. Kifayət qədər uzaqlaşdıqdan sonra, o son dəfə öz evinə baxmaq üçün dönüb geriye baxdı.

Camaat hələ də çəkilib getməmişdi, kabus imiş kimi uzaqdan adamlar onu barmaqla göstərirdilər.

“Bəlkə onlarla, onlara layiq olan bir zarafat edim?” - deyərək Celsomino düşündü və sinə dolusu nəfəs alaraq var gücü ilə bağırdı:
- Sağlıqla qalın!

Bu ayrılıq vidasının nəticəsi o saatca özünü göstərdi. Kişilər ani küləyin onların papaqlarını necə başlarından alıb apardığını hiss etdilər. Qırılmış üzə bənzəyən daz təpələri birdən-birə açılmış olan bir neçə qoca qadın öz pariklərinin dalınca qaçmağa başladılar.

Celsomino həyatında birinci dəfə etdiyi bu şıltaqlığa ürəkdən gülə-gülə:

- Əlvida, əlvida! - deyərək təkrar etdi.

Göydə uçan quşlar pırıldayıb buludlara qalxdığı kimi, papaqlar və pariklər də Celsomino'nun səsinin qeyri-adi qüvvəsi ilə havada qatarlandılar və bir neçə dəqiqədən sonra gözdən itdilər. Bir azdan məlum oldu ki, onlar bir neçə kilometr uçmuş, bəziləri isə hətta uçub sərhədi keçmişdir.

Bir neçə gündən sonra Celsomino da sərhədi keçdi və dünyanın ən qəribə ölkələrindən birinə gəlib çıxdı.

*Celsomino təsadiüfən tanış olur pişiklə
Belə qeyri-adi pişik görünməmişdir hələ.*

ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Bu yad ölkəyə düşərkən Celsomino'nun ilk gördüyü şey gülmüş pul oldu. O küçədə, səkinin qırağında hamının gözü qabağında parıldayırdı: “Qəribədir, onu nə üçünsə heç kəs qaldırmır, - deyərək Celsomino düşündü. - Ancaq mənim əlimdən heç cürə qurtara bilməyəcək. Mənim bir az pulum var idi, dünən axşam qurtardı. Bu gün ağzıma heç bircə xaş-xaş danəsi də qoymamışam. Qoy bir əvvəlcə öyrənim görüm, bunu yoldan keçənlərdən birisi itirməyib ki”.

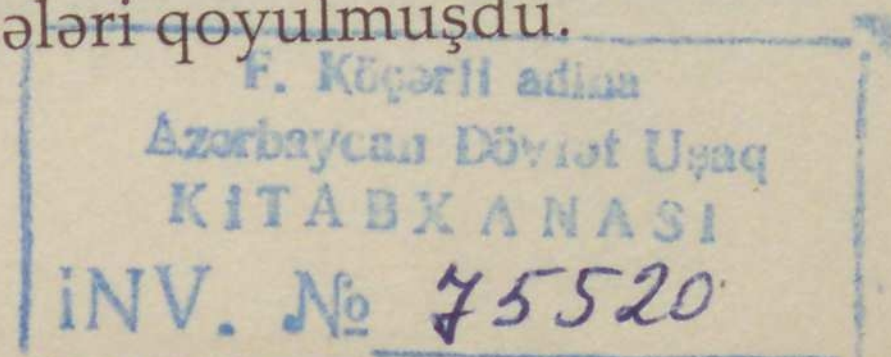
Celsomino öz aralarında pıçıldaşaraq ona göz qoyan bir dəstə adama yanaşdı və yerdəki pulu onlara göstərdi.

- Sinyorlar, bu pulu sizlərdən birisi salıb itirməmişdir ki? - deyərək Celsomino onları öz səsilə qorxutmamaq üçün pıçıltı ilə soruşdu.

- Rədd ol get, - deyərək ona çığırdılar, - əgər başının salamat olmağını istəyirsənsə o pulu heç kəsə göstərmə!

- Xahiş edirəm məni bağışlayasınız, - deyərək Celsomino özünü itirmiş halda dodaqaltı mızıldadı və cəlbedici lövhəsində “Ərzaq və başqa mallar” sözləri yazılmış mağazaya tərəf yollandı.

Vitrində donuz əti və mürəbbə bankaları əvəzinə qalaq-qalaq dəftər, rəng qutusu və mürəkkəb şüşələri qoyulmuşdu.

Celsomino:

- "Başqa mallar" yəqin ki, elə bunlardır, - deyib inamla mağazaya daxil oldu.

- Axşamınız xeyir, - deyə mağaza sahibi onu mehribancasına salamladı.

Celsomino düşündü: Düzü mən heç günorta zənginin çalındığını da hələ eşitməmişəm, bir də ki, belə şeylərə fikir verməyə dəyməz. O, həmişəki kimi, demək olar ki, pıçiltı ilə, normal qulaq üçün hələ də çox hündür olan bir səslə soruşdu.

- Çörək almaq olarmı?

- Buyuracaqsınız, əziz sinyor. Neçəsini istəyirsiniz? Bir şüşə, ya iki? Qırmızı, yaxud qara?

- Qara olmasın, - deyə Celsomino cavab verdi. Bu nədir, siz doğrudanmı çörəyi şüşələrdə satırsınız?

Mağaza sahibi qəhqəhə çəkib güldü.

- Bəs biz onu necə satmalıyıq? Məgər sizin ölkədə çörəyi parça-parça doğrayırlar? Yox, siz bircə baxın görün bizim çörəyimiz necə qiyamətdir! - O, bunu deyərək rəfi göstərdi. Müxtəlif rənglərdə olan mürəkkəb şüşələri sıraya düzülmüş soldatlardan daha nizamlı cərgələnmişdilər.

Yeri gəlmişkən deməliyəm ki, mağazada yeməli şeylərin izi-tozu belə yox idi: nə bir tikə pendir, nə də alma qabığı var idi.

Celsomino düşündü. "Bəlkə bu kişi dəli olub? Yaxşısı budur ki, heç ona baş qoşmayım".

- Doğrudan da çörəyiniz qiyamət çörəkdir, - deyə Celsomino onunla razılaşıb qırmızı mürəkkəb şüşəsini göstərdi ki, görsün mağaza sahibi nə deyəcəkdir.

Belə bir tərifdən mağaza sahibinin kefi açıldı:

- Doğrudanmı? Bəli bu, indiyə qədər satışda olan yaşıl çörəklərin

ən yaxşısıdır.

- Yaşıl?

- Əlbəttə, əlbəttə! Bağışlayın, bəlkə siz yaxşı görmürsünüz?

Celsomino əmin idi ki, gözlərinin qabağındakı şüşənin içində qırmızı mürəkkəbdir. O sağ-salamat ikən çıxıb getmək, daha ağıllı bir mağaza sahibi tapmaq üçün bir bəhanə axtarırdı ki, birdən ağılına yaxşı bir fikir gəldi.

Celsomino dedi:

- Bura baxın, yaxşısı budur ki, mən çörək almağa bir azdan sonra gəlim. Hələlik isə əla keyfiyyətli mürəkkəb satılan mağazanı mənə göstərin.

Mağaza sahibi həmişəki kimi mehriban təbəssümlə cavab verdi.

- Əlbəttə, baxın, o üzbəüzdə gördüyümüz mağaza şəhərdə idarə ləvazimatı satılanların ən məşhurdur.

Üzbəüzdəki mağazanın vitrininə müxtəlif çeşidli, iştahaaçan çörəklər, tortlar, pirojnalər, makaron və pendir qalaqları düzülmüş, kolbasa və sosiska asılmışdı.

Celsomino özlüyündə qət etdi: "Mən elə düz düşünürmüşəm ki, mağaza sahibinin ağılı başında deyilmiş, yoxsa çörəyə mürəkkəb, mürəkkəbə çörək deməzdi. Başqasında yəqin ki, hər şey öz qaydasında olar".

O, üzbəüzdəki mağazaya girib yarım kilo çörək istədi.

- Çörək? - deyə satıcı mehribanlıqla soruşdu. - Bilirsinizmi, siz səhv etmişsiniz. Çörək qarşdakı mağazada satılır. - O, iftixarla əlini uzadıb mağazadakı bol, dadlı şeylərin hamısını göstərdi. - Biz yalnız ofis ləvazimatı satırıq.

Celsomino öz-özünə:

"İndi mən başa düşdüm. Bu ölkədə hər şeyi tərsinə demək lazımdır. Əgər sən çörəyə çörək desən, heç kəs başa düşməyəcəkdir"

O, satıcıya müraciətlə:

- Mənə yarım kilo mürəkkəb verin.

Satıcı yarım kilo çörək çəkərək qayda-qanunla kağıza büküb ona verdi.

- Mən bir az da bax bundan almaq istəyirəm, - deyə Celsomino adını çəkməyə cəsarət etməyərək, girdə pendiri göstərdi.

Satıcı xəbər aldı!

- Bir az rezinmi? Bu dəqiqə sinyor.

O, pendirdən bir parça kəsib çəkdi və kağıza bükdü. Celsomino rahatlıqla nəfəs alıb bir az əvvəl tapdığı gümüş pulu piştaxtanın üstünə atdı. Satıcı əyilərək bir neçə dəqiqə pula baxdı, bir-iki dəfə atdı tutdu ki, görsün necə səs çıxarır, sonra böyüdücü şüşə ilə onu nəzərdən keçirməyə, hətta dişi ilə yoxlamağa başladı. Nəhayət pulu Celsominoya narazı halda qaytararaq soyuq bir tərzdə dedi:

- Təəssüf ki, cavan oğlan, sizin pulunuz həqqi puldur.

- Lap yaxşı, - deyə Celeomino inamla gülümsündü.

- Bu o qədər də yaxşı deyil! Təkrar edirəm, bu pul həqiqi puldur: ona görə də mən bunu götürə bilmərəm. Çıxın gedin, ümumiyyətlə bəxtiniz gətirib ki, mənim bu saat küçəyə çıxıb polis çağırmağa həvəsim yoxdur. Həqiqi pul işlədən adamı nə gözlədiyini məgər siz bilmirsiniz? Həbsxana!

- Axı mən...

- Səsinizi ucaltmayın, mən kar-zad deyiləm. Gedin, çıxın gedin saxta pulu gətirəndə malınızı alarsınız. Bir baxın, mən şeylərin heç kağızını da açmıram. Bir tərəfdə qoyacağam, qalsın sizin üçün, yaxşımı? Gecəniz xeyrə qalsın.

Celsomino çıxırmamaq üçün yumruğunu ağzına soxdu. O, piştaxtanın yanından qapıya qədər gəlirkən onunla öz səsi arasında belə bir söhbət getdi:

Səs: İstəyirsənmi, "A-a!" deyib qışqırım, onun vitrini darmadağın olsun?

Celsomino: Xahiş edirəm, belə şey etməyəsən. Axı mən bu ölkəyə elə indicə gəlib çatmışam, onsuz da mənim bütün işlərim burada baş-ayaq gedir.

Səs: Axı mən xaricə çıxmalıyam, yoxsa işim bitər. Mənim sahibim sənsən, fikirləş gör necə edim.

Celsomino: Səbir elə, qoy bu gicini mağazasından bayıra çıxaraq. Mən onu müflis eləmək istəmirəm. Bu ölkədə isə qəribə işlər var.

Səs: Onda bir az cəld tərpan, mən daha dözə bilmirəm. Tələs. Bir dəqiqə də keçsə - mən qışqıracağam... Bir dəqiqədə - hər şey bitəcək.

Celsomino qaçmağa başladı, döngədən bir az enli, gediş-gəliş olmayan bir küçəyə buruldu və tez dönüb geriye baxdı. Ətrafında bir nəfər də olsun yox idi. Bundan sonra o yumruğunu ağzından çıxartdı və ürəyinə yığılmış olan qəzəbdən azad olmaq üçün yavaşcadan bir dəfə qısaca "A-a!" elədi. Qırılıb tökülən küçə fənərinin cingiltisi eşidildi, pəncərənin içərisinə qoyulmuş gül dibçəyi isə yırğalandı və səkinin üstünə düşdü.

Celsomino köksünü ötürdü:

- Pulum olanda, qırdığım küçə fənərinin dəyərini poçt ilə şəhər idarəsinə göndərəcəyəm, eyvana isə təzə gül dibçəyi alıb qoyacağam. Gərək ki, başqa bir şey qırılmamışdır.

- Yox, heç bir şey, - deyə nazik bir səs ona cavab verdi və kim isə iki dəfə öskürdü.

Celsomino həmin səsin sahibini axtarırkən bir pişik, yaxud da uzaqdan pişiyə oxşayan bir şey gördü. Hər şeydən əvvəl bu pişiyin rəngi qırmızı idi. Bir təhər tünd qırmızı, hətta sumaqı rəngə də çalırdı.

Onun cəmi-cümlətəni üçcə pəncəsi var idi. Nəhayət ən qəribəsi bu idi ki o çəkilməmiş bir pişik idi, elə pişik ki, onu ancaq uşaqlar divarlara çəkirlər.

Celsomino təəccübləndi:

- Necə! Danışan pişik!

- Bəli, boynuma alıram, mən bir növ qəribə pişiyəm. Misal üçün mən yazmağı da, oxumağı da bacarıram. Axı, nə qədər olmasa, mən məktəb təbəşirinin qızıyam.

- Kimin qızısan?

- Məni bir qız, məktəbdən çırpışdırdığı rəngli təbəşirlə bax bu divara çəkmişdir. Ancaq həmin an polis yaxınlaşanda qız tez qorxub qaçdı, ona görə də mənə cəmisi üçcə pəncə çəkməyə macal tapmışdı. Odur ki, axsaq qalmışam. Ona görə də adımı Al Pişik-Axsaq Pişik qoymuşam. Bir az da öskürürəm. Axı ən soyuq qış aylarını mən rütubətli, nəm divarda keçirməli olmuşam.

Celsomino divara nəzər saldı. Divarda Al Pişik-Axsaq Pişiyin yeri qalmışdı, elə bil ki, şəkli maladan ayırmışdılar.

- Bəs sən necə hoppanıb düşə bildin? - deyə Celsomino soruşdu.

- Bunun üçün mən sənə minnətdar olmalıyam, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik cavab verdi. - Sən bir az da bərkdən qışqırsaydın, yəqin ki, divar deşilərdi, yaxşı olmazdı. Ancaq belədə, sadəcə olaraq mənim bəxtim gətirdi. Off, üç pəncə üzərində də olmuş olsa yerdə gəzmək nə gözəl şeydir! Onu da deyim ki, sənə cəmisi ikicə ayağın var, yəqin ki, sənə kifayət edir, elə deyilmi?

- Bəs necə, - Celsomino onun dediyini təsdiq etdi. - Bu, mənim üçün həttə çoxdur da. Mənim tək bircə ayağım olsaydı onda evimizdən çıxıb getməzdim.

Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Kefin o qədər də kök deyil. De görək sənə nə olmuşdur?

Celsomino başına gələn qəzavü-qədəri nağıl etməyə hazırlaşır ki, birdən küçədə dörd pəncəli həqiqi bir pişik göründü. Ancaq deyəsən o çox fikirli idi, heç dönüb bizim dostlarımızın üzünə də baxmadı.

- Myouu! - edib Al Pişik-Axsaq Pişik onu səslədi.

Pişik dilində "Myou" "salam" deməkdir. Pişik dayandı. O, təəccüblü, həttə təhqir olunmuş kimi görünürdü.

- Mənim adım Al Pişik-Axsaq Pişikdir, bəs səninki nədir? - deyə bizim pişik maraqlandı.

Həqiqi pişik sanki tərəddüd edirdi, bilmirdi cavab versin ya yox. Sonra ağızucu mırıldandı:

- Mənim adım Barbosdur.

- O nə deyir? - deyə, doğrudan da heç bir şey başa düşməyən Celsomino soruşdu.

- Deyir ki, adı Barbosdur.

- Məgər Barbos it adı deyil?

- Elədir ki, var!

Celsomino dedi:

- Heç bir şey başa düşə bilmirəm. Əvvəlcə satıcı çörək əvəzinə mənə mürəkkəb sırmaq istəyirdi. İndi də bu it adı daşıyan pişik qabağımıza çıxıb.

- Mənim əzizim, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik izah etməyə başladı, - it elə bilir ki, o pişikdir. Qulaq asmaq istəyirsənmi? - O, pişiyə müraciət edərək onu ürəkdən salamladı: - Myou!

- Ham-ham! - edərək, pişik acıqlı cavab verdi. - Heç utanmırsan, özün pişik ola-ola myoldayırsan.

- Bəli, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik cavab verdi, - qırmızı təbaşirlə çəkilmiş cəmisi üçcə pəncəm olsa da mən pişiyəm.

- Sən bizim cinsimizi rüsvay edirsən. Sən yalançısan. Rədd ol buradan. Mən sənənlə danışmağa bir dəqiqə də sərf etmək istəmirəm. Yaxşı yadıma düşdü, yağış yağacaq. Gedim evə, çətirimi götürüm.

O, arabir dönüb, hürə-hürə çıxıb getdi.

Celsomino soruşdu:

- O nə dedi?

- Dedi ki, yağış yağacaq.

Celsomino göyə baxdı. Damların üstündən günəş həmişə olduğundan daha artıq gur şafəq saçırdı, dəniz durbini ilə baxanda belə göyün üzündə bir parça da olsun bulud görmək olmazdı.

- Ümid etmək olar ki, bu ölkənin pis havalı günləri elə bu günkü kimi olacaqdır. Mənə elə gəlir ki, düşdüyüm ölkədə hər şey tərsinədir.

- Əziz Celsomino, iş ondadır ki, sən gəlib yalançılar ölkəsinə çıxmısan. Qanun üzrə burada hamı yalan danışmalıdır. Vay o adamın halına ki, düz danışa. Onu elə cərimə eləyirlər ki, dərisi boğazından çıxır.

Divardakı öz müşahidə məntəqəsindən çox şeyi öyrənib bilmiş Al Pişik-Axsaq Pişik yalançılar ölkəsini Celsominoya ətraflı olaraq təsvir etdi.

*Danışırıq biz burada pişiyin sözlərilə,
Yalançılar ölkəsindən həqiqi bir hekayə.*

DÖRDÜNCÜ FƏSİL

- Qoy sənə məlum olsun ki... - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik sözə başladı.

Ancaq çox vaxt itirməyəsəniz deyə mən onun hekayətini qısaldacağam. Beləliklə, Celsomino bu yad ölkəyə gəlib çıxmamışdan xeyli əvvəl oraya Cakomon ləqəbli hiyləgər və zülmkar bir dəniz qulduru üzüb gəlmişdi. O, artıq sənə dolmuş, olduqca uca boylu, cantaraq bir adam idi. Qoca vaxtlarında özü üçün sakit bir peşə tapmaq fikrinə düşmüşdü.

- Cavanlığım artıq keçib, - deyirdi. - Dənizlərdə dalğaları yarıb keçməkdən daha yorulmuşam. Yaxşı olmazmı ki, indi köhnə peşəmdən əl çəkib balaca bir ada ələ keçirəm. Şübhəsiz ki, mən öz quldurlarımı unutmayacağam. Mən onları öz sarayıma gətirəcəyəm. Qoy mənim baş xidmətçilərim, nökərlərim, mehtərim, çaparlarım olsunlar, onlar öz atamanlarından narazı qalmazlar.

Belə bir fikrə düşəndən sonra o özü üçün kiçik bir ada axtarmağa başladı. Ancaq adaların hamısı çox kiçik idi, onun zövqünə uyğun gəlmirdi. Özünün zövqünə uyğun gəldikdə isə dəstəsindən olan adamların xoşuna gəlmirdi. Birisi mütləq çay qırağı olmasını istəyirdi

ki, alabalıq tutsun, - çay olmurdu, bir başqası - kinosu olan yer istəyirdi, bəziləri də - bank axtarırdılar ki, quldurluqla əldə etdikləri pulları burada saxlasınlar.

Hər dəfə onlardan birisi deyirdi:

- Axı nə üçün adadan daha yaxşı bir şey ələ keçirməyə.

Bir sözlə, bütün bu danışıqlar onunla qurtardı ki, quldurlar böyük şəhərləri olan bir ölkəni zəbt etdilər. O ölkənin çoxlu bankları da, teatrları da, çoxlu çayları da var idi ki, istədikləri qədər alabalıq tutubilər və istirahət günlərində qayıqla gəzməyə çıxıbilər. Burada təəccüb ediləcək bir şey yoxdur. Dünyanın bir hissəsində bu və ya başqa bir ölkənin quldurlar tərəfindən zəbt edilməsi hadisəsi çox tez-tez baş verir. Ölkəni zəbt etdikdən sonra Cakomon özünü Birinci kral Cakomon adlandırmağı qət etdi. Öz yaxın adamlarını isə admirallığa, otaq xidmətçiliyinə, saray xidmətçiliyinə və yanğın komandası rəisliyinə keçirdi.

Söz yox ki, hamının onu "əlahəzrət" adlandırması üçün xüsusi qanun da çıxartdı; hər kəs o qanunu pozsaydı, Cakomonun əmrinə görə onun dili kəsiləcəkdi. Ancaq onun haqqında heç bir kəsin, heç bir vaxt həqiqəti demək fikrinə düşməyəcəyinə tamamilə əmin olmaq üçün, o, öz nazirlərinə əmr etdi ki, dil islahatı keçirsinlər.

- Bütün sözlərin mənasını dəyişmək lazımdır, - deyə o, izah etdi. - Misal üçün "dəniz qulduru" sözü ləyaqətli adam mənasında olacaqdır. Beləliklə adamlar dedikdə ki, mən dəniz qulduruyam, yeni dildə bunun mənası o olacaqdır ki, mən ləyaqətli adamam.

- Gəmilərin bir-birinə yan almasını və bizim əlbəyaxa vuruşa getdiyimizi görən bütün balinalara and olsun ki, bu çox gözəl fikirdir! - deyə valeh olmuş nazirlər həyəcanla qışqırdılar. - Bunları qızıl hər flərlə yazmaq lazımdır.

Cakomon sözünə davam etdi.

- Hamıya aydındırmı? İndi isə iş başına! İnsanların, heyvanların, əşyaların adlarını dəyişmək lazımdır! Başlanğıc üçün, sabahın xeyir əvəzinə gecən xeyrə qalsın demək lazımdır. Beləliklə mənim sədaqətli təbəələrim öz günlərini yalanla başlayacaqlar. Əlbəttə yatmaq vaxtı çatdıqda "sabahın xeyir" demək lazımdır.

- Çox əla! - deyə, nazirlərdən biri səsləndi. - Birisinə demək üçün ki: "Nə gözəl görünüşünüz var", gərək deyəsiniz ki: "Sizin görkəminizdən adam iyrenir".

Lügət islahatından sonra yalanı zəruri edən bir qanun da çıxdı. Elə buradan da bütün hərc-mərcliklər başlandı.

Əvvəl vaxtlar adamlar çox asanlıqla yanılırdılar. Məsələn çörək almaq üçün bulkaçı dükanına gedirdilər, yadlarından çıxırdı ki, indi orada dəftər, qələm satılır, çörək isə yazı ləvazimatı mağazasında satılırdı. Yaxud şəhər parkına gəzməyə gedir, çiçəklərə baxıb içlərini çəkirdilər:

- Ah, nə gözəl çiçəklərdir!

O saatça qandalları əlində hazır tutmuş kral Cakomonun adamlarından biri kolun arasından çıxardı.

- Afərin sizə, vallah, afərin! Qanunu pozduğunuzdan xəbəriniz varmı? Yerkökünü çiçək adlandırmaq sizin ağılınıza haradan gəldi?

Təqsirkar adam üzr istəyər, tez parkdakı başqa çiçəkləri tərifləməyə başlayırdı. - Nə əntiqə kələmdir, - deyə o ala-bəzək bənövşəni göstərirdi.

- Yox, yox daha boşlayın, məni aldada bilməzsəniz! Artıq cinayət işləmişiniz. Bir qədər həbsxanada oturun, yalan danışmağı məşq edin.

Ancaq məktəblərdə baş verən hadisələri heç təsvir etmək mümkün deyil. Cakomon əmr etmişdi ki, vurma cədvəlindəki, bütün rəqəmlər dəyişdirilsin. Toplama əvəzinə rəqəmi çıxmaq, bölmək əvəzinə isə vurmaq lazımdır. Müəllimlərin özləri belə daha bu məsələləri düzəldə bilmirdilər.

Tənbəllərin bəxti gətirmişdi, kef çəkirdilər: onların səhvləri nə qədər çox olsa, o qədər də əla qiymət alacaqlarına əmin olurdular.

Bəs inşa?

Özünüz təsəvvür edin ki, başayaq yazılan bir inşa necə olar. Misal olaraq "Gözəl bir gün" mövzusunda yazılmış bir insanı göstərək. Bunun üçün məktəblilərdən biri saxta qızıldan qayrılmış medalla təltif edilmişdi:

"Dünən yağış yağırdı. Ah, iri və soyuq yağışın altında gəzmək adama necə ləzzət verir! Nəhayət ki, adamlar çətirlərini və plaşlarını evdə qoyub pencəksiz bircə köynəkdə gəzə bildilər. Mən günəşin işığını sevmirəm - adam islanmamaq üçün evdə oturmalı, bütün gecəni günəş şüalarının necə qüssəli halda qapının kirəmidləri üzərində sürüşdüynə tamaşa etməli olur."

Bu inşaya gərəkən qiyməti vermək üçün siz gərək nəzərə alınız ki, "qapıların kirəmidləri" bu dildə "pəncərələrin şüşələri" mənasındadır.

Bu haqda yetər. Siz artıq nədən söhbət getdiyini bilirsiniz. Yalançılar ölkəsində hətta heyvanlar da yalan danışmağa məcbur olmuşdular. İtlər myoldayır, pişiklər hürür, atlar anqırırdı. Heyvanat bağında qəfəsdə saxlanılan şirlər isə civildəməli idilər, ona görə ki, nərildəmək siçanların boynuna qoyulmuşdu.

Yalnız sulardakı balıqlar və göydə uçan quşlar kral Cakomonun bütün qanunlarına tüpürə bilirdilər. Axı balıqdan heç bir vaxt səs çıxmır. Ona görə də heç kəs onları yalan danışmağa məcbur edə bilməz. Quşları isə kralın keşikçiləri heç bir vaxt tutub həbsxanaya sala bilməzdilər. Quşlar həmişəki kimi yenə də özlərinə məxsus mahnılarını oxuyurdular. Adamlar çox vaxt onlara həsədlə baxır və kökslərini ötürürdülər.

- Gör necə xoşbəxtidirlər, heç kəs onları cərimə edə bilmir.

Axsaq pişiyin hekayətinə qulaq asdıqca Celsomino get-gedə bikefləyirdi. O, fikirləşirdi:

"Bəs mən bu ölkədə necə yaşayacağam? Əgər mən öz gur səsimlə düz danışsam, onda kral Cakomonun bütün keşikçiləri eşidəcəklər. Heç səsim özü də mənim sözümə baxmır. Bilmirəm onun öhdəsindən necə gələcəyəm".

Al Pişik-Axsaq Pişik öz hekayətini belə qurtardı.

- Budur, indi artıq hər şey sənə aydındır. Bir də bilirsənmi sənə nə demək istəyirəm? Axı mən acmışam.

- Mən də acam. Az qala yadımdan çıxacaqdı.

- Aclıq elə bir şeydir ki, onu yaddan çıxarmaq olmaz. Vaxt onun üçün qorxulu deyildir. Əksinə, nə qədər çox vaxt keçsə, aclığı o qədər çox hiss edərsən. Görərsən, biz axtarıb yeməyə bir şey tapacağıq. Amma əvvəlcə istərdim ki, məni bu qədər əsir edən bu divara özümdən bir yadigar qoyam. O, qırmızı təbaşirlə çəkilmiş pəncəsi ilə divardakı əvvəlki yerinə aşağıdakı sözləri cızdı:

MYAU! YAŞASIN AZADLIQ!

Yeməyə bir şey axtarıb tapmaq o qədər də sadə iş deyildi. Onlar şəhəri dolaşdıqları müddətdə Celsominonun gözləri səkilərdə qalmışdı ki, bəlkə gözünə saxta bir pul dəyə. Al Pişik-Axsaq Pişik isə hey o yan, bu yana baxırdı. Sanki camaatın içində bir nəfər tanış axtarırdı.

- Budur bax, - deyə nəhayət pişik dilləndi və əlində kağız torba, səki ilə tələsik gedən qoca bir sinyoranı göstərdi.

- O kimdir?

- Pişiklərin hamisi Qarğıdalı xala. Hər axşam o, xörək artıqları ilə dolu bir torba, Cakomonun sarayının yanındakı kral parkına, avara pişiklərin toplaşdıqları yerə gəlir, onlara yemək gətirir.

Qarğıdalı xala ağac kimi dümdüz, arıq, zəhmli, demək olar ki, iki metrəyə qədər boyu olan bir qadın idi. Ona baxdıqda zənn etmək olardı ki, o əlində süpürgə pişiklərin dalınca qaçıb onları qovan qarılardandır. Lakin Al Pişik-Axsaq Pişiyin dediyinə görə, məsələ tamamilə əksinə idi.

Qarının ardınca gedərək Celsomino və onun təzə dostu, kiçik bir meydana gəlib çıxdılar. Meydanın aşağılarında, parkın, üstünə iti şüşə qalıqları düzülmüş diş-diş divarı görsənirdi. Onlarca arıq, tükü didilmiş pişik qarmaqarışq halda hürərək xalanı qarşıladılar. Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Səfehlər! İndi gör mən onlara necə kələk gələcəyəm.

Qarğıdalı xala torbanı açıb içindəki şeyləri səkinin üstünə qoyduğu zaman Al Pişik-Axsaq Pişik özünü saldı pişiklərin davadalaş yerinə və qulaqbatırıcı bir səslə "Myoldadı".

Pişiyin hürmək əvəzinə myoldaması burada yaşayan pişiklərin adət etmədikləri nadir bir hadisə idi. Onlar tamamilə özlərini itirdilər, ağızları açıb heykəl kimi durduqları yerdəcə quruyub qaldılar. Al Pişik-Axsaq Pişik dişi ilə iki treska balığı başı, qalxan balığının bel sütununu qapıb götürüldü və bir anda kral parkının divarına sıçradı, oradan keçib kolların içinə hoppandı.

Celsomino o tərəf, bu tərəfə baxdı. O da dırmaşıb divarı aşmaq istədi, lakin Qarğıdalı xala ona tərəf şübhəli-şübhəli baxırdı.

"İstəmirəm ki, o səs-küy qaldırsın", - deyə Celsomino düşündü. Öz yolu ilə gedən adi bir yolçu kimi başqa bir küçəyə buruldu.

Pişiklər təəccübdən özlərinə gələndən sonra Qarğıdalı xalanın ətəyindən yapışıb hürməyə başladılar. Ancaq düzünə qalsa Qarğıdalı

xalanın özü pişiklərdən daha artıq özünü itirib mat qalmışdı. Nəhayət, xala köksünü ötürdükdən sonra gətirdiyi yeməklərin yerdə qalanını pişiklərin arasında bölüşdürdü və Al Pişiyin-Axsaq Pişiyin aşıb gizləndiyi divara axırncı dəfə nəzər salaraq evlərinə tərəf yollandı.

Celsomino isə tini elə təzəcə burulmuşdu ki, dörd gözlə axtardığı saxta pulu nəhayət, tapa bildi. O, özünə pendir çörək, yaxud da orada deyildiyi kimi "mürəkkəbqabı və rezin" aldı. Axşam tez düşdü, Celsomino çox yorulmuşdu, yatmaq istəyirdi. Açıq bir qapı görüb özünü ora verdi, bir zirzəmiyə düşüb kömür qalağının üstündə yuxuya getdi.

*Axsaq pişik eyvandan baxdığı zaman
Oldu xəbərdar,
Kral Cakomonun yüz pariki var.*

BEŞİNCİ FƏSİL

Yuxuda başına yeni bir əhvalat gələcəyindən xəbəri olmayan Celsomino nə qədər ki, yatıb, - onun başına gələn əhvalatı mən sonra sizə nağıl edəcəyəm, - biz Al Pişik-Axsaq Pişiyin üç qırmızı pəncəsinin izi ilə gedək.

Treska balığının başı və qalxan balığının bel sütunu Al Pişik-Axsaq Pişiyə çox ləzzət vermişdi. O, ömründə birinci dəfə idi ki, yemək yeyirdi. Al Pişik-Axsaq Pişik divarda çəkili qaldığı zaman heç bir vaxt aclıq hiss etməmişdi.

Pişik birinci dəfə idi ki, gecəni kral parkında keçirirdi. Kral sarayına nəzər salırkən o, axırncı mərtəbədə bir çox pəncərədən işıq gəldiyini gördü.

- Hey f ki, Celsomino burada deyil. O, küçədən kral Cakomon üçün bir serenada oxuyub sarayının pəncərələrini qırıq-qırıq edərdi. Yəqin ki, kral Cakomon indi yatmağa hazırlaşır. Belə bir tamaşanı əldən buraxmamalıyam.

O, pişiklərə məxsus bir çevikliklə mərtəbədən-mərtəbəyə dırmaşdı və yuxarıdan, iri bir zəlin pəncərəsindən içəri baxdı. Bura əlahəzrətin yataq otağının qabağındakı otaq idi.

Qulluqçular, kamerdinerlər, saray xadimləri, otaq xidmətçiləri, admirallar, nazirlər və başqa mötəbər şəxslər iki cərgəyə düzülərək baş əyib aralarından keçən Cakomonu salamlayırdılar. O elə yekəpər, yoğun və kifir idi ki, üzünə baxanda adam qorxurdu. Ancaq qızıl-narıncı uzun qıvrım, sıx saçları, sinəsində zərli saplarla kralın adı tikilmiş bənövşəyi gecəköynəyi öz gözəlliyi ilə adamı heyran qoyurdu.

O cərgələrin arasından keçdikcə hamı baş əyib ona salam verir və ehtiramla deyirdi:

- Sabahınız xeyir, əlahəzrət! Gününüz şən keçsin, hökmdarımız!

Cakomon elə hey dayanır, şirin-şirin əsnəyirdi, saray xadimlərindən biri o dəqiqə əlini onun ağzına tuturdu. Sonra Cakomon yenə də yoluna davam edir və donquldanırdı:

- Bu gün səhər heç yuxum gəlmir. Tər xiyar kimi özümü gümrəh hiss edirəm.

Söz yox ki, bunların hamısı tamamilə əksinə idi. Ancaq o, yalan danışmağa başqalarını o qədər məcbur etmişdi ki, özü də yalanı onlardan pis danışmırdı, öz yalanına birinci inanan da özü olurdu.

Nazirlərdən biri ona ikiqat baş əyib dedi:

- Əlahəzrət, sizin sifətinizdən adam iyranir.

Cakomon ona acıqlı bir nəzər saldı, lakin o saatca özünü yığışdırdı. Axı bu sözün mənası o idi ki, "əlahəzrət, sizin sifətinizin rəngi olduqca gözəldir". Cakomon gülümsündü, əsnədi, sonra saray xadimlərinə tərəf üz tutaraq əlinin işarəsi ilə onları salamladı. Sonra bənövşəyi gecəköynəyinin ətəyini əlinə yığışdıraraq, yataq otağına getdi.

Al Pişik-Axsaq Pişik müşahidəsini davam etdirmək üçün başqa pəncərənin qabağına keçdi.

Əlahəzrət Cakomon tək qalan kimi özünü güzgünün qabağına yetirdi, qızıl daraqla gözəl, qalın qızıl-narıncı saçlarını səylə daramağa başladı.

“Gör bir saçlarına necə qulluq edir, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik düşündü, - bir də niyə qulluq eləməsin. Onlar doğrudan da çox gözəldir. Görəsən belə saçların sahibi olan bir adam necə olub ki dəniz qulduru ola bilib? O ya rəssam, ya da gərək musiqiçi olaydı”.

Bu arada Cakomon əlindəki darağı yerə qoydu, ehmallıca gickahındakı saçlardan tutdu, bir... iki... üç dəfə əlini tərpədən kimi onun bircə dənə də tükü olmayan, qarpız kimi daz başı göründü. Hətta hindu belə bu qədər cəldliklə çağrılmamış qonağının başının dərisini soya bilməzdi.

- Parik! - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik təəccüblə mızıldandı.

Bəli, o gözəl, yaraşlı qızılı-narıncı saçlar parikdən başqa bir şey deyilmiş. Əlahəzrətin parikinə altındakı daz baş isə iyrənc çəhrayım tili idi, üstü də irili-xırdalı şişlər və ziyillərlə dolu idi. Cakomon bikef bikef köksünü ötürərək başını qaşıyırdı. Sonra o, şkaflı açdı, Al Pişik-Axsaq Pişik müxtəlif rənglərdə olan çoxlu parik gördü. Təəccübdən onun gözləri bir az da genişləndi. Orada sarışın, göy, qara saçlı ən müxtəlif formalarda daranmış olan pariklər var idi. Camaat içərisinə çıxanda Cakomon həmişə öz qızılı-narıncı saçlı parikini qoyurdu, lakin yatmamışdan əvvəl otağında tək qaldıqda isə dazlığını unutmaq üçün pariklərin birini geyib birini çıxarırdı ki, heç olmasa bundan bir qədər təsəlli tapsın. O, saçları bütünlüklə töküldüyü üçün xəcalət çəkməyə bilərdi. Demək olar ki, bütün layaqətli adamların müəyyən yaşa dolduqdan sonra, saçları tökülür. Ancaq Cakomon elə idi ki, o öz başını tüksüz görmək istəmirdi.

Al Pişik-Axsaq Pişiyin gözləri qabağında əlahəzrət bir-birinin ardınca onlarca parik geyib çıxartdı. O, öz görünüşündən zövq almaq üçün güzgünün qabağında o tərəf, bu tərəfə gəzinirdi. Qabaqdan, yandan özünə baxır, əlindəki balaca bir güzgünün köməyi ilə peysərinə tamaşa edirdi. Sanki gözəl bir balerina səhnəyə çıxacaqdı. Nəhayət ona

elə gəldi ki, bənövşəyi parik gecəköynəyinin rənginə daha uyğundur. O, həmin pariki yaxşıca-yaxşıca daz başına keçirdi, sonra yatağına uzanıb lampanı söndürdü.

Al Pişik-Axsaq Pişik yarım saat da pəncərənin içində qalıb kral sarayına maraqla tamaşa etdi. Əlbəttə, belə bir məşğələ tərbiyəli şəxsə yaraşmazdı. Əgər qapıdan qulaq asmaq ləyaqətsiz işdirsə, elədə necə bilirsiniz, pəncərədən durub öz gəsinin evinə tamaşa etmək ləyaqətlimi işdir? Bir də axı, siz istəsəniz də bunu bacarmazsınız, axı siz pişik və ya kəndirbaz deyilsiniz. Otaq xidmətçilərindən biri Al Pişik-Axsaq Pişiyin xüsusilə xoşuna gəldi. O, yatağa girməmişdən əvvəl əynindəki parad mundirini çıxartdı. Krujevaları, ordenləri, silahı otaqda hara gəldi atdı. Sonra da bilirsinizmi əyninə nə geydi? Öz köhnə dəniz qulduru libasını: dizə qədər çirmənmiş tuman, dama-dama gödəkçə, sağ gözüne də qara sarğı bağladı. Həmin libasda, sabiq dəniz qulduru yatağa deyil, çarpayının üst tərəfindəki hündür, bəzəkli talvarın lap yuxarisına qalxdı. Görünür, orta dorun üst taxtası üçün darıxmışdı. Nəhayət o, ucuz bir qəlyan doldurub yandırdı, acgözlüklə sümürməyə başladı. Qəlyanın tüstüsündən Al Pişik-Axsaq Pişiyi az qala öskürək tutacaqdı.

- Buna bax, buna bax, həqiqətin bir gücünə bax! – deyə bizim müşahidəçi mızıldandı. - Hətta köhnə dəniz qulduru belə öz həqiqi libasını sevir.

Al Pişik-Axsaq Pişik, parkda yatarsa saray keşikçiləri tərəfindən tutula biləcəyini düşündü, bu çox qorxulu idi. Ona görə də o yenə barıdan keçib şəhərin mərkəzi meydanına çıxdı, o meydanda camaat kral Cakomonun nitqinə qulaq asmaq üçün toplaşdı. Al Pişik-Axsaq Pişik gecələmək üçün uyğun bir yer axtarıb tapmaq məqsədilə o tərəf, bu tərəfə baxırdı, birdən sağ pəncəsinin bərk qaşındığını hiss etdi.

- Qəribədir, - deyə o mırıldandı, - görəsən əlahəzrətin və ya o qoca dəniz quldurunun birəsi mənə daraşmayıb ki?

Ancaq bu, tamamilə başqa cür qaşınma idi. Mən onu demək istəyirəm ki, pişiyin pəncəsi bayırdan deyil, daxildən qaşınırdı. Al Pişik-Axsaq Pişik pəncəsini diqqətlə nəzərdən keçirdi, birə-zad tapa bilmədi.

Öz-özünə dedi.

- İndi başa düşdüm, görünür divara yazı yazmaq könlümə düşmüşdür. Yadımdadır, dünən gecə də mən belə bir qaşınma hiss edirdim, - Celsominonu sağ olsun, - onun sayəsində gəlib bu yərə çıxmışam. Qoy yalançılar kralına burada bir təbrik qoyub gedim.

O yavaşca kral sarayına yaxınlaşdı, hər tərəfə baxıb arxayın oldu ki, kral keşikçiləri onu tuta biləcək vəziyyətdə deyillər. Hər bir şeyi tərsəsinə olan ölkədə kral xidmətçiləri də bərk yatıb xoruldayırdılar. Arabir mühafizə rəisi qəsdən postları gəzib yoxlayırdı ki, görsün hamı keşikçilər yatmışdırmı.

- Daha yaxşı, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik sevindi və qırmızı təbaşirlə çəkilməmiş sağ pəncəsi ilə baş giriş qapısı yanındaca kral sarayının divarına aşağıdakı sözləri yazdı:

KRAL CAKOMON PARİK GEYİR!

Al Pişik-Axsaq Pişik yazını diqqətlə gözdən keçirib dedi:

- Bu yazı burada lap yerindədir. İndi qapının o biri tərəfində də yazmaq lazımdır.

Al Pişik-Axsaq Pişik on beş dəqiqənin ərzində bu sözləri düz yüz dəfə yazdı və nəhayət, dərsini səhv yazmış şagird cəza olaraq

yazdığıнын üzünü yenidən köçürüb qurtardıqda yorulduğu kimi yoruldu.

- İndi isə bay-bay.

Meydanın tən ortasında mərmərdən bir sütun yüksəlirdi. Sütunun üstü kral Cakomonun qəhrəmanlıqlarını göstərən heykəllərlə bəzədilmişdi. Əlbəttə, bütün bunlar uydurma idi. Orada kral Cakomonun öz var-dövlətini yoxsullara necə payladığı, düşmənləri necə darmadağın etdiyi, öz tabeliyində olan adamları yağışdan qorumaq üçün necə çətir icad etdiyini görmək olardı.

Sütunun təpəsində üç pəncəli pişiyin bütün təhlükələrdən uzaq olaraq, rahatca uzanıb yatması üçün kifayət qədər yer var idi. Al Pişik-Axsaq Pişik heykəllərdən tuta-tuta sütunun lap təpəsinə dırmaşdı və aradaca yerini rahatladı. Yıxılmamaq üçün quyruğunu ildırım sipərinə doladı və gözlərini yuman kimi o saatca da yuxuya getdi.

*Səhər gülüş, qaqqıltı
Cakomonu oyatdı.*

ALTINCI FƏSİL

Səhər tezdən dəhşətli bir səs-küy Al Pişik-Axsaq Pişiyi yuxudan oyatdı.

“Bəlkə mən yatarkən şəhəri su basmışdır?” - deyə o qorxu içində düşündü. Sütundan sallaşaraq baxıb gördü ki, meydanda camaat bir-birinə dəyib, səs-küydən qulaq tutulur. Bütün bu adamların buraya gəlməsinə səbəb onun kral sarayı divarına yazdığı sözlərin olduğunu başa düşmək üçün çox fikirləşmək lazım gəlmədi.

KRAL CAKOMON PARİK QOYUR!

Yalançılar ölkəsində ən kiçik bir həqiqət atom bombası partlayışından belə güclü səs-küy qoparır. Səs-küyə və gülüşməyə şəhərin bütün küçələrindən camaat dəstə-dəstə axışıb gəlirdi. Təzə gələnlər əvvəlcə elə bilirdilər ki, bayramdır.

- Nə olub? Hansı müharibədə qələbə qazanmışıq?
- Yox, yox, bu qələbədən də yaxşıdır!
- Əlahəzrətin varisimi doğulub?

- Yox, daha yaxşıdır!

- Elədə yəqin ki, vergiləri ləğv ediblər. Nəhayət, Al Pişik-Axsaq Pişiyin yazdıqlarını oxuduqdan sonra, yeni gələnlər də gülüşməyə başladılar. Qaqqıltı və bağırtı səsi bənövşəyi gecəköynəyində yatan kral Cakomonu yuxudan oyatdı. Kral pəncərəyə qaçaraq fərəhindən əlini əlinə sürtməyə başladı.

- Qiyamətdir! Siz bir görün camaatım məni necə sevir! Hamı buraya gəlmişdir ki, mənə gecən xeyrə qalsın desinlər. Ey, saray xadimləri, otaq xidmətçiləri, admirallar, buraya, mənim yanıma gəlin, zərli mantiyamı, hökmdarlıq əsamı mənə verin! Mən balkona çıxıb nitq söyləmək istəyirəm.

Ancaq düzünü deyək ki, saray adamlarının əhvalı o qədər də yaxşı deyildi.

- Bəlkə bir adam göndərək, görək nə olub?

- Əlahəzrət, bəlkə inqilab baş vermişdir?

- Boş sözdür! camaatın necə şənləndiyini görmürsünüz?

- Elə məsələ də burasındadır də. Onlar niyə belə şən olsunlar?

- Səbəbi tamamilə aydındır. Axı mən indi nitq söyləyəcəyəm.

Hanı mənim katibim?

- Buradayam, hökmdar.

Cakomonun katibinin qoltuğunda həmişə içərisi əvvəlcədən yazılıb hazırlanmış nitqlərlə dolu qalın bir olurdu. Bu qovluqda hər nə mövzuda istəsən nitq var idi: tərbiyəvi, mütəəssiredici, əyləndirici, ancaq bunların hamısında başdan ayağadək yalanla dolu idi.

Katib qovluğu açdı, yazılı bir vərəq çıxarıb sərlövhəsini oxudu:

- “Düyü şiləsinin duruldukları haqqında nitq”.

- Yox, yox yemək haqqında heç bir şey lazım deyil. Yoxsa iştaha düşüb mənim nitqimə könülsüz qulaq asarlar.

- "Yelləncək-at ixtirası haqqında nitq", - deyə katib başqa bir sərlovhədə oxudu.

- Bax, bu lap yerinə düşər. Sizə məlumdur ki, yelləncək-atı mən ixtira eləmişəm. Mən kral olmamışdan əvvəl yelləncək-atın izi-tozu belə yox idi.

- Əlahəzrət, məndə saçların rəngi haqqında da nitq vardır.

- Çox əla! Mənə də elə bu lazımdır! – deyə kral Cakomon parikini sığallayaraq səsləndi. O, nitqin mətni olan vərəqi alıb balkona qaçdı.

Əlahəzrət görünən kimi elə bir gurultu qopdu ki, bunu ya sürəklilə alqış, yaxud da arası kəsilməyən bir gülüşmə hesab etmək olardı. Bir çox inamsız əhvali-ruhdə olan saray xadimləri bunu gülüşmə hesab edib camaata daha da şübhə ilə baxmağa başladılar. Lakin Cakomon bu səs-küyü alqış hesab edərək öz camaatına gözəl bir təbəssümlə təşəkkürünü bildirdi və nitqini oxumağa başladı.

Ümid etməyin ki, siz bu nitqi burada bütünlüklə oxuyacaqsınız. Onsuz da siz onda heç bir şey başa düşə bilməzdiniz, axı orada yazılanların hamısı başdan-başa dal-qabaq və tərsinə idi. Mən Celsominonun yaddaşına əmin olaraq onun məzmununu sizə qısaca nağıl edirəm. Kral Cakomon təxminən belə dedi:

- Tüksüz baş nə deməkdir? Tüksüz baş çiçəksiz bağıdır.

- Afərin! - deyə camaat bağırdı. - Doğrudur! Doğrudur!

"Doğrudur" sözü hətta az şübhələnen saray adamlarını da ehtiyatlı olmağa məcbur etdi. Lakin Cakomon sakitcə öz nitqini davam etdirirdi:

- Mən bu ölkənin kralı olmayanda, adamlar ümitsizliklə başlarının tükünü yolurdular. Ölkənin sakinləri bir-birinin ardınca dazlaşırdılar, dəlləklər isə işsiz qalırdı.

- Afərin! - deyə camaatın içərisindən kimsə bağırdı. - Yaşasın dəlləklər! Var olsun pariklər!

Cakomon bir anlığa duruxdu. Bu parikə işarə məsələsi ona möhkəm toxundu. Ancaq, şübhələri özündən kənar edərək sözüne davam etdi:

- Vətəndaşlar, indi mən sizə narıncı rəng saçın nə üçün yaşıl saçdan gözəl olduğunu nağıl edəcəyəm.

Elə bu zaman saray xadimlərindən biri Cakomonun qolundan çəkərək pıçıltı ilə qulağına dedi:

Əlahəzrət, dəhşətli bir iş olmuşdur.

- Nə olub? De görüm!

- Əvvəlcə mənə söz verin ki, həqiqəti dediyim üçün dilimi kəsdirməyəcəksiniz, onda deyərəm.

- Söz verirəm.

- Kim isə divara yazıb ki, siz parik qoyursunuz, ona görə də camaat gülüşür.

Cakomonu elə heyərət bürüdü ki, nitq yazılmış kağız əlindən yerə düşdü. O, camaatın başı üzərindən süzə-süzə gedib nəhayət uşaqların əlinə düşdü. Krala desəydilər ki, sarayın yanmışdır, yəqin ki, daha az qəzəblənmiş olardı. O, jandarmalara əmr etdi ki, meydanı camaatdan təmizləsinlər. Sonra əmr etdi ki, aşağı düşüb nə baş verdiyini öyrənən və pis xəbər gətirən saray xidmətçisinin dilini çəkib çıxartsınlar. Bədbəxt karıxdığından xahiş etmişdi ki, onun dilinə dəyməsinlər. Onun lap yadından çıxmışdı ki, dilinə deyil, burnuna dəyməmələrini xahiş etməli idi. Onda heç olmasa burnunu kəsərdilər, dili isə sağ-salamat qalardı.

Lakin Cakomon bununla sakit olmadı. Krallığın hər tərəfinə belə bir fərman göndərildi ki; hər kəs əlahəzrəti təhqir edən adamı göstərsə ona yüz min taler saxta pul veriləcəkdir. Sarayın qabağındakı meydanda, sütunun lap yanında kilyotin quruldu ki, cəsarət edib o yazını yazan adamın başı vurulsun.

Al Pişik-Axsaq Pişik sütunun başında gizlənməyə çalışaraq:

- Anam vay! - deyə səsləndi və əlini boynuna çəkdi. - Düzü mən bilmirəm yalançılar dilində qorxuya nə deyirlər, əgər ona qoçaqlıq deyirlərsə, onda bu saat mən özümü olduqca qoçaq hiss edirəm.

Ehtiyatkarlıq üzündən o bütün günü yumaq kimi yumrulanaraq öz sığınacağına qaldı. Axşam düşdükdə, heç bir xoşagəlməz hadisə baş verə bilməyəcəyinə və heç kəslə rastlaşmayacağına möhkəm əmin olduğdan sonra o sütundan yerə düşdü və addımını yerə qoymazdan əvvəl yüz dəfə o tərəf, bu tərəfinə baxdı. Artıq ayağı torpaqda olduqda onun dal pəncələri o saatca qaçıb gözdən itməyə hazır idi. Amma həmin dəqiqədə o yenə də qabaqdakı sağ pəncəsində xoşagəlməz bir qaşınma hiss etdi.

- Bəli də, yenə başlanır, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik miyoldadı. - Bu qaşınma getsin deyə, gərək yenə də kral Cakomon üçün xoşagəlməz bir yadigar yazıb gedəm. Aydın məsələdir, bir halda ki, divara çəkilməkdən doğulmuşam, indi gərək bütün ömrüm boyu yazı-pozu ilə məşğul olam. Ancaq burada bir dənə də divar görmürəm. Eybi yoxdur, buraya yazaram.

O, kral Cakomon üçün kilyotinin baltasına qırmızı təbaşirdən olan pəncəsi ilə yeni bir məktub cızdı. Bu belə idi:

HƏR YANI GƏZİR AVAZ:

"CAKOMON LAP DAZDIR, DAZ!"

Qaşınma o saatca keçdi, ancaq Al Pişik-Axsaq Pişik hiss etdi ki, pəncəsi bir neçə millimetr qısalmışdır.

O dedi:

- Mənim onsuz da bir pəncəm çatışmır. Yazı yazsam o biri pəncəm də sürtülüb gedəcəkdir, bəs onda necə gəzərəm?

- Hələlik mən sənə kömək edəyəm, - deyə, kim isə onun arxa tərəfində dilləndi.

Əgər bu yalnız səs olmuş olsaydı, Al Pişik-Axsaq Pişik qaçıb birtəhər canını qurtara bilərdi. Ancaq bu səsin iki əli və tutub saxlayan möhkəm barmaqları var idi. Bu səs və əllər artıq gənc olmayan, az qala iki metr hündürlükdə, arıq və sərt bir sinyoraya mənsub idi...

- Qarğıdalı xala!

- Bəli, mənəm, - deyə qoca sinyora pıçıldadı. - Mən səni özümə aparacağam. Onda bilərsən ki, mənim pişiklərimin yeməyini daşıyıb aparmaq və təbaşirlə divarları yazmaq nədir.

Al Pişik-Axsaq Pişik heç bir etiraz etmədən özünün Qarğıdalı xalanın gətirdiyi örtüyə büründürülməsinə imkan verdi, çünki onsuz da kral sarayının darvazasında artıq bir neçə jandarm göründü.

"Yaxşı ki, Qarğıdalı xala tez gəlib çıxdı, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik fikirləşdi, - Cakomonun əlinə düşməkdənsə, onun əlinə düşmək yaxşıdır".

*Artıq-askik söz demir axsaq pişik boş yerə
Miyoldamaq öyrədir, gənc bala pişiklərə*

YEDDİNCİ FƏSİL

Qarğıdalı xala Al Pişik-Axsaq Pişiyi evə gətirib onu kresloya tikiydi. Bəli, bəli, süfrəyə bir şəkil tikmək istədikdə necə tikirlərsə, onu da eləcə iynə və sap ilə tikdi. Sapı qırmazdan əvvəl tikiş sökülməsin deyə, onu möhkəm bərkidib, ikiqat düyün də vurdu.

O saatca kefi açılmış Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Qarğıdalı xala, siz barı heç olmazsa göy sap seçəydiniz, o mənim tüklərimin rənginə düşərdi. Bu narıncı saplar lap dəhşətdir, bunlar Cakomonun parikini mənə xatırladır.

- Pariklər barəsində danışmaq lazım deyil, - deyə Qarğıdalı xala cavab verdi. - Ən başlıcası budur ki, sən sakitcə yerində oturasan və dünən gecəki kimi mənim əlimdən qaçmayasan. Sən əcaib heyvansan, mən səndən çox böyük işlər gözləyirəm.

- Mən ən adi bir pişiyəm, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik təvazökarlıqla bildirdi.

- Sən miyoldayan pişiksən, bizim zəmanədə isə belə pişiklər azdır. Bəlkə də heç yoxdur. Pişiklər it kimi hürürlər və əlbəttə buna layiqincə nail ola bilmirlər, çünki onlar miyoldamaq üçün doğulmuşlar. Axı mən itləri deyil, pişikləri sevirəm. Evdə mənim yeddi pişiyim vardır.

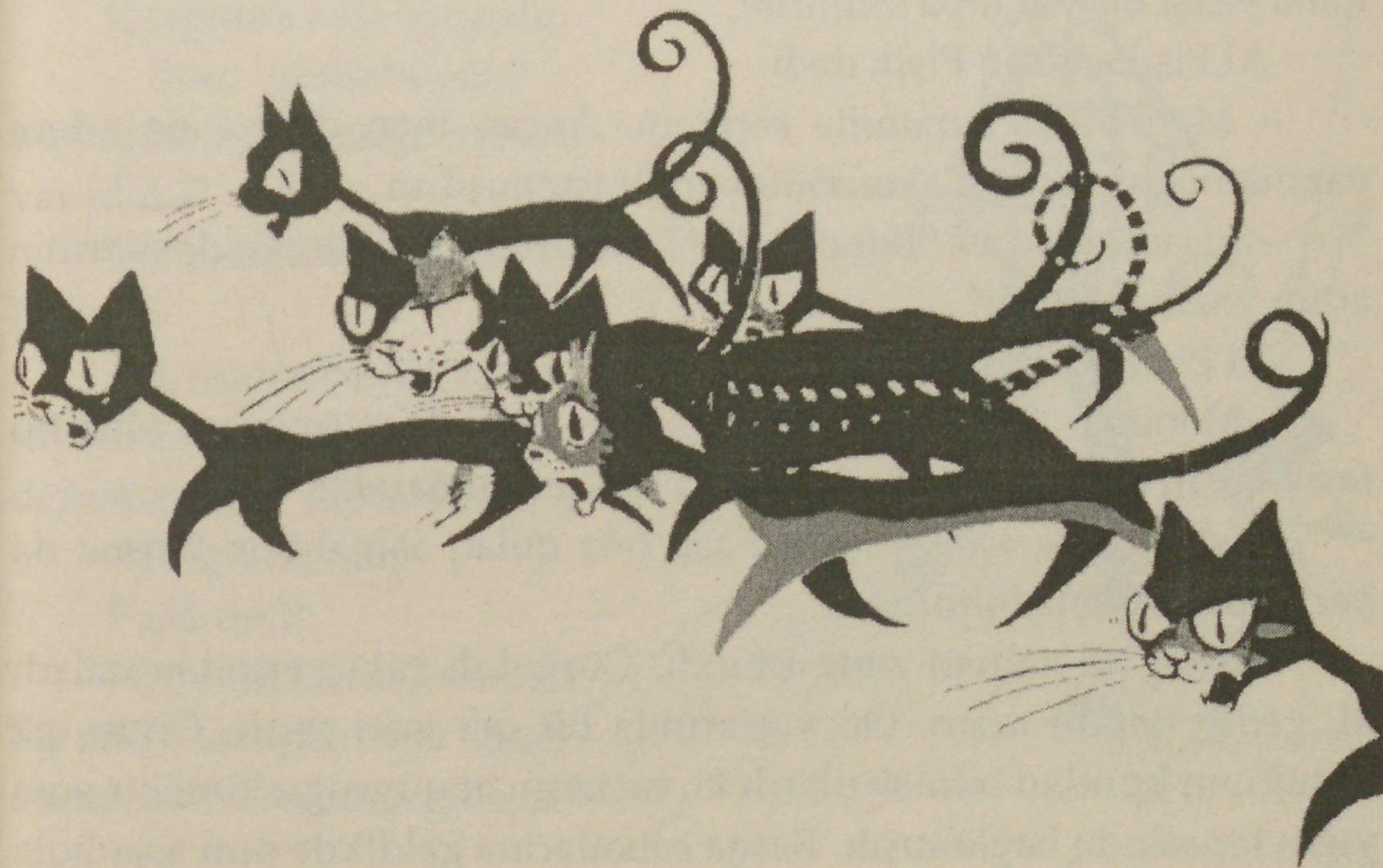
Onlar mətbəxdə əlüzyuyanın altında yatırlar. Hər dəfə ağızlarını açıb hürərkən onları qovmaq istəyirəm. Mən azı yüz dəfə çalışmışam ki, miyoldamağı onlara öyrədəm, amma mənə qulaq asmaq istəmirlər, mənə inanmırlar.

Hürən pişiklər canını boğazına yığmış və heç şübhəsiz ki, onu polislərin əlindən xilas etmiş olan bu qoca sinyora Al Pişik-Axsaq Pişiyin yavaş-yavaş ürəyinə yatmağa başladı.

- Hər halda pişiklər haqqında biz sabah fikirləşərik, - deyə Qarğıdalı xala sözüünə davam etdi. - Bu axşam isə başqa işlə məşğul olarıq.

O, kiçik bir rəfə yanaşaraq oradan bir kitab götürdü və sərlövhəsini Al Pişik-Axsaq Pişiyə göstərdi.

Pişik oxudu:

Qarğıdalı xala Al Pişik-Axsaq Pişiklə üzbəüz kresloda yerini rahatladıqdan sonra dedi:

- İndi isə bu kitabı birinci fəsildən başlayaraq axırncı fəslə qədər sənə oxuyacağam.

- Xalacan, bu kitab neçə səhifədir?

- "Təmizlik haqqında elmi əsər".

- Elə bir şey deyil! cəmi- cümlətanı mündəricatla birlikdə səkkiz yüz iyirmi dörd səhifədir. Zərər yoxdur, mündəricatı oxumaram. Bəli başlayaq: "Birinci fəsil. Nə üçün adam öz adını divara qazmamalıdır. Ad çox mühüm şeydir, onu hara gəldi yazmaq olmaz. Gözəl bir şəkil çəkin, onun altından öz adınızı yaza bilərsiniz. Gözəl bir heykəl yaradın, sizin adınız onun peydestalında nəzəri oxşasın. Yaxşı bir maşın icad edin, onu öz adınızla adlandırmağa ixtiyarınız olsun. O adamlar ki, yaxşı bir iş görmürlər, onlar öz adlarını yazmağa divardan daha yaxşı bir yer tapa bilmirlər.

Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Mən buna tamamilə şərikəm. Ancaq mən divara öz adımı yazmamışdım, kral Cakomonun adını yazmışdım.

- Sus və qulaq as! "İkinci fəsil. Nə üçün adam divara öz dostlarının adını yazmamalıdır".

Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Mənim vur-tut bircə dostum var. Onu da itirmişəm. Mən bu fəslə qulaq asmaq istəmirəm, yoxsa lap qanım qaralar.

- İstəsən də, istəməsən də sən ona qulaq asmalısən. Onsuz da yerindən tərpənə bilmirsən.

Ancaq bu zaman zəng çalındı. Qarğıdalı xala yerindən qalxdı ki, gedib qapını açsın. On yaşlarında bir qız içəri girdi. Onun qız olduğunu bundan bilmək olardı ki, saçlarını at quyruğu kimi bir yerə yığıb təpəsində bağlamışdı. Başqa cəhətlərinə gəldikdə onu asanlıqla

oğlan hesab etmək olardı, çünki idmançılara məxsus şalvar və dama-dama köynək geymişdi.

- Romoletta! - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik təəccübdən mat qalmış halda səsləndi.

Qız ona baxıb xatırlamağa çalışdı.

- Biz səninlə harada görüşmüşük?

- Necə yəni, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik sözünə davam etdi. - Səni demək olar ki, mən ana saya bilərəm. Bəs mənim rəngim sənə bir şeyi xatırlatmır?

- Xatırladır, - deyə Romoletta cavab verdi. - Bir dəfə məktəbdən borc götürdüyüm bir parça təbaşiri xatırladır.

Qarğıdalı xala soruşdu.

- Borc götürdüyün? - Müəllimənin bundan xəbəri var idimi?

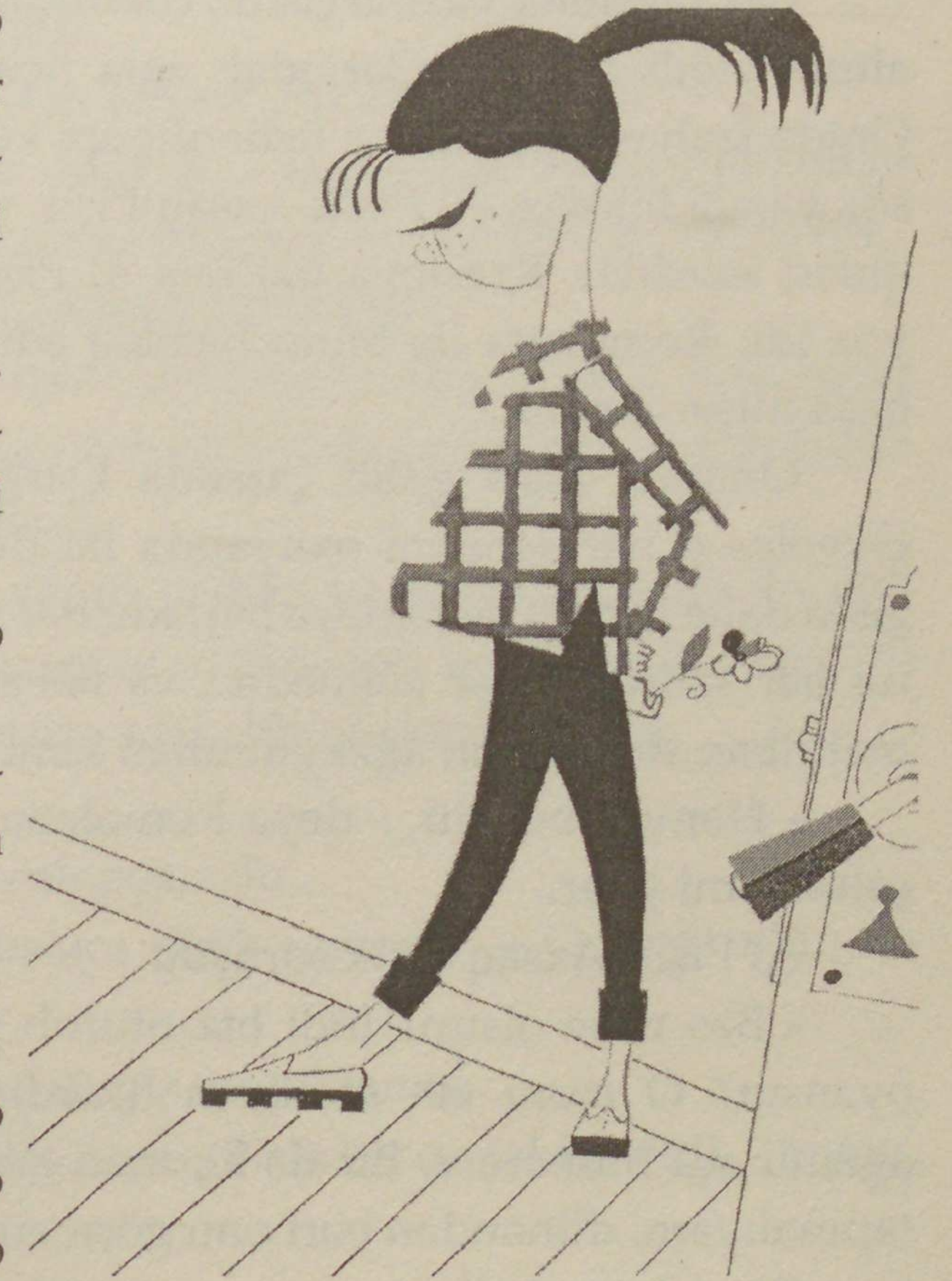
Romoletta izah etməyə başladı:

- O, saatca böyük tənəffüsün zəngi vuruldu. Ona deməyə macal tapmadım.

Al Pişik-Axsaq

Pişik dedi:

- Çox əla. Demək məni o bir parça təbaşirin qızı hesab etmək olar. Elə buna görə də

mən savadlı pişiyəm: danışmağı, oxumağı, yazmağı və hesablamağı bilirəm. Əlbəttə mənə dörd ayaq çəksəydin səndən çox razı qalardım. Ancaq nə etmək, beləsinə də razıyam.

Romoletta gülümsündü.

- Mən də səni yenidən görməyimə olduqca şadam. İndi gör mənə nə qədər yeni xəbərlər nağıl edəcəksən.

- Hamı razıdır, məndən başqa, - deyə Qarğıdalı xala söhbət qarışdı. - Məncə siz ikiniz də mənim bu kitabımda yazılanları öyrənməlisiniz. Romoletta, otur orada.

Qız kreslonu yaxına çəkdi, çəkmələrini kənara ataraq, ayaqlarını altına yığıb oturdu. Qarğıdalı xala üçüncü fəslə oxumağa başladı. Orada izah edilirdi ki, nə üçün divara küçədən keçənləri təhqir edən söz yazıla bilməz. Al Pişik-Axsaq Pişik və Romoletta böyük diqqətlə qulaq asırdılar. Kresloya tikilmiş Al Pişik-Axsaq Pişiyin başqa əlac yox idi. Romoletta ilə bunu biciklə edirdi. Səbəbini isə siz tezliklə başa düşəcəksiniz.

Onuncu fəslə gəlib çatanda Qarğıdalı xalanı əsnəmə tutdu. Əvvəlcə o hər səhifəni oxuyanda iki dəfə əsnəyirdi, sonra isə get-gedə daha tez-tez əsnəməyə başladı: hər səhifədə üç, dörd dəfə, sonra isə hər sətirdə... hər kəlmədə... və nəhayət elə şirin-şirin əsnədi ki, mehriban sinyoranın ağzı yumulan kimi gözləri də yumuldu.

- Həmişə belədir, - deyə Romoletta izah etdi, - kitabın yarısına çatan kimi yatır.

Al Pişik-Axsaq Pişik soruşdu.

- Bəs necə olsun? İndi biz oturub gözləyəcəyik ki, o yuxudan oyansın? O məni elə möhkəm tikibdir ki, əsnəmək istəsəm belə ağzımı açma bilmərəm. Bir də ki, mən tələsirəm, bir dostumu axtarıb tapmalıyam, dünəndən bəri onu görməmişəm.

Romoletta dedi:

- Bu saat mən hər şeyi düzəldərəm.

O qayçını götürüb ehtiyatla sapları kəsdi. Al Pişik-Axsaq Pişik hoppanıb yerə düşdü və gərnəşib rahat nəfəs aldı.

- Tez ol, - deyə Romoletta pıçıldadı, - gəl, mətbəxdən keçib gedək.

Mətbəx elə qaranlıq idi ki, göz-gözü görmürdü, ancaq küncdə, yaqın ki, əlüzyuyan olan yerdə on dörd yaşıl göz parlayırdı.

Bizim Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Buradan pişik iyi gəlir. Mən hətta yeddi pişiyin qoxusunu hiss edirəm.

- Bunlar xalanın pişikləridir.

Əlüzyuyan qoyulan yerdən şən bir gülüşmə eşidildi.

- Bacıcan, - deyə kimsə dilləndi, - demə sən axsaq olmaqdan başqa həm də korsanmış. Məgər görmürsən ki, biz də sənə kimi itik?

Al Pişik-Axsaq Pişik əməlli-başlı hirsələndi:

- Ay sizi, yalançı bədbəxtlər! - Bəxtiniz onda gətirib ki, mənim bu saat vaxtım yoxdur, yoxsa sizə miyoldamağı öyrədərdim. Qarğıdalı xala hələ mənə sağ ol da deyərdi.

- Ham, ham! - edərək, yeddi pişiyin yeddisi də birdən hürdü. Al Pişik-Axsaq Pişik axsaya-axsaya mətbəxdən keçdi, gəlib öz yeddi qardaşı ilə üz bəüz oturdu. Sonra acıqlı bir görkəm adaraq:

- Myouu! elədi.

Yeddi balaca pişiyin əhvalı pozuldu.

- Eşitdinizmi? - deyə balaca pişik soruşdu. - O, doğrudan da miyoldamaq bilir.

- Hə, hə, bir it kimi o heç də pis miyoldamır.

- Myouu, - eləyib Al Pişik-Axsaq Pişik bir də təkrar etdi, - myou, myou, myou!

Pişiklərin ən böyüyü dedi:

- Yəqin ki, radio da səsləri təqlid edəndir. Ona qulaq asmayın. İstəyir ki, ona əl çalsınlar.

- Myouu! - edərək Al Pişik-Axsaq Pişik bir də səsini uzatdı.

Başqa bir pişik civildədi:

- Düzünü istəyirsinizsə mən də eləcə gözəl miyoldayardım. Bilirsiniz bu hürmək nə qədər zəhləmi töküüb. Hər dəfə hürməyə başlayanda, canımı elə qorxu alır ki, tüklərim biz-biz durur.

Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Ay mənim tərs qardaşım! Bilirsənmi niyə qorxursan? Ona görə qorxursan ki, sən it deyilsən, pişiksən.

- Xahiş edirəm məni təhqir etməyəsən. Hələ sənə qulaq asdığımız bəs deyil, ağzına gələnə danışırısan da. Nə bilək hansı yuvanın quşusansa.

- Mən də sizin kimi pişiyəm.

- Bilmirəm, itsən ya pişiksən, ancaq ki, mən də miyoldamağı istərdim.

- Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Bir özünü sınaşana. Onda bilərsən bu necə şeydir. Ağzın dada gələcək...

- Qarğıdalı xalanın südündən şirin olacaq? - deyə pişiklərin ən körpəsi soruşdu.

- Yüz qat artıq şirin olacaq.

- Dadına baxmaq yaman ürəyimdən keçir, - deyə pişik civildədi.

- Myou, myou, - edərək, Al Pişik-Axsaq Pişik xəlvəti miyoldadı. - cəsarətli olun, pişik qardaşlar, miyoldamağı öyrənin.

Romoletta gülməkdən qarnını tutduğu vaxt körpə pişik yavaşca dan qorxa-qorxa miyoldadı. Başqa birisi ona qoşularaq daha bərkdən miyoldadı. Sonra üçüncüsü də onlara qoşuldu. Bir az keçdikdən sonra isə yeddi pişiyin yeddisi də yeddi skripka kimi miyoldadılar. Al Pişik-Axsaq Pişik də var qüvvəsi ilə onların səsinə səs verirdi.

- Hə, indi nə deyirsiniz?

- Bu doğrudan da şirindir!

- Şəkərli süddən də şirindir!

Romoletta dedi:

- Qarğıdalı xalanı yuxudan oyadarsınız. Al Pişik-Axsaq Pişik, gəl biz gedək!

Romoletta və Al Pişik-Axsaq Pişik həyəətə qaçdılar.

Qarğıdalı xala oyandı və mətbəxin qapısı ağzında göründü. Elektrik lampasının düyməsi basıldı, gözlərindən sevinc yaşları axan qoca sinyoranın üzü göründü.

- Mənim əziz pişik ciyəzlərim, axır ki, arzuma çatdım!

Əvvəlcə yeddi pişik balaları tərəddüd içərisində idi. Onlar öz sahiblərinə baxır, nəfəslərini dərmədən miyoldayırdı və başa düşə bilmirdilər ki, onun yanaqlarından süzülən bu yaşa səbəb nədir. Sonra onlar qapıya baxdılar, bir dəqiqə də olsun miyovultularını kəsmədən bir-birlərinin ardınca qaçıb həyəətə çıxdılar.

Qarğıdalı xala gözlərinin yaşını silə-silə onların dalınca baxırdı.

- Afərin, afərin, - deyə təkrar edirdi. - Afərin, mənim pişiklərim!

Bala pişiklər ona cavab verirdilər:

- Myou! Myou! Myou!

Lakin birisi bu qeyri-adi mənzərəni xəlvəti seyr edirdi. Bu adam ev sahibi sinyor Kalimer idi; o, çox xəsis idi. Özü çardaqda yaşayırdı, evinin hamısını, hətta ən axırını balaca otağını belə kirayəyə verirdi. Nə qədər desən pis adam idi, özü də sir-sifətindən xəbərçiyə oxşayırdı. Sinyor Kalimer evdə heyvan saxlamağı artıq bir neçə dəfə Qarğıdalı xalaya qadağan etmişdisə də, qoca sinyora onun sözüne qulaq asmamışdı.

- Mən sənə evinin kirayəsini verirəm, - demişdi, - özü də lap çox verirəm. Sənə nə var, kimi istəyirəm onu da saxlayacağam.

Kalimer vaxtının çox hissəsini çardaqda keçirib, balaca pəncərədən, başqalarının nə iş gördüyünə göz qoyurdu. Ona görə də həmin gecə o pişikləri gördü, onların necə miyoldadıqlarını eşitdi, hətta Qarğıdalı xalanın pişiklərini necə ucadan təriflədiyini və aramsız olaraq onlara - «Afərin, afərin!» - dediyini də eşitdi.

- Aha, yaxşıca əlimə keçdin, - deyə Kalimer əlini-əlinə sürtdü. Demək, bu qoca ifritə, avara itləri başına yığıb, onlara miyoldamaq öyrədirmiş. Daha bu dəfə mən onu öz yerində oturdaram. Bu saatca nazirə məktub yazaram.

O pəncərəni örtdü, qələm, kağız və mürəkkəb götürüb məktub yazmağa başladı:

«Cənab nazir!

Elə ağlasığmaz işlər baş verir ki, şəhərimizin sakinləri heç bir vaxt buna dözə bilməzlər. Sinyora Qarğıdalı xala bunu elədi, onu elədi, və sairə... və ilaxır...»

İmza: «Yalanın dostu».

O məktubu zərfə qoyub qaçdı ki, poçt qutusuna atsın. Bütün bədbəxtliklərə əlavə olaraq işin tərsliyindən Kalimer evə qayıdıb gəldiyi dəmdə Romoletta və Al Pişik-Axsaq Pişik küçədə dayanmışdılar ki, ağıllarına gəlmiş bir işi görsünlər. Bu, elə bir iş idi ki, əvəzində onlar Qarğıdalı xalanın kitabının əlavə on fəslinə də qulaq asmalı olacaqdılar.

Sizə artıq məlumdur ki, Al Pişik-Axsaq Pişik hərdən pəncəsinin xüsusi bir tərzdə qaşındığını hiss edirdi və belə vaxtlarda o divara bir şey yazmaqdan heç cürə özünü saxlaya bilmirdi. Məhz həmin dəqiqədə o öz arzusunu yerinə yetirirdi, Romoletta isə paxıllıqla ona baxırdı, çünki onun cibində bircə tikə də təbaşir yox idi. Nə o, nə də Al Pişik-Axsaq Pişik Kalimeri görmədilər.

Çuğulçu Kalimer onları görən kimi nə isə pis bir iş görəcəklərindən şübhələndi. O, darvazanın dalında gizlənib Al Pişik-Axsaq Pişiyin aşağıdakı məzmununda yeni yazısını məmnuniyyətlə oxuya bildi:

Pişiklər artıq hürməyəcəkləri vaxt,

Kralı böyük bədbəxtlik gözləyir.

Romoletta və Al Pişik-Axsaq Pişik çıxıb getməyə macal tapmamış Kalimer evlərinə qaçdı və böyük bir sevinclə nazirə yeni bir məktub tərtib etməyə başladı.

«Əlahəzrət! cəsarətlə sizə məlumat verirəm ki, divarlara bizim kral üçün təhqiramiz sözlər yazan müəlli flər Qarğıdalı xalanın evində yaşayırlar. Bunaar Qarğıdalı xalanın bacısı qızı Romoletto və başına toplayıb bütün qayda-qanunlara zidd olaraq miyoldamaq öyrətdiyi itlərdən biridir. Ümidvaram ki, vəd edilmiş yüz min saxta taler mükafatı sizdən alacağam.

Kalimer Veksel»

Bu arada Al Pişik-Axsaq Pişik yolda yenə də narahatlıq hiss etdi ki, sağ pəncəsi yenə də bir neçə millimetr qısalmışdır. O, köksünü ötürüb dedi:

- Elə bir üsul tapmaq lazımdır ki, yazı yazanda pəncəm sürtülməsin.

- Dayan, - deyə Romoletta dilləndi, - gör necə axmağam ki, o saatca ağlıma gəlməyib! Mən burada, yaxınlıqda yaşayan bir rəssam tanıyıram. Onun otağı çardaqdadır, özü də həmişə açıq olur. Yoxsul bir adamdır, oğrudan-zaddan qorxmur. Son onun yanına gedib bir qədər rəng borc ala bilərsən, istəsən lap bir qutu da verər. Gedək mən sənə yolu göstərim, sonra evimizə qayıdım. İstəmirəm Qarğıdalı xala məndən nigaran qalsın.

*Bananito çox əla bacarıqlı rəssamdır,
Fırçasını tullayıb o, bıçağa əl atır.*

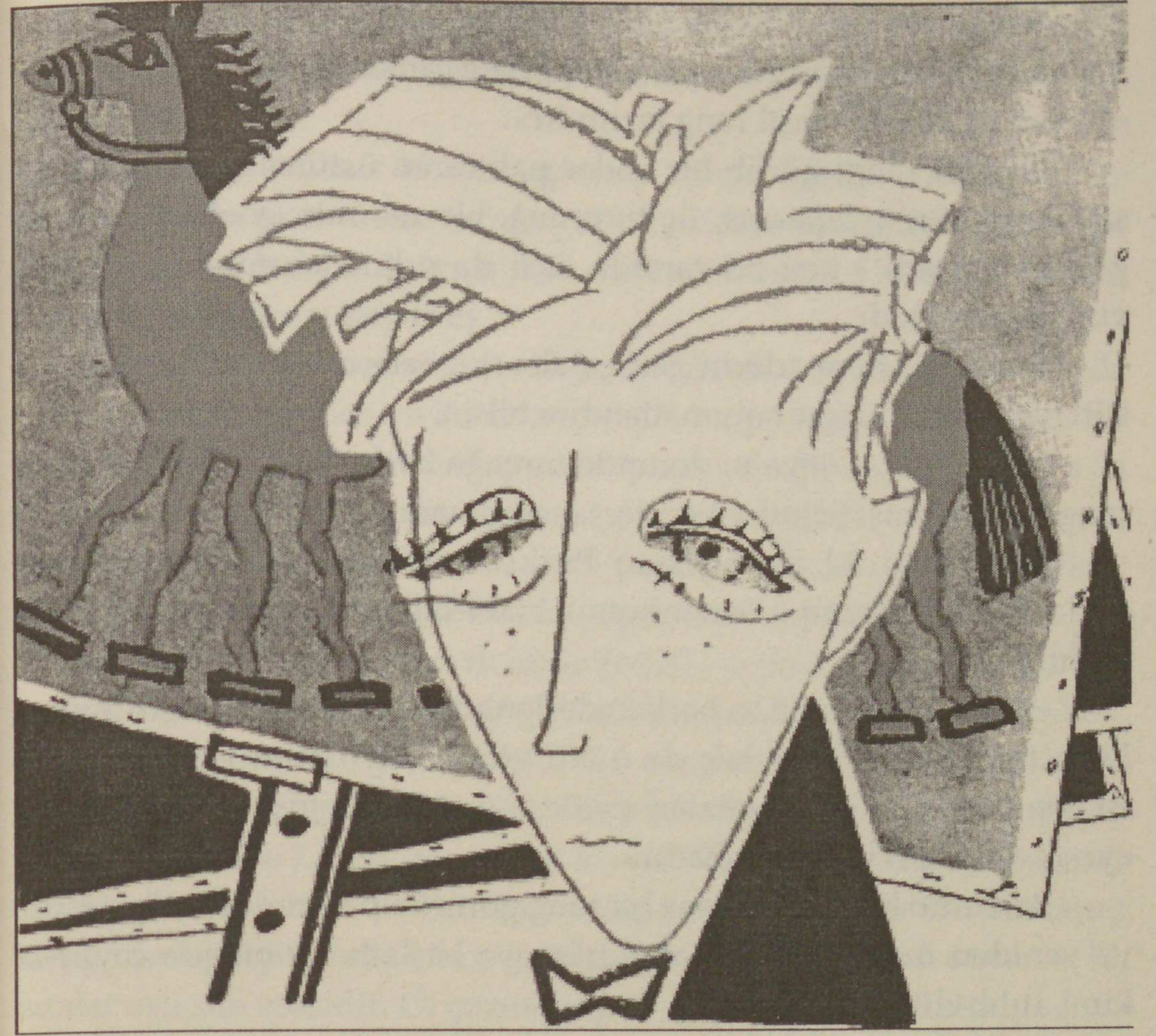
SƏKKİZİNCİ FƏSİL

Həmin gecə rəssam Bananitonun gözüne yuxu getmirdi. O, öz çardağında kətilin üstündə büzüşərək təktənha oturmuş, gözlərini çəkdiyi şəkillərə dikərək bikef-bikef düşünürdü: «Yox bütün söylərim əbəsdir. Mənim şəkillərimdə nə isə çatışmır. Bu «nə isə» yerində olsaydı şəkillər şah əsər olardı. Axı burada çatışmayan şey nədir? Əsil məsələ də burasındadır».

Bu zaman Al Pişik-Axsaq Pişik onun pəncərəsinin içinə hoppandı. O, taxtapuşla yuxarı dırmaşaraq pəncərədən içəri girmək istəyirdi ki, əbəs yerə ev sahibini narahat eləməsin.

- Hə, demək hələ yatmamışıq, - deyə o, yavaşcadan miyoldadı.
- Eybi yoxdur, burada oturub gözlərim. İstəmirəm məni qanacaqsız hesab etsinlər. Bananito yatandan sonra içəri girib rəngləri elə götürərəm ki, heç bilməz də. Hələlik qoy bir onun çəkdiyi şəkillərə baxım.

Ancaq o gördüyü şeylərdən quruyub qaldı.
O düşündü.

«Məncə, bu şəkillərdə çox artıq şeylər var. Bu artıq şeylər olmasaydı pis olmazdı. Ancaq bu nədir? Ayaq həddindən artıqdır. Məsələn, bu atın düz on üç ayağı vardır. Bir işə baxın! Mənim cəmi-cümlətanı üçcə ayağım var... Bir də burunların sayı çoxdur: bu şəkildəki sifətdə üç burun var. Bu sinyorun heç də yerində olmaq istəməzdim - işdir soyuqlayıb zökəm olsa ona düz üç burun yaylığı lazım olacaqdır. Aha, deyəsən rəssam nə isə etməyə hazırlaşır...»

Bananito doğrudan da öz kətilindən qalxdı.

«Deyəsən burada bir qədər yaşıl rəng çatışmır, - deyə o, fikirləşdi. - Bəli, bəli, elədir! Yaşıl rəng lazımdır».

O yaşıl rəngi görüb bir qədər palitranın üstünə sıxdı və bütün şəkillərə: atın ayaqlarına, üç burnuna, bir xanımın gözlərinə (onun gözləri altı adi - üçü bir tərəfdə, üçü də o biri tərəfdə), yaşıl rəng vurmağa başladı.

Sonra bir neçə addım geri çəkilərək gözlərini qıydı ki, gördüyü işin nəticəsini düzgün qiymətləndirə bilsin.

- Yox, yox, - deyə o, donquldanmağa başladı, - görünür məsələ rəngdə deyilmiş. Şəkillər heç də yaxşılaşmadı.

Bu sözləri Al Pişik-Axsaq Pişik öz müşahidə məntəqəsindən eşidə bilmədi, ancaq o Bananitonun bikef-bikef başını necə aşağı dikdiyini görürdü.

«Mərc gələrəm ki, o bərk kədərənmişdir, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik fikirləşdi. - Mən heç də o altı gözlü sinyoranın yerinə olmaq istəməzdim, axı onun gözləri zəifləsə gərək altı şüşəli eynək alsın, eynək də yəqin ki, çox bahadır».

Bananito bu arada başqa bir rəng götürüb palitranın üstünə sıxdı və yenidən öz şəkillərinə rəng çəkməyə başladı. O, otaqda çəyirtkə kimi atılıb-düşürdü.

«Bəli, bəli, sarı rəng lap yerinə düşər, - dedi, - mən əminəm ki, burada bir qədər sarı rəng çatışmır».

Bu zaman Al Pişik-Axsaq Pişik ürəyində fikirləşirdi: «hər şey batdı, indi bu şəkil lap qayqanaq olacaqdır». Lakin Bananito artıq palitrasını və fırçasını yerə çırpdı. O, qəzəbli-qəzəbli onları tapdayır və hirsindən saçlarını yolurdu.

Al Pişik-Axsaq Pişik fikirləşdi: «Əgər belə davam etsə, o da kral Cakomon kimi keçəl olacaqdır. Bəlkə bir təhər onu sakit edəm? Birdən

incidi, sonra nə olsun? Hələ ki, indiyədək heç kəs pişiyin məsləhəti ilə oturub-durmayıbdır. Bir də axı çətindir. Demək olar ki, heç kəs pişik dilini bilmir».

Bananitonun axır ki, öz saçlarına rəhmi gəldi. - Kifayətdir! - dedi. - Gedim mətbəxdən bıçağı gətirim, bütün bu şəkilləri tikə-tikə doğrayım, elə balaca doğrayım ki, əlvən olsunlar. Görünür rəssam olmaq mənə qismət deyilmiş.

Bananitonun «mətbəx»i çardağın bir küncünə qoyulmuş, üstündə primus, qazan, sapılça və bir neçə çəngəl, bıçaq, qaşığı olan balaca bir stoldan ibarət idi. Həmin stol lap pəncərənin qabağında idi, ona görə də Al Pişik-Axsaq Pişik gül dibçəyinin dalında gizlənməli oldu ki, rəssam onu görməsin. Ancaq gizlənməyəydi də Bananito onu görməyəcəkdi, çünki gözlərini iri, qara, qoz boyda yaş damcıları örtmüşdü.

«Görəsən o indi nə etmək fikrindədir? - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik özlüyündə fikirləşirdi. - Qaşığı götürdü... Aha! Yəqin ki, acıbdır. Yox, qaşığı yerinə qoyub bıçağı götürür. Bu məni narahat etməyə başlayır. Bəlkə birisini, misal üçün öz tənqidçilərindən birini bıçaqlayıb öldürmək istəyir? Onu da deyim ki, çəkdiyi şəkillərin belə eybəcər olmağına o sevinməlidir. Axı onlar sərgiyə qoyulan vaxt camaat onun haqqında həqiqəti deyə bilməyəcəkdir, hamı bir ağızdan deyəcək ki, bunlar əsil şah əsəridir. O, çoxlu miqdarda pul qazanacaqdır.

Al Pişik-Axsaq Pişik belə düşüncələrə dalırkən Bananito stolun siyirməsindən bülöv daşı çıxarıb bıçağı itiləməyə başladı.

O deyirdi:

- Mən istəyirəm ki, bıçaq lap ülgüc kimi kəssin. Qoy işlərimin heç izi-tozu qalmasın.

Al Pişik-Axsaq Pişik ürəyində düşünürdü: «Görünür, o kimi isə öldürməyi qət etmişdir. İstəyir ki, vurduğu zərbə öldürücü olsun. Bircə dayan görüm, bəlkə o elə özünü öldürmək istəyir? Belə bir

cinayət daha dəhşətli olardı. Mütləq bir tədbir görmək lazımdır. Bir saniyə də vaxt itirmək olmaz. Əgər vaxtilə qazlar Romanı xilas etmişlərsə, nə üçün Al Pişik-Axsaq Pişik ümitsizliyə uğramış rəssamı xilas etməsin?»

Bizim üç pəncəli balaca qəhrəman bərkdən miyoldaya-miyovuldaya igidcəsinə otağın ortasına hoppandı. Elə həmin dəqiqədə qapı taybatay açıldı, birisi tər içində, toza, əhəngə batmış, tənəfnəfəs halda özünü çardağa saldı... Sizcə bu kim olar?

- Celsomino!

- Al Pişik-Axsaq Pişik!

- Səni yenidən gördüyümə nə qədər şadam!

- Al Pişik-Axsaq Pişik, bu, sənsənmi?

- Əgər şübhələnirsənsə pəncələrimi say.

Əlində bıçaq tutmuş rəssamın təəccübdən ağzı açıla qaldı. Onun gözləri qabağında Celsomino ilə Al Pişik-Axsaq Pişik qucaqlaşdılar və sevindiklərindən oynamağa başladılar.

Bizim tenorun nə üçün belə hündürə qalxdığı və nə üçün həmin anda məhz bu qapıya girdiyi barəsində sizə gələcək fəsildə ətraflı məlumat verəcəyik.

Celsomino nəhayət, bir Nəğməkartək çıxış edir.

DOQQUZUNCU FƏSİL

Celsomino, yəqin ki, xatırınızdadır zirzəmidə kömür qalağının üstündə yatmışdı. Düzünü desək bu o qədər də rahat yatacaq deyildi, kömür parçalarının iti ucları onun qabırğalarına batsa da, Celsominonun şirin yuxuya getməsinə və yuxu görməsinə mane olmadı. Bilirsiniz ki, gənclik belə narahatlıqlara o qədər əhəmiyyət vermir.

Yuxuda ikən o oxumağa başladı.

Çox adam yuxuda danışmağa adət etmişdir, Celsominonun da adəti yuxuda oxumaq idi. Yuxudan ayıldıqda isə o heç bir şeyi xatırlamırdı. Bəlkə də onun səsi gündüzlər onu uzun müddət susmağa məhkum edən Celsominodan gecələr hayıfını çıxır, onunla bu zarafatı edirdi. Nə isə bu səs görünür öz sahibinin azadlığa çıxmağa icazə vermədiyini bütün vaxtların əvəzinə indi çıxırdı.

Celsomino yuxuda yavaş səslə oxuyurdu, lakin şəhərin yarısını ayağa qaldırmaq üçün bu, tamamilə kifayət idi.

Şəhərin sakinləri pəncərələrdən boylanıb baxır və deyirdilər:

- Gecə keşikçiləri harada batıb qalıblar? Bu, dözülməz işdir. Məgər bu sərxoşu susmağa məcbur etmək olmazmı? Keşikçilər ora-bura qaçır, lakin şəhərin boş küçələrində heç kəsi görə bilmirdilər.

Şəhərin o biri başında, Celsominonun yatdığı zirzəmidən təxminən on kilometr aralıda yaşayan şəhər teatrının direktoru da yuxudan oyandı.

- Nə gözəl səsdir! - deyə o dilləndi. - Bax, bu, əsil tenordur. Görəsən kimdir belə oxuyan? Ah, onu bir təhər ələ keçirə bilsəydim, teatrımızda camaat əlindən yer olmazdı. Bu adamın mənə köməyi dəyə bilərdi.

Doğrudan da siz bilməlisiniz ki, bu şəhərdə teatr böhran keçirirdi - daha doğrusu, dağılmaq ərəfəsində idi. Yalançılar ölkəsində oxuyan o qədər də çox deyildi, tək-tük oxuyanlar da özlərinə saxta oxumağı borc bilirdilər. Ona görə ki, onlar yaxşı oxumağa başlayanda camaat yerindən bağıraraq deyirdi: «Hürmə, itin biri, it!» Pis oxuduqda isə tamaşaçılar qışqıraraq deyirdilər: «Afərin! Bis! Bis!» Söz yox ki, müğənnilər istəyərlər ki, onlara «Afərin!» desinlər, ona görə də onlar pis oxuyurdular.

Teatrın direktoru tez geyinib küçəyə çıxdı, şəhərin mərkəzinə, onun fikrincə səs gələn tərəfə yollandı. Onun neçə dəfə düzgün izə düşmüş olduğunu zənn etməsini sizə nağıl etməyəcəyəm.

O, hər dəfə deyirdi:

- Yəqin ki, bu evdədir. Heç şübhə ola bilməz, səs bu pəncərədən, yuxarıdakı mərtəbədən gəlir.

İki saat keçəndən sonra o, yorulub əldən düşmüş halda və axtarışı demək olar ki, davam etdirməkdən əl çəkmək istədiyi bir vaxtda, gəzə-gəzə gəlib axır ki, Celsominonun yatdığı zirzəmiyə çıxdı. Alışqanın zəif işığında qeyri-adi səsin bu kömür qalağı üstündə yatan gəncə məxsus olduğunu gördükdə onun necə təəccübləndiyini özü-nüz təsəvvür edə bilərsiniz.

Teatrın direktoru əlini-əlinə sürtərək dedi:

- Əgər o, yuxuda belə gözəl oxuyursa, ayıqda necə oxuyacağını təsəvvür etmək olar. Bu oğlan böyük bir xəzinədir, yəqin ki, bunu heç

özü də bilmir. Bu xəzinəni mən tapmışam, o mənim varlanmağıma kömək edəcəkdir.

O Celsominonu yuxudan oyadıb özünü ona təqdim etdi:

- Mən maestro Domisolam, səni axtarıb tapmaq üçün on kilometr yolu piyada gəlmişəm. Sən mütləq, lap elə sabah gecədən başlayaraq mənim teatrımda oxuyacaqsan. İndi isə qalx gedək mənim evimə, bir yoxlayaq.

Celsomino bu təklifi rədd etmək istədi. O dedi ki, bərk yuxusu gəlir, yatmaq istəyir, lakin Domisol o saatca ona yatmaq üçün iki adamlıq rahat bir çarpayı verəcəyini vəd etdi. Onda Celsomino dedi ki, heç bir zaman musiqi ilə məşğul olmamışdır, maestro isə and içib onu inandırdı ki, belə bir səslə notanı bilmək heç də vacib deyildir.

Celsominonun səsi, baş vermiş hadisədən istifadə etməyə tələsdi. «cəsarətli ol, - deyə o, öz sahibini qızıışdırdı. - Məgər sən müğənni olmaq istəmədinmi? Razi ol, ola bilsin ki, bu sənin səadətinin başlanğıcıdır».

Maestro Domisol bu deyişmələrə son qoyaraq Celsominonun biləyindən yapışdı, onu çəkə-çəkə öz ardınca apardı. Evə gələn kimi o, pianinonun arxasında əyləşdi, akkord götürərək Celsominoya əmr etdi:

- Oxu!

- Bəlkə pəncərəni açsaq yaxşı olar? - deyə Celsomino çəkinə-çəkinə xəbər aldı.

- Yox, yox, mən qonşuları narahat etmək istəmirəm.

- Nə oxuyum?

- Nə istəyirsən oxu. Məsələn, sizin kəndinizdə oxunan mahnılardan birini oxuya bilərsiniz.

Celsomino kəndlərində oxunan mahnılardan birini oxumağa başladı. O mümkün qədər yavaşcadan oxumağa çalışır və gözlərini pəncərədən çəkmədən şüşələrə baxırdı. Şüşələr elə titrəyirdi ki, hər dəqiqə düşüb qırıq-qırıq ola bilərdilər.

Bununla belə şüşələr tökülmədi, ancaq ikinci kupleti başlar-başlamaz, çilçıraq çilik-çilik oldu, otağı zülmət bürüdü.

- Çox gözəl, çox gözəl! - deyə maestro Domisol bağırdı, tez durub şam yandırdı. - Qiyamətdir! Sarsıdıcıdır! Düz otuz ildir ki, bu otaqda tenorlar oxuyur, hələ indiyədək onlardan biri də olsun qəhvə servizindən bir fincan belə qırmağa müvəffəq ola bilməyiblər.

Üçüncü kupletin axırında, Celsominonun gözlədiyi kimi doğrudan da pəncərə şüşələri qırıq-qırıq olub töküldü. Maestro Domisol pianonun arxasından sıçrayaraq qalxdı, onu bağrına basdı.

- Mənim oğlum, - deyə o sevincindən ağlayırdı. - Bunların hamısı mənim yanılmadığıma canlı sübutdur. Sən bütün dövrlərin ən böyük müğənnisi olacaqsan! Sənə səcdə edənlər mindiyin avtomobilin təkərlərini çıxarıb səni əlləri üstə aparacaqlar.

- Mənim avtomobilim nə gəzir, - deyə Celsomino dilləndi.

- Sənin onlarca avtomobilin olacaqdır! Hər gün yeni bir avtomobilin olacaq, göylərə dua et ki, sən maestro Domisola rast gəlmisən. İndi isə mənə bir mahnı da oxu.

Celsomino bir qədər həyəcanlı olduğunu hiss etdi. Bəs necə!? Ömründə birinci dəfə idi ki, onun oxumağını tərifləyirdilər. O, şöhrətpərəst deyildi, ancaq tərifdən kimin xoşu gəlməz? O, məmnuniyyətlə bir mahnı da oxudu, lakin bu dəfə səsini saxlamağa o qədər də səy etmədi. Cəmisi bir və ya iki yüksək not götürdü, ancaq elə bu da kifayət idi ki, aləm bir-birinə dəysin, qiyamət qopsun.

Qonşu evlərdə bir-birinin ardınca pəncərə şüşələri qırılıb tökülür, adamlar qorxaraq başlarını pəncərədən bayıra çıxarıb qışqırırdılar:

- Zəlzələəə! Kömək edin! Kömək edin! Kim bacarırsa özünü xilas etsin!

Yanğın maşınları qulaqbatırıcı fitlə ötüb keçirdi. Camaat dəstə-dəstə küçəyə toplaşib şəhər kənarına üz qoyurdular. Onlar yatmış

uşaqlarını qucaqlarında aparır, ev avadanlıqları yığılmış əl arabalarını itələyirdilər.

Maestro Domisol sevincdən özünü itirmişdi.

- Valehedicidir! Görünməmiş şeydir! Eşidilməmişdir! - O, Celsominonu öpüslərə qərq etdi, səsi soyuqdan xarab olmasın deyə, boğazına şərf bağladı. Sonra onu yemək otağına dəvət edərək elə nahara qonaq elədi ki, onunla ən azı on nəfər işsizi doydurmaq olardı.

O deyirdi:

- Ye, oğlum, ye, ye! Toyuq ətini bir az qabağına çək. O yüksək notlar götürməyə kömək edir. Bax, bu qoyun ayaqları isə aşağı ton səsə xüsusi məlahət və yumşaqılıq verir. Ye! Bu gündən etibarən sən mənim qonağımsan. Sən mənim evimdə, ən yaxşı otaqlarımdan birində yaşayacaqsan. Əmr edəcəyəm bütün divarlara keçə vursunlar ki, rahatca məşq edə biləsən, sənə mane olan və eşidən olmasın.

Celsomino, düzünü desək, küçəyə qaçmaq, qorxuya düşmüş adamları sakit etmək və yaxud da yanğın idarəsinə zəng etmək istəyirdi ki, əbəs yerə şəhəri dolanmasınlar. Lakin maestro Domisol onu bu fikirdən daşındırdı.

Bunu etməyi sənə məsləhət görmürəm, oğlum. Onda gərək sən bütün qırılmış pəncərə şüşələrinin cəriməsini verəsən, axı sənin hələlik bir qəpiyin də yoxdur. Hələ orasını demirəm ki, səni həbs edə bilərlər; tutulub həbsxanaya düşsən onda gərək musiqi şöhrətindən birdəfəlik əl çəkəsən.

- Bəlkə elə teatrda da mənim səsim bir bədbəxtlik törətdi?

Domisol güldü:

- Teatr elə ona görə yaradılmışdır ki, müğənnilər orada oxuya bilsinlər. Teatr nəinki qüvvətli səs, hətta bomba partlayışına da davam gətirər. İndi get yat, dincəl, mən isə afişanı düzəldim, verim tez çap etsinlər.

*Celsomino səhnədə çıxış eyləyir, budur,
Gur səsiylə səhnənin divarlarını uçulur.*

ONUNCU FƏSİL

Səhərisi gün şəhərin camaatı yuxudan oyananda hər yerə aşağıdakı məzmununda bir afişa yapışdırıldığını gördülər: «Bu gün səhər düz olmayan saat 48-də yenidən gəlmiş, Avropa və Amerikanın ən böyük teatrlarının səhnələrində dəfələrlə müvəffəqiyyətsizliyə uğramış və fitlə düşürülmüş, it oğlu it, fərasətsiz tenor Celsomino şəhər teatrında oxumayacaqdır.

Şəhərin camaatından xahiş olunur ki, gəlməsinlər.
Biletlər müftə verilir».

Söz yox ki, bu afişanı tərsinə oxumaq lazım idi. Şəhər camaatı başa düşdü ki, afişanın mənası orada yazılanların tamamilə əksidir. «Müvəffəqiyyətsizlik» sözü əvəzinə «Müvəffəqiyyət» başa düşmək lazım idi. «Oxumayacaqdır» dedikdə isə bilmək lazım idi ki, Celsomino oxuyacaqdır, özü də saat 48-də, yəni düz 21 tamamda.

Düzü, Celsomino Amerika səfəri barəsində afişada bir şey yazılmasını o qədər də istəmirdi.

- Mən heç də Amerikada olmamışam, - deyə o, etiraz edirdi.

- Elədir ki, var, - deyə maestro Domisol onun sözünü kəsdi, - bu yalandır, demək lap yerindədir. Sən Amerikada olmuş olsaydın onda gərək biz yazaydıq ki, sən Asiyada qastrolda olmusan. Qanun belədir. Qanunları unut, yalnız oxumaq haqqında düşün.

Oxucularımıza artıq məlum olduğu kimi şəhərdə həmin səhər çox qarışıqlıq var idi (Kral sarayı qabağında Al Pişik-Axsaq Pişik tərəfindən yazılmış o məşhur cümlə nəzərə çarpmışdı). Günün ikinci yarısında şəhər yenə də sakitləşdi, axşam saat doqquza yaxın isə, sonra qəzetlərin yazdığı kimi: teatr «səhra kimi bomboş idi». Yəni bu, o demək idi ki, adam əlindən iynə atsaydın yerə düşməzdə, bina ağzınadək tamaşaçılarla dolmuşdu.

Hamı teatra yaxşı bir tenora qulaq asmaq ümidi ilə gəlmişdi. Maestro Domisol camaatı teatra cəlb etmək üçün əbəs yerə Celsomino barəsində şəhərdə ağılagəlməz şayiələr yaymamışdı.

Domisolun agentləri şəhərin küçələrinn dolaşaraq hamıya deyirdilər:

- Qulaqlarınızı tıxamaq üçün çoxlu pambıq götürmək yadınızdan çıxmasın. Bu tenor dəhşətdir, o sizə cəhənnəm əzabı verəcəkdir.

- Təsəvvürünüzə gətirin ki, onlarla quduz itin birdən hürüşünü, quyruqlarına od vurulmuş yüzlərlə pişiyin xorla miyovultusunu

da onun üstünə gəlin. Bütün bunları yanğın maşınlarının viyılına qarışdırıb yaxşı-yaxşı silkələyin - onda Celsominonun səsinə oxşar bir şey ala biləcəksiniz.

- Uzun sözün qıssası, o əjdahadır?

- Əjdaha dedin qoydun! O, teatrda oxumaq deyil, bataqlıqda qurbağalarla birlikdə quruldamalıdır. Onu gərək suyun altında oxumağa məcbur etsinlər, qoymasınlar ki, başını sudan çıxara; qoy quduz pişik kimi boğulub tələf olsun.

Yalançılar ölkəsindəki bütün hekayətlər kimi bu danışmaları da camaat əksinə başa düşürdü, ona görə də aydındır ki, hələ konsertin başlanmasına xeyli qalmış teatrın binası tamaşaçılarla ağzınadək dolmuşdu. Alma atsaydın biri yerə düşməzdə.

Düz doqquz tamamda əlahəzrət Birinci Cakomon başında narıncı pariki iftixarla kral lojasında göründü. Teatrda kə camaatın hamısı ayağa qalxdı, başındakı parikə baxmağa çalışaraq ona ehtiramla baş əyib, yenə də yerlərində oturdular. Səhərki hadisə haqqında azca da olmuş olsa danışan olmadı, axı hamı bilirdi ki, teatr kralın casusları ilə doludur, kim ehtiyatsızlıq edib ağzından bircə kəlmə də söz çıxarsa, o saatca onun danışığını dəftərçəyə yazacaqlar.

Kralın gəlişini səbirsizliklə gözləyən və pərdənin deşiyindən kral lojasını müşahidə edən Domisol, Celsominoya işarə etdi ki, hazırlaşsın, özü də aşağı, orkestrə endi. Onun ağacının hərəkəti ilə aşağıdakı sözlərlə başlayan milli himnin səsi ətrafa yayıldı:

Eşq olsun, eşq olsun, qoy Cakomona!

Hamıya xoşbəxtlik gətirdi gəldi.

Bir də ki, yaşasın xurmayı saçlar,

Bu rəng sevimlidir, bu rəng gözəldir!

Söz yox ki, buna gülməyi heç kəs özünə müsaidə etmədi: bəziləri iddia edirlər ki, həmin anda Cakomon bir qədər qızarıbmış, ancaq buna inanmaq çətindir, çünki cavan görünməyə çalışan Cakomon həmin gecə üzünə üç-dörd qat pudra çəkmişdi.

Celsomino səhnədə görünən kimi, o saatca Domisolun müvəkillərinin işarəsi ilə zalı qışqırıq və fit səsi bürüdü:

- Rədd olsun, Celsomino!

- Sürüş burdan, itin biri it!

- Cəhənnəm ol, bataqlığa, öz qurbağalarının yanına!

Celsomino bu və buna bənzər qışqırıqlara səbirlə qulaq asdı, öskürüb boğazını təmizlədikdən sonra gözlədi ki, görsün zala nə zaman sakitlik çökəcəkdir. Sonra öz proqramı üzrə birinci mahnını ifa etməyə başladı. O qadir olduğu ən incə bir səslə oxuyurdu, özü də dodaqlarını bir-birinə elə bərk sıxmışdı ki, uzaqdan baxanda adam elə bilirdi ki, o heç ağzını açmır. Bu, onun doğma kəndlərində oxunan mahnılardan biri idi. Bir qədər gülməli sözləri olan sadə bir mahnı idi, ancaq Celsomino onu elə hisslə oxuyurdu ki, çox keçmədən zalda camaatın əlində burun yaylıqları göründü - dinləyicilər göz yaşlarını silməyə macal tapmırdılar. Mahnı çox yüksək bir notla qurtarırdı, amma Celsomino axırını nəinki yüksək notla oxumadı, o, əksinə, mümkün qədər çalışırdı ki, bir təhər səsinə saxlasın. Ancaq bu da kömək etmədi, yuxarı yaruslarda birdən «parta-part!» eşidildi, - zərif şüşələrdən düzəldilmiş onlarca lampa partlayıb töküldü. Ancaq dəhşətli hay-küy və fit səsləri lampa partlayışını eşidilməz etdi. Tamaşaçılar hamı bir nəfər kimi ayağa qalxıb var gücləri ilə bağırırdılar:

- Rədd ol burdan, təlxəyin biri təlxək!

- Daha sənə qulaq asmaq istəmirik!

- Get bu serenadanı balinalara oxu!

Nə isə qəzetlər həqiqəti yaza bilsəydilər, bu belə oxunardı: «Dinləyicilər hədsiz dərəcədə heyran qalmışdılar».

Celsomino təşəkkürünü bildirib ikinci mahnını oxumağa başladı. Bu dəfə düzünü desən o bir az ürəklənmişdi, əl-ayaq açmışdı. Mahnı xoşuna gəlirdi, oxumaq da ki, onun ən sevimli arzusu idi, camaat valeh olmuşdu, Celsomino öz adi ehtiyatkarlığını unudaraq yüksək not götürdü. Bu dəfə o, teatra gəlməyə bilet tapmayaraq bir neçə kilometr kənardə dayanmış dinləyiciləri də valeh etdi.

O alqış və ya daha doğrusu yeni bir fit tufanı, təhqir gözləyirdi. Bunun əvəzində zalda gülüşmə qopdu, o, donub yerində qaldı. Elə bil ki, camaat onu yaddan çıxarmışdı; hamı arxasını ona tərəf çevirərək gü-lür və bir nöqtəyə baxırdı. Celsomino da o tərəfə baxdı, təəccübündən damarlarında qan dayandı, boğazı tutuldu. İkinci mahnının səsi göydən asılmış ağır çilçıraq qırmamışdı, ancaq bundan qat-qat pis olan əhvalat baş vermişdi: məşhur narıncı parik havaya uçmuş, kral Cakomonun başı daz qalmışdı. Kral əyləşdiyi lojanın sürəhisini əsəbi halda barmaqları ilə döyür, camaatın nə üçün belə şənləndiyinin səbəbini öyrənməyə çalışırdı. Yazıq Cakomon heç bir şey hiss etmirdi, həqiqəti ona deməyə də heç kəsin cəsəreti çatmırdı. Həmin səhər həddindən artıq səy göstərmiş saray xidmətçisinin dilsiz qaldığını hamı yaxşı xatırlayırdı.

Arxası zala tərəf dayanmış olan Domisol heç nə görə bilmirdi; Celsominoya işarə etdi ki, üçüncü mahnını oxumağa başlasın.

Celsomino düşündü: «Bir halda ki, Cakomon belə rüsvay oldu, mənim də onun gününə düşməyimə heç lüzum yoxdur. Bu dəfə mən doğrudan da yaxşı oxumaq istəyirəm».

O elə gözəl, elə ilhamla və güclü səslə oxudu ki, elə birinci notdan sonra bütün teatr yavaş-yavaş uçub tökülməyə başladı. birinci olaraq çilçıraq qırılıb yerə düşdü, qaçıb təhlükəsiz bir yerdə gizlənməyə macal tapmayan tamaşaçılardan bir hissəsini əzdi. Sonra kralın lojası olan

cərgə də uçub töküldü, lakin xoşbəxtlikdən Cakomon artıq teatrı tərk etmişdi. Məsələ burasındadır ki, o, yanaqlarındakı pudranın tökülüb-tökülmədiyini yoxlamaq üçün güzgüdə özünə baxdıqda parikin başında olmadığını görüb dəhşətə gəlmişdi. Deyirlər ki, həmin gecə kralın əmrinə görə, onunla birlikdə teatrda olub bu acınacaqlı faktı ona xəbər verməyən bütün saray xidmətçilərinin dilini kəsdirmişdi.

Bununla belə Celsomino oxumasını davam etdirirdi, camaat isə qapının ağzına toplaşaraq binadan çıxmağa tələsirdi. axırncı yarus və üst cərgələr uçub töküldükdə zalda yalnız Celsomino və Domisol qalmışdılar. Birincisi gözlərini yumaraq oxumasını davam etdirirdi, - o, teatrda olduğunu, özünün Celsomino olduğunu tamamilə unudaraq yalnız oxumasından aldığı zövq haqqında düşünürdü. Domisolun isə təəssüfdən gözləri bərələ qalmışdı, o, hər şeyi görür və ümitsizlik içində başının tüklərini yolurdu.

- Aman Tanrım, mənim teatrım batdı! Mən müflis oldum, tamamilə müflis oldum!

Teatrın qabağındakı meydançaya toplaşmış olan camaat bu dəfə qışqırdı:

- Əhsən! Əhsən!

Ancaq bu dəfə «əhsən»i elə bir tövrlə qışqırırdılar ki, kral Cakomonun keşikçiləri bir-birlərinə baxıb pıçıl-daşmağa başladılar.

- Bilirsənmi, mahnı onların xoşuna gəlmədiyinə görə deyil, əksi-nə, xoşlarına gəldiyinə görə camaat «əhsən» deyib qışqırır.

Celsomino mahnısını çox yüksək tonla tamamladı, belə ki, teatrın binasından qalmış olan az-çox qalıqlar da alt-üst oldu, duman kimi toz ətrafı bürüdü. O, gördü ki, Domisol dirijor çubuğu ilə onu hədələyərək kərpic qalaqlarının üstündən keçib ona tərəf gəlməyə çalışır.

«Məndən müğənni çıxmadı, - deyə Celsomino ümitsizliklə düşündü, - bəri heç olmasa qaçım, buradan bir təhər başımı salamat qurtarım».

O, divarın yarığından keçib özünü meydançaya saldı. Orada paltarının qolu ilə üzünü tutaraq camaatın içərisinə qarışdı, özünü xəlvət bir küçəyə yetirdikdən sonra elə götürüldü ki, hər dəqiqə yıxılıb qolunu və ya qıçını sındıra bilərdi.

Ancaq Domisol onu gözdən qoymayaraq qışqıra-qışqıra dalısınca qaçırdı:

- Dayan, a bədbəxt! Mənim teatrımın dəyərini ödə!

Celsomino tini buruldu, ilk rast gəldiyi küçə qapısından özünü içəri saldı və tənənfəs halda, pilləkənlərlə düz çardağa qədər qaçdı. Orada qapını itələyib elə bir vaxtda Bananitonun emalatxanasına daxil oldu ki, bu zaman Al Pişik-Axsaq Pişik də pəncərənin içindən özünü oraya atmışdı!

*Həm həqiqət lazımdır, həm də istedad gücü –
Rəsmi kəatandan çıxıb qaça bilməsi üçün.*

ON BİRİNCİ FƏSİL

Celsomino ilə Al Pişik-Axsaq Pişiyin bir-birlərinə macal vermədən öz başlarına gələnləri nağıl etmələrinə qulaq asan Bananito eləcə, ağzı açıla qalmışdı. Onun əlində bıçaq var idi, lakin onu nə üçün götürmüş olduğunu artıq unutmuşdu.

- Siz bu bıçaqla nə etmək istəyirdiniz? - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik narahat halda soruşdu.

Bananito cavab verdi:

- Mən də elə özüm-özümdən bunu soruşuram.

Lakin yenidən ən ümitsiz bir vəziyyətə düşməsi üçün onun öz çəkdiyi şəkllə bircə dəfə göz gəzdirməsi kifayət edərdi. Onun çəkdiyi şəkillər kitabımızın doqquzuncu fəslindəki kimi yenə də eybəcər idi.

- Görürəm ki, siz rəssamsınız, - deyə Celsomino hörmətlə diləndi. O, hələ bunu təyin etməyə macal tapmamışdı.

- Mən də elə düşünürdüm, - deyə Bananito bikef-bikef cavab verdi. - Mən özümü rəssam hesab edirdim. Ancaq gərək sənətimi dəyişib elə bir peşə tapam ki, mümkün qədər rənglərdən uzaq olsun. Misal üçün gedib məzarçı olacağam ki, qara rəngdən başqa heç bir rənglə əlaqəm olmasın.

Celsomino dedi:

- Axı qəbiristanlığın özündə də güllər vardır. Dünyada elə bir şey yoxdur ki, başdan-başa yalnız və yalnız qara olsun.

Al Pişik-Axsaq Pişik dilləndi:

- Bəs kömür nədir?

- Axı kömürü də yandırdıqda ağ, qırmızı və yaşıl alovla yanır. Amma qara mürəkkəb elə qaradır. Qaradan başqa onda bir rəng yoxdur.

- Qara mürəkkəblə də rəngli və məzəli əhvalatlar yazmaq olar.

- Təslim oluram, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik bildirdi. – Yaxşı ki, mən pəncəmin birindən mərc gəlməmişəm, yoxsa indi iki pəncəli qalardım. Bananito köksünü ötürüb dedi:

- Nə etmək olar, axtarıb özümə başqa bir peşə taparam.

Celsomino otaqda gəzinərkən gəlib Al Pişik-Axsaq Pişiyi təəcübləndirən üçburunlu adamın şəkli qabağında dayandı.

Celeomino xəbər aldı:

- Bu kimdir?

- Çox mötəbər saray adamlarından biri.

- Bəxtəvər! Üç burunla yəqin ki, qoxuları üç qat artıq hiss edir.

- Bah, bu böyük əhvalatdır. O, şəklini çəkməyi mənə tapşıranda çox təkid etdi ki, ona üç burun çəkim. Biz uzun-uzadı mübahisə etdik. Mən necə ki, lazımdır, bircə burun çəkmək istəyirdim. Sonra ona təklif etdim ki, barı heç olmasa iki buruna razı olsun. Inad elədi. Dedi ya üç burun çəkəcəksən, ya da ki, lazım deyil, çəkmə. Görürsünüz də necə çıxıb? Elə bədheybət bir şey çıxıb ki, ağlayan uşaqları qorxutmaq olar.

- Bəs bu at? - deyə Celsomino soruşdu. - O da saray atıdır?

- At? Məgər siz görmürsünüz ki, bu inəkdir?

Celsomino qulağının dalını qaşdı.

- Bəlkə də inəkdir, amma mənə elə gəlir ki, bu atdır. Daha doğrusu dörd ayağı olsaydı onu ata oxşatmaq olardı, ancaq onun ayaqları on üçdür. On üç ayaq üç at çəkməyə kifayət edərdi, hələ bir ayaq da ehtiyat üçün qalardı.

Bananito höcət etdi. Axı inəyin on üç ayağı vardır. Bunu məktəblidən də soruşsan bilər.

Celsomino ilə Al Pişik-Axsaq Pişik ah çəkərək bir-birlərinə baxdılar, hər ikisinin gözündən eyni fikri oxumaq olardı: «Əgər bu yalançı - pişik olsaydı biz ona miyoldamaq öyrədərdik. Ancaq bu bədbəxtə biz nə öyrədə bilərik?»

Celsomino dedi:

- Məncə bir neçə ayağı buradan götürmək mümkün olsa şəkil xeyli gözəlləşər.

- Daha nə varmış! Hamı mənə gülər, tənqidçilər təklif edərlər ki, məni tutub dəlixanaya salsınlar. Bıçağı nə üçün götürdüyüm indi yadıma düşdü. Mən istəyirdim şəkillərimin hamısını tikə-tikə doğrayam. Bu saatca bunu edəyəm.

Rəssam yenə də bıçağı qaparaq hədələyici bir görkəmlə üzərinə hədsiz dərəcədə səliqəsizliklə on üç ayaq çəkilmiş, inək adlandırdığı at şəklinə yaxınlaşdı. O, əlini qaldırdı ki, ilk zərbəni endirsin, birdən sanki fikrini dəyişdi.

O köksünü ötürdü.

- Neçə aydır zəhmət çəkirəm, adam öz əli ilə öz zəhmətini yerə vura bilmir, çətindir.

Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Bax bu gözəl sözlərdir. Özüm üçün qeyd dəftərçəsi düzəldəndə mütləq bu sözləri yazacağam ki, yadımdan çıxmasın. Ancaq şəkli parça-parça etməmişdən qabaq nə üçün Celsominonun məsləhətlərinə qulaq asmayasınız?

- Əlbəttə, əlbəttə! - deyə Bananito dilləndi! - Mən nə itirirəm. Şəkilləri doğramaq həmişə mümkündür.

O əlindəki bıçaqla rəngin bir hissəsini bacarıqla qaşdı, on üç ayaqdan beşi yox oldu.

- Mənə elə gəlir ki, şəkil xeyli yaxşılaşdı, - deyə Celsomino onu ürəkləndirdi.

Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- On üçdən beşin çıxanda, qalır səkkizi. Şəkildə iki at çəkilməmiş olsaydı, lap düz gələrdi. Bağışlayın, mən iki inək demək istəyirdim.

- Hə, necə bilirsiniz, bir neçə ayağı da pozummu? - deyə Bananito soruşdu və cavab gözləmədən ayaqların ikisini də qaşdı.

- Belə... belə... - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik də ona ürək-dirək verməyə başladı. - Biz demək olar ki, məqsədə yaxınlaşmışıq.

- İndi necədir?

- Qoyun tək dörd ayaq qalsın, görək onda necə olacaq.

Dörd ayaq qalan kimi, o saatca sevinclə bir kişnəmə səsi eşidildi və elə o dəqiqə də at şəkildən yerə sıçrayaraq otaqda yorğalamağa başladı.

- Uf, nə qiyamətdir! Mən özümü xeyli yaxşı hiss eləməyə başlayıram. Orada, şəkildə mənim yerim çox darısqal idi.

Divardan asılmış balaca güzgünün qabağından keçərkən tərədən dırnağadək özünə baxdı və məmnun halda kişnədi:

- Görün nə gözəl atdır! Mən doğrudan da gözəl atam! cənablar, mən heç bilmirəm sizə necə təşəkkür edim. İşdir, bizim ölkələrə yolunuz düşsə, mən sizi çox yaxşı gəzdirərəm.

- Hansı ölkələr? Ey, dayan, dur görək! - deyə Bananito bağırdı.

Lakin at artıq qapıdan çıxmışdı, pilləkənləri enirdi. O, mərtəbədən-mərtəbəyə endikcə dörd ayağının tappılısı eşidilirdi və çox

keçmədən bizim dostlar təkəbbürlü heyvanın tını burularaq şəhərdən kənara tərəf yollandığını pəncərədən gördülər.

Həyəcandan Bananitonun bədənini tər basmışdı. O, özünə gəldikdə dedi:

- O doğrudan da at idi. Bir halda ki, bunu o özü dedi, mən ona inanmalıyam. Bir işə baxın ha, məktəbdəki şəkildə onu mənə göstərəndə öyrədirdilər ki, «İ» hər fini deyim. İ-nək!

- Sonra, sonra, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik ruh yüksəkliyi ilə miyoldadı, - indi də başqa şəkillərə keçək.

Bananito belində çoxlu donqar olan dəvənin şəklinə yaxınlaşdı. Bu donqarlar o qədər çox idi ki, səhradakı kiçik tərəcikləri xatırladırdı. O, donqarları qaşımağa başladı, nəhayət ikicə dənəsi qaldı.

O, qızğın işləyərək deyirdi:

- Yaxşı çıxır. Bu şəkil də pis çıxmır. Necə bilirsiniz, bu şəkil də cana gələcəkdirmi?

Celsomino dedi:

- Kifayət qədər yaxşılaşsa, əlbəttə.

Ancaq heç bir şey baş vermədi. Dəvə sakit və soyuqqanlıqla kətanın üzərində qaldı, elə bil ki, bu zəhmətlərin heç birinin ona dəxli yox idi.

- Quyruqları! - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik qəfil bağırdı. - Onun üç quyruğu var. Bu, bütün bir dəvə karvanına kifayət edər.

Artıq quyruqlar da yox edildikdən sonra dəvə əzəmətlə kətanın üzərindən yerə düşdü, rahatlıqla nəfəsini dərdi və böyük bir razılıqla Al Pişik-Axsaq Pişiyə baxdı.

- Nə yaxşı ki, sən quyruq məsələsini yada saldın! Yoxsa mən ömrüm boyu bu çardaqda qala bilərdim. Bilərsiniz, bu yaxınlıqda səhra vardırımı?

Bananito dedi:

- Şəhərin mərkəzində biri vardır. O şəhər səhrasıdır, ancaq bu vaxtlar bağlı olur.

Al Pişik-Axsaq Pşik dəvəyə izah etdi:

- O, mərkəzi şəhər parkı demək istəyir. Əsil səhralar isə buradan ən azı iki-üç min kilometr uzaqlardadır. Ancaq çalış ki, polisın gözüne dəyməyəsən, yoxsa səni tutub heyvanat parkına salarlar.

Çıxıb getməzdən əvvəl dəvə də güzgüdə ora-burasına baxdı, gördü ki, doğrudan da qəşəngdir. Bir azdan o da yüngül addımlarla tını burulub gözdən itdi. Onu görəndə gecə keşikçisi gözlərinə inanmadı, özünü çimdiklədi ki, ayılsın.

- Görünür qocalıram, - deyə, - dəvə tını burulduqdan sonra o özlüyündə qət etdi. - İndi növbədə olduğum vaxtlarda da yuxulayıram və mənə elə gəlir ki, Afrikadayam. Bir qədər diqqətli olmalıyam, yoxsa məni işdən qovarlar.

Bananitonu isə indi nə ölüm, nə də adsız məktub qorxudardı. O, bu şəkildən o şəkllə atılaraq bıçaqla qaşır və sevinclə bağırırdı:

- Bax, əsil cərrahlıq buna deyərlər. Mənim on dəqiqənin içində etdiyim cərrahiyyə əməliyyatı, pro fessorun xəstəxanada on günün içərisində etdiyi cərrahiyyə əməliyyatından artıqdır.

Üstləri yalanla çəkilib doldurulmuş şəkillər qaşınıb təmizləndikdən sonra doğrudan da gözəl, həqiqi oldular və canlandılar. İtlər, qoyunlar, keçilər kətanın üstündən hoppapıb yerə düşür, dünyanı gəzərək özlərinə səadət axtarırdılar və ya pişikdilərə ancaq siçan axtarırdılar. Bananito yalnız bircə şəkli tikə-tikə parçaladı. Bu, burunun üç olmasını istəyən saray adamlarından birisinin portreti idi. O, doğrudan da qorxulu idi, yəqin ki, bircə burnu qalmış olan saray adamı da kətanın üstündən yerə düşərdi və onun əmrini pozmuş olan rəssamı yaxşıca cəzalandırardı. Celsomino həmin portretdən rəngli konfeti kəsməklə rəssama kömək etdi.

Al Pişik-Axsaq Pişik isə bu arada irəli-geri gəzişərək nə isə axtarırdı. Ancaq onun bikef görünüşündən aydınca bilmək olurdu ki, nə isə uğursuzluğa düşmüşdür.

O dodaqaltı mırıldandı.

- Atlar, dəvələr, saray adamları - ancaq bircə tikə pendir də yoxdur. Hətta siçanlar belə həmişə çardaqdan uzaqda olmağa çalışırlar. Yoxsulluq qoxusu heç kəsə xoş gəlmir. Aclıq zəhərdən də acıdır.

Qaranlıq küncdə eşələnərkən o, toz basmış bir şəkil tapdı. Onun altında bir qırxayaq özünə yer eləmişdi, təhlükə yaxınlaşdığını hiss edər-etməz o, qırx ayağı ilə kənara sıçradı. Onun ayaqları doğrudan da qırx idi, əgər Bananito hesabda yanılmış olsaydı belə heç kəsi incitməzdi. Şəkildə qəribə bir şey təsvir olunurdu, diqqətlə fikir verilsəydi bunun üstü yemək şeyləri ilə dolu bir süfrə olduğunu güclə başa düşmək olardı. Məsələn buludda ev quşunu andıran qəribə bir şey nəzərə çarpırdı, əgər iki ayağı olmuş olsaydı, yəqin ki, onu qızardılmış toyuq hesab etmək olardı. Lakin onun ayaqları o qədər çox idi ki, elə bil qırxayaqla yaxın qohumluqları vardı.

«Bax, bu elə bir şəkildir ki, mən onu həyatda da beləcə olduğu kimi görmək istəyərdim, - deyə, Al Pişik-Axsaq Pişik düşündü. - İyirmiayaqlı toyuq! Ailə, aşxana sahibi və yaxud ac pişik üçün necə də əlverişli olardı! Ayaqların çox hissəsini mütləq götürmək lazımdır. Eybi yoxdur, üç adamın qəlyanaltı eləməsi üçün onsuz da kifayət edəcəkdir.

O, şəkli Bananitonun yanına gətirdi və xahiş etdi ki, bıçağını işə salsın.

- Axı bu toyuq bişmişdir, - deyə Bananito etiraz etdi, - bu heç cürə dirilə bilməz!

- Bizə də elə bişmiş toyuq lazımdır, dirisi lazım deyil, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik cavab verdi.

Bunun qabağında rəssam bir söz tapıb deyə bilmədi. Bir də yadına düşdü ki, şəkillərə başı qarışdığından dünən axşamdan bəri heç bir şey yeməmişdir.

Toyuq dirilmədi, ancaq buğlana-buğlana kətanın üstündən yerə düşdü, özü də elə ləzzətli qoxusu gəlirdi ki, elə bil bu saatca ocağın üstündən düşürmüşdülər.

Al Pişik-Axsaq Pişik toyuğun iki budunu Celsominoya və Bananitoya saxladı, özü isə qanadları acközlüklə gəmirə-gəmirə dedi:

- Bir rəssam kimi sən şübhəsiz ki, müvəffəqiyyət qazanacaqsan, amma bir aşpaz kimi artıq bütün rekordları keçdin.

- Bir az da şərab içsəydik, pis olmazdı, - deyə Celsomino bildirdi və yeməyə girişdi, - ancaq indi olsun ki, bütün mağazalar artıq bağlanmışdır. Açıq olsalar da fərqi yoxdur, onsuz da pulumuz yoxdur.

Bu zaman Al Pişik-Axsaq Pişiyin ağına bir fikir gəldi, o, Bananitoya dedi:

- Bəlkə bu saat bir şüşə və ya heç olmazsa bir balaca şüşə şərab çəkəsən?

- Çalışaram, - deyə rəssam böyük ilhamla işə başladı. O bir şüşə «kyanti» şərabı şəklini çəkdi. Sonra onu rənglədikdə şərab o qədər gözəl oldu ki, Celsomino vaxtında şüşənin boğazından yapışmasaydı, şərab kətandan daşıb döşəməyə töküləcəkdi.

Üç dost rəssamlığın, gözəl mahnı ifaçısının və pişiklərin sağlığına içdilər. Ancaq axırınıcı tost deyildikdə Al Pişik-Axsaq Pişik birdən-birə bikeflədi. Ürəyindəkini açıb demək üçün uzun müddət onu dilə tutmalı oldular.

Al Pişik-Axsaq Pişik dilləndi:

- Axı, mən həqiqi pişik deyiləm, nəhayət mən də yarım saat bundan əvvəl o şəkillərdə olan heyvanlar kimi bir şeyəm. Mənim vur-tut üçcə pəncəm vardır. Hətta deyə də bilmirəm ki, dördüncü

pəncəmi müharibədə qoymuşam və yaxud da tramvay kəsibdir. Bu, yalan olardı. Budur, əgər Bananito...

Lakin bu sözlər kifayət idi. Rəssam fırçanı əlinə alıb bircə anda elə bir pişik pəncəsi çəkdi ki, hətta «Çəkməli pişiyin» özünün də xoşuna gələrdi. Ən maraqlısı odur ki, pəncə o saatca düzgün öz lazımı yerində bitdi. Al Pişik-Axsaq Pişik əvvəlcə qorxa-qorxa, sonra isə get-gedə inamla otaqda o baş, bu başa gəzinməyə başladı.

- Ah, nə gözəldir! - deyə o miyoldadı. - Mən özümü tamamilə başqa cür hiss edirəm. O qədər dəyişmişəm ki, hətta adıma belə dəyişmək, yenidən qoymaq istərdim.

- Başa bax ey! - deyə Bananito birdən əlini alına çırpdı. - Mən sənə pəncəni yağlı boya ilə çəkmişəm, axı sənə başqa pəncələrin təbəşirlə çəkilmişdir.

Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Bu qorxulu bir şey deyildir. Necə var, qoy eləcə də qalsın. Vay o adamın halına ki, əlini ona vura. Öz köhnə adıma da qoyacağam qalsın. Yaxşı fikirləşsək bu ad mənə lap yaraşır. Axı divarlara yazı yazmaqdan mənim qabaqdakı sağ pəncəm ən azı yarım santimetr qısalmışdır.

Həmin gecə Bananito qərara aldı ki, hər necə olsa çarpayısını Celsominoya versin. Özü döşəmənin üstündə küncdə köhnə kətanların üstündə uzanıb yatdı. Al Pişik-Axsaq Pişik isə Bananitonun qapının dalından asılmış paltosunun cibində yerini rahatladı və yatıb bir-birindən şirin yuxular gördü.

*Oxuyub «Nümunəvi yalançı» qəzetini,
Axsaq pişik axırda təlx etdi ovqatını.*

ON İKİNCİ FƏSİL

İlhama gəlmiş Bananito səhər tezdən fırçasını və kətanını götürüb evdən çıxdı. Öz sənətkarlığını göstərməyə onun ürəyi tələsirdi. Celsomino hələ yatırdı, Al Pişik-Axsaq Pişik rəssamı ötürmək üçün evdən çıxdı və yolda ona bir sıra faydalı məsləhətlər verdi...

- Gül şəkilləri çək, sat. Mən əminəm ki, sən evə bu qeyri-adi ölkədə işlənən bir yığın saxta pulla qayıdıb gələcəksən. Bu ayda açılmayan çiçəklərin şəklini çək, çünki bu fəsildə açılmış olan gülləri adamlar gül satanlardan da ala bilərlər. Bir məsləhətim də var: siçan şəkli çəkmə, yoxsa arvadlar qorxularından ölərlər. Sənin xeyrin üçün deyirəm, yoxsa mənə qalsa siçanlar mənim lap ürəyimdən olar.

Bananitodan ayrıldıqdan sonra Al Pişik-Axsaq Pişik qəzet aldı. O, belə düşünürdü ki, qəzetlərin konsert haqqın da nə yazdıqlarını bilmək Celsominoya xoş olar. Qəzetin adı «Nümunəvi yalançı» idi və söz yox ki, içərisi baş-ayaq yazılmış yalan-palan məlumatlar və faktlarla dolu idi.

Misal üçün qəzətdə «Qaçan Persikettinin böyük qələbəsi» adlı bir məqalə var idi. Həmin məqalənin mətni belə idi:

«Kisədə qaçış üzrə məşhur çempion flavis Persiketti dünən krallıq ətrafında qaçışın onuncu dövrəsində, ikinci gələn Romolo Baronini iyirmi dəqiqə, üçüncü gələn Pyers Klementinini isə otuz dəqiqə on beş saniyə qabaqlayaraq qələbə əldə etmişdir. Qələbə qazanmış flavio Persikettidən bir saat sonra gəlib çatan bir qrup qaçağanın içərisində finişə lap çathaçatda Paksuallino Balzimelli qabağa keçmişdir».

Soruşacaqsınız ki: «Burada qəribə nə var! İdmanın başqa növləri kimi kisədə qaçış da adi idman yarışlarından biridir. Ona tamaşa etmək avtomobil və yaxud motosikl yürüşü yarışlarından hətta maraqlıdır». Razıyam, amma «Nümunəvi yalançı» qəzetinin oxucuları çox gözəl bilirlər ki, heç bir yerdə və heç bir zaman kisədə qaçış yarışları olmamışdır. flavio Persiketti, Romolo Baroni, Pyere Klementini, Paksuallino Balzimelli və qaçağanlar qrupu da heç bir zaman kisəyə girməmişlər, onların bir-birini ötüb keçməsi və ya finişə çathaçatda guya birisinin qabağa çıxması hətta onların yuxusuna da girməmişdir.

Məsələ adətən belə olurdu. Hər il qəzet mərhələlər üzrə kisədə qaçış təşkil edirdi ki, bu qaçışlarda da heç kəs heç vaxt iştirak etmirdi. Öz adlarını qəzet səhifələrində görmək istəyən bəzi şöhrətpərəst adamlar özlərinin qaçışda iştirakı üçün pul verir və hər gün müəyyən məbləğ verirdilər ki, qələbə qazanmış hesab edilsinlər. Hər kəs çox pul verirdisə növbəti qələbə qazanan da o elan edilirdi. Qəzet o adamı şöhrətləndirmək üçün sözə qənaət etmir, onu gah «qəhrəman», gah «əla qaçıcı» və s. adlandırır. Qələbə bütünlüklə, daxil olan məbləğin miqdarından asılı olurdu. Verilən pullar az olan günlərdə isə qəzet acıqla yazırdı ki, komandanı yolda mürgü basmışdır, əla qaçıcılar və sınavi idmançılar isə boş-boşuna veyillənmişlər. Bu biabırçılıqdır. Ona görə də çempionlardan Persiketti və Baroni əgər tamaşaçıların etimadını itirmək istəmirlərsə var qüvvələrini səfərbərliyə almalıdırlar.

Sinyor Persiketti qənnadı fabrikinin sahibi idi, onun adının qəzətdə çap olunması, onun pirojnalari üçün ən yaxşı reklam olurdu. O, dövlətli adam olduğuna görə demək olar ki, həmişə başqalarını ötüb keçir və birinci olaraq finişə çatırdı. finişdə onu «öpür, hörmət və ehtiram edirdilər» gecələr isə azarkeşlər onun pəncərəsi altında serenada ifa edirdilər. Bunu, hər halda qəzet yazırdı. Deməyə heç ehtiyac da yoxdur ki, hətta təbil çalmağı belə bacarmayan azarkeşlər gecələr öz rahat yataqlarında şirin yuxuda xoruldayırdılar.

Həmin səhifədə Al Pişik-Axsaq Pişik başqa bir sərlövhə də oxudu: «Korneliya küçəsində heç bir bədbəxt hadisə üz verməmişdir. Beş nəfər adam ölməmişdir, yerdə qalan on nəfərin isə heç bir yeri yaralanmamışdır».

Məqalədə deyilirdi: «Dünən Korneliya küçəsinin onuncu kilometrində böyük sürətlə müxtəlif istiqamətdə gedən iki avtomobil heç də toqquşmamışlar. Baş verməmiş toqquşmada beş adam ölməmişdir (adları sayılır). Yerdə qalan on nəfər adam yaralanmamışdır, ona görə də onları xəstəxanaya qoymağa ehtiyac olmamışdır (adlar sayılır)». Təəssüflə demək lazımdır ki, bu düzəlmə bir şey deyildi, tərsinə yazılmış bir məlumat idi, həqiqətdə isə baş vermiş hadisə əksinə yazılmışdı.

Celsominonun konserti haqqında da bu qaydada məlumat verilirdi. Misal üçün məqalədə yazılırdı ki, «məşhur tenor konsertin birinci dəqiqəsindən ta axırncı dəqiqəsinədək susmuşdur». Uçmuş teatr binasının fotosəkli də qəzetə vurulmuş və altında yazılmışdı: «Oxu cu öz qulaqları ilə baxıb görə bilər ki, teatrın binasına bir xəta toxunmamışdır».

Celsomino və Al Pişik-Axsaq Pişik «Nümunəvi yalançı» qəzetini oxuyaraq xeyli əyləndilər. Qəzətdə hətta ədəbi səhifə də var idi ki, orada belə bir şer dərc edilmişdi:

Veronalı bir aşpaz
Günlərin bir günündə,
Qət elədi girişin
Qarğa ilə söhbətə:
«Əla olar, ağızını
Daş ilə doldurub sən,
Çəkiclə dişlərini
Sonra, təmizləyəsen!»

Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Qarğanın nə cavab verdiyi burada yazılmayıb. Ancaq onun necə qarıldadığını mən təsəvvür edirəm, yəqin ki, Apenninlərdən ta Andların özünədək eşidilmiş.

Son səhifədə axırncı sütunun aşağısında «Təzkib» sərlövhəli kiçik bir məlumat dərc edilmişdi. Celsomino onu oxudu:

«Ən qəti şəkildə təzkib edilir ki, bu gün gecə saat üçdə polislər Kolodez döngəsində sinyora Qarğıdalı xala və onun nəvəsi Romolettanı həbs etməmişlər. Söz yox ki, bəzi adamların istədiyi kimi onlar səhər saat beşə yaxın dəlixanaya salınmamışlar».

İmza: «Polis rəisi»

- Yalançılar rəisi! - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik dilləndi. – Bu, o deməkdir ki, yazıqlar doğrudan da həbs edilmiş dəlillərlə bir yerə salınmışlar. Bütün bunların mənim təqsirim üzündən olduğuna mən demək olar ki, əminəm.

- Bir bura bax, - deyə Celsomino onun sözünü kəsdi. - Buranı oxu. Bir təzkib də vardır.

Burada söhbət bilavasitə Celsominodan gedirdi: «Polis idarəsinin guya məşhur tenor Celsominonu axtarması qətiyyəən həqiqətə uyğun

deyildir. Bunun üçün heç bir əsas yoxdur, ona görə ki, Celsomino şəhər teatrına vurduğu ziyan üçün cavab verməyə heç də borclu deyildir. Ona görə də hər kəs Celsomionun harada gizlənmiş olduğunu bilmirsə, gəlib bu barədə şəhər polis idarəsinə məlumat verməsin, yoxsa ciddi cəza alar».

Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Məsələ mürəkkəbləşir. Yaxşısı budur ki, sən evdə otur, mən gedim görüm təzə nə xəbər var.

Celsomino sakitcə əlini-əlinin üstünə qoyub oturmaq istəmirdi, bununla belə Al Pişik-Axsaq Pişik haqlı olduğundan onunla razılaşmalı oldu. Al Pişik-Axsaq Pişiyi yola saldıqdan sonra o çarpayıda uzandı və bütün hövsələsini toplayaraq gününü bekarçılıqda keçirməyə hazırlaşdı.

*Yalançılar ölkəsində belə qanun-qayda var
Xəstə hesab olunurlar yalan danışmayanlar.*

ON ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Biz Qarğıdalı xaladan o vaxt ayrıldıq ki, o qapının içində durub öz pişiklərinin ilk miyovultusuna qulaq asırdı. Bu zaman o Bethovenin uzun müddət stolun yeşiyində qalıb çap edilməmiş yeni simfoniyasını tapan bir musiqiçi kimi özünü xoşbəxt hiss edirdi. Romoletto ilə də, o rəssam Bananitonun yaşadığı çardağa necə getməyi Al Pişik-Axsaq Pişiyə göstərib evlərinə qaçdığı zaman xudaha fizləşdik. Bir az keçdikdən sonra xala və onun bacısı qızı sakitcə öz yataqlarına uzanıb yatmışdılar, onların heç ağına da gəlməzdi ki, Kalimerin məktubu bütün polis maşınını hərəkətə gətirmişdir. Gecə saat üç tamamda həmin maşının bir neçə vintciyəzi - yəni kiçik bir jandarm dəstəsi heç bir söz demədən evə soxulub qoca xalanı və qızçıgazi tələsik geyinməyə məcbur edib həbsxanaya apardı.

Baş jandarm dustaqları həbsxana rəisinə təhvil verib yenidən yatmağa getmək istədi, daha nəzərə almadı ki, onun peşə yoldaşı formalist adamdır.

- Bu iki nəfərin təqsiri nədir?

- Qara pişiklərə miyoldamaq öyrətmişdir, qız isə divarları yazmışdır. Bunların hər ikisi qorxulu canidir. Mən isə sənə yerinə

olsaydım onları yeraltı kameraya salardım, yanlarına da çoxlu keşikçi qoyardım.

- Nə etmək lazım gəldiyini mən özüm bilərəm, - deyə həbsxana rəisi dodaqaltı mırıldandı. - Qoy qulaq asaq, görək onlar bizə nə deyəcəklər.

Əvvəlcə Qarğıdalı xalanı dindirdilər. Həbs onu qorxutmurdu. İndi onun yeddi balaca pişiyi yenidən necə ki, lazımdır, miyoldamaq bacarığı əldə etdikləri bir vaxtda heç bir şey onun səadətini poza bilməzdi. Ona görə də o, bütün suallara çox sakitcəsinə cavab verirdi.

- Xeyr, onlar it deyil, pişikdirlər.

- Axı protokolda yazılmışdır ki, it idilər.

- Dedim ki, yox, pişikdirlər. Özü də lap o siçan tutanlardan.

- Siçan tutandırlarsa demək it imişlər də.

- Yox, cənab, pişikdirlər. Pişiklər miyoldayır. Şəhərin bütün pişikləri kimi mənim pişiklərim də hürürdülər. Ancaq xoşbəxtlikdən dünən axşam mənim pişiklərim birinci dəfə olaraq miyoldadılar.

Həbsxana rəisi dedi:

- canım, bu arvad dəlidir! Niyə bura gətirmisiniz, onun yeri dəlixanadır. Sözün qıyası, xanım siz burada bizim üçün nağıl danışırırsınız?

- Həqiqəti danışırım, həqiqəti.

- Hə, elədə hər şey aydındır! - deyə həbsxana rəisi dilləndi. - Bu qadın sadəcə olaraq dəlidir, özü də lap qızğınından. Mən, onu qəbul edə bilmərəm. Bu həbsxana normal adamlar üçündür. Ağıldankəm olanları isə dəlixanaya göndərmək lazımdır.

Yaxşıca yatıb yuxusunu ala biləcəyi ümidinin boşa çıxdığını görən jandarm rəisinin etirazlarına baxmayaraq, həbsxana rəisi Qarğıdalı xalanı da, ona aid olan bütün işləri də özünə qaytardı. Sonra isə Romolettanı danışdırmağa başladı.

- Divarlara yazı yazan sənən?

- Bəli, çox doğru buyurursunuz. Mən yazmışam.

- Eşitdinmi? - deyə həbsxana rəisi bağırıldı. - Bunun da ağılı özündə deyildir. Dəlixanaya göndərmək lazımdır. Götür, qızı da apar, məni rahat burax. Dəlillərlə məşğul olmağa mənim vaxtım yoxdur.

Hirsindən bozarmış jandarm rəisi hər iki məhbusu yenidən maşına oturdub dəlixanaya apardı. Dəlixanada o saatca onları qəbul edib başqa ağıldankəm adamlarla - yəni həqiqəti danışdıqlarına görə polis idarəsinin həbs etdiyi adamlarla bərabər böyük bir palataya saldılar.

Ancaq o gecənin hadisələri bununla bitmədi. Doğrudan da, jandarm rəisi öz kabinetinə qayıdıb gəldiyi zaman bilirsinizmi onu kim gözləyirdi? Kalimer Veksel, şlyapası əlində, özü də ən çirkin bir təbəssümlə.

- Bəs sizə nə lazımdır?

- Zati aliləri, - deyə Kalimer yaltaqcasına gülümsünərək baş əydi, - mən gəldim ki, həmin o vəd edilən yüz min saxta taleri alım. Mükafat mənə çatasıdır, ona görə ki, mənim xidmətim sayəsində dövlətimizin ən qəddar düşmənləri həbs edilmişdir.

Jandarm rəisi fikirli halda dedi: - Hə, demək o məktubu yazan sizsiniz. Ancaq deyin görüm orada yazdıqlarınızın hamısı həqiqətdirmi?

- Zati aliləri, - deyə Kalimer dilləndi, - and içirəm ki, əsil həqiqətdir!

Jandarm rəisinin simasında hiyləgər bir təbəssüm nəzərə çarpdı.

- Ah belə de! - O təsdiq edir ki, danışdığı həqiqətdir. Bilirsiniz nə var, dostum, mən elə əvvəldən də hiss edirdim ki, sizin ağılınız başınızda deyil, ancaq bunu indi siz özünüz mənə sübut etdiniz. Haydı, birbaşa dəlixanaya!

- Zati aliləri, rəhm edin! - deyə Kalimer inildədi, və şlyapasını yerə çırparaq, ayaqları ilə tapdamağa başladı. - Doğrudanmı, siz mənə

qarşı belə ədalətsizlik edəcəksiniz! Mən yalanın dostuyam, axı mən öz məktubumda bu barədə yazmışam.

- Sizin yalanın dostu olmanız məgər doğrudur?

- Doğrudur! Lap həqiqətdir! Sizə and içirəm. Jandarm rəisi qalib gəlmiş adamlar kimi təntənə ilə dedi:

- Bax bir daha özünüzü işə saldınız. Düz iki dəfədir mənə and içirsiniz ki, danışdıqlarınız həqiqətdir. Danışiq kifayətdir! Sakit olmaq üçün dəlixanada kifayət qədər vaxtınız olacaqdır. Hələlik isə siz aşkar dəlisiniz, qalmağınız i ctimai qayda-qanun üçün təhlükə törədə bilər.

Kalimer jandarmların əlindən xilas olmağa çalışaraq bağırdı:

- Siz mənim mükafatına sahib olmaq istəyirsiniz!

- Eşidirsinizmi? Onun tutması tutub, dəliliyi şiddətlənməyə başlamışdır. Əyninə dəli köynəyi geyindirin, ağızına da tıxac tıxayın ki, çığmasın. O ki qaldı mükafata, sizə söz verirəm, nə qədər ki, mənim ciblərimdə o pullar üçün etibarlı yer vardır, siz ondan bir qəpik də ala bilməyəcəksiniz.

Beləliklə, Kalimer də dəlixanaya düşdü. Orada onu divarlarına keçə çəkilməmiş tənha bir palataya saldılar.

Jandarm rəisi yatmağa hazırlaşdı ki, şəhərin müxtəlif yerlərindən həyəcanlı telefon zəngləri başladı.

- Allo, polis idarəsidir? Bizim tərəflərdə bir it miyoldayır. Bəlkə quduz itdir. Bir adam göndərin.

- Allo, polis idarəsidir? It saxlayanlar bəs nə ilə məşğuldur? Bizim eşik qapısının ağızında düz yarım saat olar ki, bir it miyoldayır. Sabah səhərə qədər onu buradan rədd eləməsələr, heç kəs evdən çölə çıxmayacaqdır, hamı qorxur ki, o qapar.

Jandarm rəisi o saatca bütün it saxlayanları çağırırdı, onları dəstələrə ayırdı və ən yaxşı jandarmlarını onlara başçı təyin edərək şəhərin müxtəlif yerlərinə göndərdi ki, «miyovuldayan itləri» axtarıb

tapsınlar. Onların Qarğıdalı xalanın bala pişikləri olduğunu oxucular yəqin ki, başa düşmüşlər.

Yarım saat belə keçməmişdi ki, pişiklərin ən balacası tutuldu. miyoldamaq onun başını elə qarışdırmışdı ki, nə zaman əhatə olunduğunu özü də xəbər tutmadı. Ətrafında o qədər adam gördükdə belə qərara gəldi ki, camaat onu təbrik etmək üçün toplaşmışdır, ona görə də daha böyük səylə miyoldamağa başladı. It saxlayanlardan biri ona yanaşaraq, dostcasına təbəssümlə bir neçə dəfə belini sığalladı, sonra isə birdən belindən möhkəm yapışib əlindəki kisəyə saldı.

Yeddi pişiyin ikincisi at heykəlinin belinə dırmaşaraq oradan miyoldayıb bir dəstə pişiyə müraciətlə nitq söyləyən zaman tutuldu. Pişiklər qaşqabaqlı və istehzal bir görünüşlə ona qulaq asırdılar, lakin onun tutulduğunu gördükdə dəhşətlə hürüşməyə başladılar.

Üçüncü pişik balasını itlə boğuşanda görmüşdülər.

- Sarsağın biri sarsaq, sən niyə miyoldayırsan? - deyə pişik balası soruşdu.

İt cavab verdi:

- Səncə bəs mən nə etməliyəm? Pişiyəm, ona görə də miyoldayıram da.

- Mən görürəm ki, sən lap sarsaqlamısan. Heç güzgüdə özünə baxmısan? Sən itsən ona görə də hüzməlisən. Mən isə pişiyəm, miyoldamaq mənim işimdir. Bir qulaq as! Myouu! Myou, myouu-u!

Xülasə, məsələ boğuşma ilə qurtardı, itsaxlayanlar çox fikirləşmədən onların hər ikisini tutdular. Lakin sonra iti azad etdilər, çünki onun miyoldamağa ixtiyarı var idi.

Bundan sonra isə dördüncü, beşinci və altıncı pişik balalarını tutdular.

İtsaxlayanlar və jandarmlar yorğunluqlarına üstün gəlmək üçün bir-birlərinə ürək-dirək verib deyirdilər:

- İndi cəmi biri qalıb.

Uzun-uzadı axtarışdan sonra onlar bir deyil, miyoldayan pişiyin ikisinə birdən rast gəldikdə necə təəccübləndiklərini təsəvvür edə bilməzsiz! Keşikçilərdən biri dedi:

- Bunlar çoxalıblar.

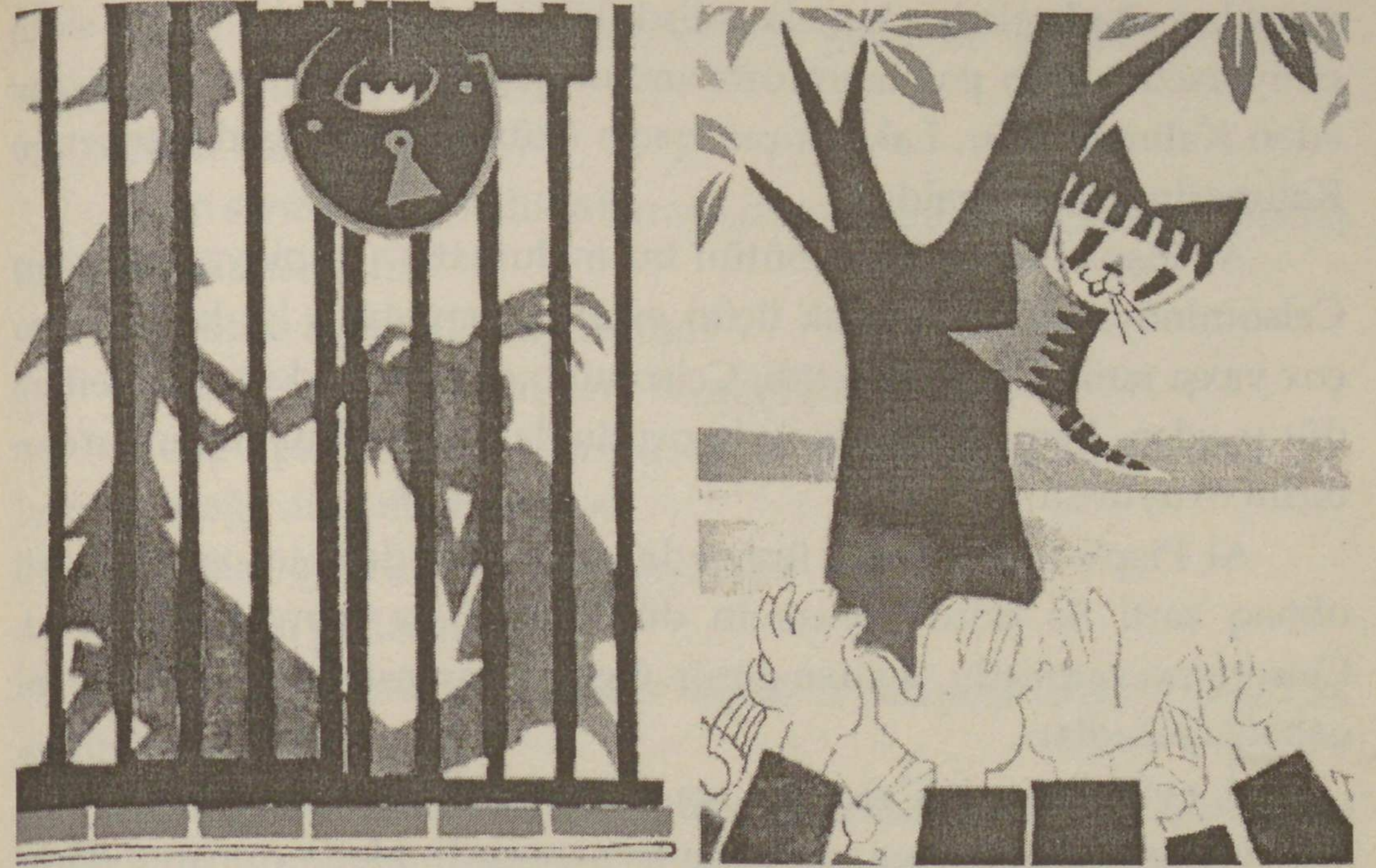
- Yəqin bu çox sirayətədicı şeydir, - deyə itsaxlayanlardan biri dilləndi.

Həmin pişiklərdən birisi Qarğıdalı xalanın pişiklərinin yeddincisi idi. İkincisi isə əvvəlinci fəsillərdən birində sizinlə birlikdə artıq rast gəlmiş olduğumuz Barbos idi. O, xeyli düşünüb götür-qoy etdikdən sonra belə qərara gəlmişdi ki, Al Pişik-Axsaq Pişik miyoldamağı ona məsləhət görməkdə deyəsən, bir qədər haqlıdır. O, bir dəfə Al Pişik-Axsaq Pişiyin məsləhətinə əməl edərək miyoldamağı təcrübə etmiş, sonra isə özü istəsə belə hürə bilməmişdi.

Barbos müqavimət göstərmədən tutulmasına imkan verdi. Pişiklər dəstəsinin ən böyüyü olan yeddinci bala pişik isə o qədər cəld idi ki, fürsət əldə edib tez ağaca dırmaşdı və orada uzun müddət əyləşərək pişik repertuarının ariyalarından on yaxşısını miyoldamağa başladı. O, özü bundan həzz addı, eyni zamanda onu təqib edənləri dəli olmaq dərəcəsinə gətirdi.

Bu qeyri-adi tamaşaya baxmaq üçün xeyli adam toplaşmışdı və adi qayda üzrə həmin tamaşaçılar iki dəstəyə bölünmüşdü. Bir dəstə - dövlətə sədaqətliilər - keşikçiləri qızışdırırdılar ki, bu biabırçılığa tezliklə son qoysunlar. İkinci dəstə - zarafatçılar isə, bu, bəlkə də heç zarafat deyildi - pişik üçün «canı yananlar» onu həvəsləndirib hər tərəfdən bağırdılar: - Myou! Myou!

Oraya çoxlu pişik də toplaşmışdı ki, onlar paxılıqdanmı və ya acıqdanmı öz həm cinslərinə hürürdülər. Arabir onlardan bəziləri də təsir altına düşərək miyoldamağa başlayırdı. İtaxtaranlar o saatca hücum edib igidlik göstərənləri tutub torbaya salırdılar.

Miyovuldamasını davam etdirən inadkar pişiyi düşməyə məcbur etmək üçün yanğınsöndürənləri çağırıb ağacı yandırmağa oldular. Beləliklə, camaat kiçik bir yanğına tamaşa etməkdən də bir qədər zövq alaraq razı halda dağılışıb evlərinə getdilər.

Axırda məlum oldu ki, miyoldayan pişiklər iyirmi dənədir. Onların hamısını dəlixanaya apardılar, axı əslində onlar özlərinə məxsus həqiqəti danışdırdılar, amma belə çıxırdı ki, onlar dəlidirlər. Dəlixananın direktoru bilmirdi onları hara yerləşdirsin. Uzun-uzadı götür-qoydan sonra o, əmr etdi ki, hamısını Kalimer Vekselin palatasına aparsınlar. Düşdüyü bədbəxtliyi ona xatırladan bu dəstəni görən casusun necə məmnun qaldığını özünüz təsəvvür edə bilərsiniz! Heç iki saat keçmədi ki, o doğrudan da dəli oldu və miyoldamağa,

mırıldamağa başladı. Ona elə gəlirdi ki, özü də pişikdir və bir siçan ehtiyatsızlıq edib palatanın ortasından qaçırkən ona birinci hücum edən Kalimer oldu. Lakin siçan qaçıb özünü deşiyə saldı, quyruğu Kalimerin dişində qaldı.

Al Pişpk-Axsaq Pişik bütün bu məlumatları toplayaraq onları Celsominoya xəbər vermək üçün evlərinə qayıdırdı ki, birdən ona çox yaxşı tanış olan səsi eşitdi; Celsomino onu bu qədər müsibətlərə düçar edən, həmişə kəndlərində oxuduqları o məşhur mahnılardan birini oxuyurdu.

Al Pişpk-Axsaq Pişik ürəyində dedi: «Bu dəfə təzəsi də daxil olmaq şərti ilə dörd pəncəmin dördündən də mərc gələrəm ki, Celsomino yatmışdır, o yuxu görür. Əgər tələsməsəm keşikçilər məni qabaqlayacaqlar».

O, evin yanında Celsominoya qulaq asan bir yığın camaat gördü. Heç kəs danışmır və yerindən tərpənmirdi. Hətta qonşu evlərin pəncərələrinin şüşələri qopub cingilti ilə töküldükdə belə heç kəs etiraz səsinə ucaltmırdı. Adama elə gəlirdi ki, gözəl mahnı hamını ovsunlamışdır. Al Pişik-Axsaq Pişik camaatın içərisində iki cavan keşikçi də gördü, başqaları kimi onların da sifətindən heyran olduqları məlum idi. Celsominonu həbs etmək haqqında əmr verildiyi sizə artıq məlumdur, ancaq bu iki nəfərin o fikirdə olması adamın heç ağına da gəlməzdi. Çox təəssüf ki, bu zaman yeni bir keşikçi dəstəsi evə yaxınlaşırdı. Dəstənin rəisi qamçı ilə camaatın içərisindən özünə yol açırdı: görünür qulağı bir az yaxşı eşitmirdi, çünki Celsominonun mahnısı ona heç əsər etmirdi.

Al Pişik-Axsaq Pişik qaçaraq pilləkənləri çıxdı və ildırım sürətilə özünü çardağa yetirdi.

- Qalx! Qalx! - deyə o, bağırır və quyruğu ilə Celsominonun burnunu qıdıqlayırdı. - Konsert qurtardı! Polislər gəlirlər!

Celsomino gözlərini açdı və var gücü ilə onları ovuşdura-ovuşdura soruşdu:

- Mən haradayam?

- Mən sənə yalnız tezliklə haraya düşəcəyini deyə bilərəm - birbaşa həbsxana kamerasına!

- Nə olub ki, yenə oxuyurdum?

- Gedək, taxtapuşların üstü ilə qaçaq!

- Lap pişik kimi danışırısan. Mən kirəmidlərin üstü ilə hoppanmağa adət eləməmişəm.

- Mənim quyruğumdan yapışarsan.

- Bəs hara gedəcəyik?

- Hər halda mümkün qədər buradan uzaqlaşmalıyıq. Yəqin ki, gedib bir tərəfə çıxarıq.

Çardağın pəncərəsindən taxtapuşa birinci atılan Al Pişik-Axsaq Pişik oldu, Celsominonun isə başqa əlacı yox idi, başı hərlənməsin deyə gözlərini yumaraq pişiyin dalınca atıldı.

*Nələr gəlmiş başına görün
Benvenutonun, -
Bircə an oturmayan – olub ləqəbi onun.*

ON DÖRDÜNCÜ FƏSİL

Xoşbəxtlikdən bu rayonun evləri çox sıx, bir-birinin yanında tikilmişdi, ona görə də Al Pişik-Axsaq Pişiyin hər dəqiqə ürək-dirək verdiyi Celsomino heç bir çətinlik çəkmədən bu taxtapuşdan o taxtapuşa hoppanırdı.

Al Pişik-Axsaq Pişiyin özü çox istərdi ki, taxtapuşların arası bir-birindən bir azca da aralı olsun, bax onda o ürəyi istədiyi qədər hoppanıb ləzzət ala bilərdi. Lakin birdən Celsomintonun ayağı sürüşdü, o qoca bir kişinin çiçəklərə su verdiyi balaca balkona düşdü.

Celsomino əzilmiş dizini ovuşdura-ovuşdura:

- Xahiş edirəm məni bağışlayasınız, - dedi. – Mən heç istəməzdim ki, belə bir üsulla sizin evə daxil olam.

- Xahiş edirəm üzürxahlıq etməyəsınız, - deyə qoca nəzakətlə cavab verdi. - Mənim görüşümə gəlmənizə çox xoşbəxtəm. Yaxşısı budur deyin görüm bir yeriniz əzilməmişdir ki? Ümidvaram ki, hər yeriniz sağ-salamatdır?

Al Pişik-Axsaq Pişik taxtapuşdan boylanıb miyoldadı:

- Gəlməyə icazə var?

Qoca sevincək halda dedi:

- Oho, bir qonaq da gəldi. Buyurun, buyurun mən çox şad olaram. Celsomintonun dizi get-gedə daha da şişirdi. Qoca sözüne davam etdi:

- Mən çox təəssüf edirəm, evimdə sizi əyləşdirmək üçün bir dənə də stul yoxdur.

Al Pişik-Axsaq Pişik dedi:

- Etiraz etməsəydiniz biz onu çarpayıya uzadardıq.

- Bədbəxtlik burasındadır ki, mənim həтта çarpayım da yoxdur, - deyə qoca təəssüflə bildirdi. - Gedim qonşudan bir kreslo alım gətirim.

Celsomino dərhal dedi:

- Yox, yox, lazım deyil, mən döşəmədə də otura bilərəm.

- İçəri buyurun, - deyə qoca təklif etdi. – Döşəmədə rahatlanın, mən də gedim sizin üçün ləzzətli bir qəhvə hazırlayım.

Otaq o qədər böyük deyildi, ancaq çox təmiz idi, hər tərəfə pardaxlanmış mebel düzülmüşdü. Burada stol, şkaflar, bufet var idi. Stul və çarpayının isə izi-tozu belə görünmürdü.

- Yəni siz həmişə ayaq üstə durmalı olursunuz? – deyə Al Pişik-Axsaq Pişik xəbər aldı.

Qoca dedi:

- Bəli, istər-istəməz durmalı oluram.

- Heç yatan vaxtınız olmur?

- Bəzən ayaq üstə yatıram, lakin çox nadir hallarda. Ən çoxu həftədə ikicə saat.

Celsomino ilə Al Pişik-Axsaq Pişik bir-birlərinə baxdılar.

- Uydurmalar danışmaqda mahir olanlardan biri də budur.

- Maraqlandığım üçün üzr istəyirəm, sizin neçə yaşınız var? - deyə yenə də Al Pişik-Axsaq Pişik soruşdu.

- Dəqiqə deyə bilmərəm. Mən on il bundan əvvəl anadan olmuşam, ancaq indi təxminən yetmiş beş, yetmiş altı yaşım olar.

Qoca, müsahiblərinin buna heç cürə inana bilməyəcəklərini görünür onların sifətinin ifadəsindən başa düşmüşdü. O köksünü ötürüb sözünə davam etdi:

- Bu, yalan deyildir. Təəssüf ki, ağilkəsən olmasa da, həqiqi bir əhvalatdır. İstəsəniz qəhvə hazır olana qədər onu sizə nağıl edəyəm.

- Mənim adım, - deyə o, sözə başladı, - Benvenuto. Ancaq məni adətən «Bir dəqiqə belə oturmayan - Benvenuto» çağırırlar.

Beləliklə, Benvenuto köhnə şeylər alıb-satan bir ailədə anadan olmuşdur. Hələ heç kəs ömründə belə cəld və diribaş uşaq görməmişdi. Doğrudan da ona hələ fikirləşib bir ad tapmamışdılar ki, o bələkdən sıçrayıb evdə o baş, bu başa qaçmağa başlamışdı. Axşam onu rahatca yerində uzadıb yatırmışdılar, səhər isə məlum olmuşdu ki, çarpayı ona boy vermir, ayağı çıxıb bayırda qalmışdı.

Atası demişdi:

- Görünür tez bir zamanda ailəyə kömək etmək üçün o böyüməyə tələsir.

Axşamlar onu yatıranda hər şey öz qaydasında olurmuş, səhər açılanda isə görürmüşlər ki, paltarları ona yaramır, ayaqqabıları sıxır, köynəyi isə yerli-dibli əyninə girmir.

Anası demişdi:

- Eybi yoxdur, bəxtimiz onda gətirib ki, köhnə şeylər alverçisinin evində həmişə köhnə bir paltar tapmaq mümkün olur. Mən ona təzə köynək tikərəm.

Bir həftədən sonra Benvenuto o qədər böyümüşdü ki, qonşular da onun məktəbə getmək vaxtının gəlib çatdığı haqqında danışdılar.

Köhnə şeylər alverçisinin arvadı, oğlunu müəllimin yanına apardı. Müəllim bərk acıqlanmışdı:

- Niyə bunu zəhmət çəkib dərs ilinin əvvəlində gətirməmişiniz? Pasxa bayramına az qalıb, mən onu necə qəbul edə bilərəm?

Benvenuto'nun cəmisi yeddi günlük olduğunu anası başa saldıqda müəllimin qəzəbi daha da artdı:

- Yeddi gündür? Xanım, bu sizin üçün körpələr evi deyil! Altı ildən sonra gələrsiniz, onda biz sizinlə danışarıq.

Nəhayət o, sinif jurnalından başını qaldırıb gördü ki, Benvenuto'nun boyu onun sinfindəki şagirdlərin boyundan da hündürdür. Müəllim onu axırncı partada əyləşdirərək başa salmağa başladı ki, iki dəfə iki-dörd edər.

Günorta zəngi vuruldu, məktəblilər sıçrayıb yerlərindən qalxdılar ki, boy sırasına düzülüb sinifdən çıxsınlar. Yalnız Benvenuto oturduğu yerdən tərpənmirdi.

- Benvenuto, - deyə müəllim onu çağırdı, - get, sən də cərgəyə dur!

- Dura bilmirəm, sinyor müəllim.

Doğrudan da səhər saat səkkizdən günorta saat on ikiyə qədər Benvenuto o qədər böyümüşdü ki, parta onu sıxırdı. Benvenuto dartıb oradan çıxarmaq üçün məktəb gözetçisini köməyə çağırmaq lazım gəldi.

Səhərisi gün onu daha böyük partada əyləşdirdilər, lakin günortaüstü Benvenuto yenə də yerindən qalxa bilmədi, ona görə ki, bu parta da onu sıxmağa başlamışdı. O, tələyə düşmüş siçana oxşayırdı. Partanı söküb Benvenuto'nu çıxarmaq üçün dülgər çağırılmalı oldular.

Müəllim peysərini qaşıyaraq dedi:

- Sabah beşinci sinif partalarından birini gətirərik.

O, ən böyük partalardan birini sinifə gətirməyi əmr etdi.

- Hə, indi necədir?

- Lap rahatdır, müəllim, - deyə Benvenuto sevinclə cavab verdi.

O, yerinin doğrudan da çox rahat olduğunu sübut etmək üçün bir neçə dəfə ayağa qalxıb yenə də oturdu.

Lakin günorta zəngi vurulduğu zaman bu parta da o qədər kiçilmişdi ki, yenə dülgərsiz keçinmək mümkün olmadı.

Məktəb direktoru və şəhər bələdiyyə rəisi etiraz etməyə başladılar:

- Sinyor müəllim, bu nədir belə? Bəlkə sinifdə intizam yaratmağı unutmuşsunuz? Bu il partalar bir-birinin ardınca çırpı kimi qırılıb atılır. Nadinc uşaqlarınızın üstündə diqqətlə göz qoyun, yoxsa biz hər gün yeni parta ala bilmərik.

Köhnə şeylər alverçisi öz oğlunu şəhərin ən yaxşı həkiminin yanına aparıb məsələnin nə yerdə olduğunu ona danışdı.

- İndi baxarıq, baxarıq, - deyə həkim yaxşı görmək üçün eynəyini gözüne taxdı.

O, Benvenutoyu uzununa və eninə ölçdü. Sonra isə dedi:

- İndi otur.

Benvenuto stulda əyləşdi, həkim bir dəqiqə gözlədikdən sonra ona əmr etdi:

- Qalx!

Benvenuto yenidən yerindən qalxdı, həkim onun boyunu və sinəsinin enini bir də ölçdü.

- Hm, - edərək o, yaylıqla eynəyini yaxşı-yaxşı sildi ki, birdən düzgün görməz. - Yenə əyləş görüm.

O, Benvenutoyu bir neçə dəfə durub oturmağa məcbur etdi və nəhayət dedi:

- Bu, olduqca qəribə hadisədir. Bu oğlanda hələ indiyədək heç bir kəsdə görünməmiş olan yeni bir xəstəlik vardır. Xəstəlik özünü belə bürüzə verir: - bu oğlan oturduqda o, qeyri-adi bir tezliklə qocalır - onun üçün bir dəqiqə bütün bir günə bərabər olur. Bunu necə müalicə etmək olar? O, həmişə ayaq üstə olmalıdır, yoxsa bir neçə həftənin ərzində o ağsaqqal bir qocaya çevrilə bilər.

Həkimin bu qərarından sonra Benvenuto'nun həyatı kökündən dəyişdi. Məktəbdə onun üçün oturmaq həvəsinə düşməsin deyə oturmaq yeri olmayan xüsusi bir parta düzəldilər. İndi o evdə naharı ayaq üstə etməli olurdu. Sobanın yanında bircə dəqiqəliyə yanını yerə qoyar-qoymaz hər tərəfdən səslər eşidilirdi.

- Bura bax, məgər vaxtından qabaq qocalmaq istəyirsən?

- Dur, dur, saçlarının, ağarmasını istəyirsən?

Siz sual edə bilərsiniz: «Bəs o çarpayıda yatmırdı?» Səhər yuxudan ayılıb özünü ağsaqqal bir qoca görməmək üçün çarpayıda yatmağı o heç də xəyalına da gətirməmişdi. Benvenuto at kimi ayaq üstə yatmağa adət etmişdi. Elə ona görə də qonşu arvadlar onun adını «Bir dəqiqə belə oturmayan - Benvenuto» qoymuşlar. Bu ləqəb də ömürlük onun üstündə qalmışdı. Kədərli günlərin birində onun köhnə şeylər alveri ilə məşğul olan atası ağır xəstələnib yorğan-döşəyə düşdü. O, can üstə olanda oğlunu yanına çağıraraq dedi:

- Benvenuto, ananı indi sən saxlamalı olacaqsan. O, qocalıb əldən düşübdür, daha işləyə bilməz. Namuslu bir əməklə məşğul ol. Bir də ki, işləmək sənin üçün elə bir çətinlik törətməz. İşləsən həmişə cavan qalacaqsan, axı onda sənin heç oturmağa vaxtın da olmayacaqdır.

Atasının dəfnindən sonra səhərisi gün, Benvenuto iş axtarmağa getdi, ancaq hamı gülüb onu ələ salırdı:

- Oğlum, iş istəyirsən? Yoxsa elə bilirsən ki, biz burada evcik-evcik oynayırıq? Sən hələ balacasan, çox cavansan, fabrikdə işləmək sənin üçün hələ çox tezdir.

- İşləmək istəyirsən? Biz səni işə götürsək axı bizi cərimə edərlər - uşaq əməyindən istifadə qadağan edilmişdir.

Benvenuto onlarla mübahisə etmirdi, ancaq inadla düşünürdü: necə etsin ki, bu bədbəxtlikdən bir təhər xilas olsun.

O, evlərinə getdi, güzgünün qabağında əyləşərək gözləməyə başladı.

- Həkim deyirdi ki, otursam çox tez qocalacağam. Görək bu da doğrudurmu...

Bir neçə dəqiqədən sonra o gördü ki, yavaş-yavaş böyüyür - ayaq-qabıları ayağını sıxır. O, ayaqqabılarını çıxarıb ayaqlarına baxmağa başladı. Gözünün qabağında ayaqları uzanırdı. Sonra yenə güzgüyə baxdı, əvvəlcə çox təəccübləndi.

- Görəsən bu güzgüdən mənə baxan qarabığ oğlan kimdir? Mənə elə gəlir ki, onu tanıyıram, elə bil haradasa bu sifəti görmüşəm... - Nəhayət o başa düşüb qaqqıltı ilə güldü: - Bu ki, mən özüməm.! Doğrudan da çox tez böyüdüm. İndi isə ayağa durmalıyam, nəyə qocalmaq istəmirəm.

Qarşısında ucaboy, enlikürək, jandarm bıığı kimi bığları olan və yoğun səslə danışan bir gənci gördükdə anasının necə təəccübləndiyini təsəvvür edə bilərsiniz.

- Benvenuto, oğlum, sən necə də dəyişilmisən.

- Bu heç də pis deyil, ana. Görərsiniz, mən indi işləyə biləcəyəm.

O iş axtarmağı bir tərəfə buraxıb atasının köhnə arabasını zirzəmidən çıxartdı və şəhərin küçələrini dolaşaraq ucadan səsləndi:

- Köhnə şeylər alıram! Köhnə şeylər alıram.

Bu gur səsi eşidən qonşu arvadlar başlarını qapıdan bayıra çıxarıb baxdılar.

- Nə göyçək oğlandır! Haralısınız? - deyə soruşdular.

- Bir dəqiqə belə oturmayan - Benvenuto! Doğrudanmı bu sizsiniz?

- Mənəm, xalalar. Şübhəniz olmasın. Stulda yatıb yuxuya getmişəm, ayıldıqda isə bığı bir gənc olmuşam.

Benvenuto bu qayda ilə işləməyə başladı. Onu hamı sevirdi. Həmişə ayaq üstə, hərəkətdə olan, həmişə hamıya kömək etməyə hazır olan, həmişə bir işlə məşğul olan Benvenuto xoşa gəlməyə bilməzdi. Bir dəfə hətta onu şəhər bələdiyyə rəisi etmək istədilər.

- Bizə məhz sənin kimi bir adam lazımdır ki, öz kreslosunda oturub qalmasın, hərəkətdə olsun...

Lakin Benvenuto bu təklifdən boyun qaçırdı.

Bir neçə ildən sonra onun anası da vəfat etdi.

Benvenuto düşündü! «İndi mən tək-tənha qaldım. Onsuz da mən işsiz dura bilmərəm, tez qocalaram. Yaxşısı budur gedim gəzim, dolanım görüm, dünyada nələr vardır».

O dedi də - elədi də. Bütün kör-köhnə şeylərini öz əl arabasına yığıb dünyanı gəzməyə getdi. O bütün günü və gecəni yol gedə bildiyindən çox şeylər görüb, çox adamlarla söhbət edirdi.

Çox vaxt ona deyirdilər:

- Siz nə yaxşı oğlansınız! Bir dəqiqə bizimlə əyləşin bir az söhbət edəək.

- Ayaq üstə də danışmaq olar, - deyər Benvenuto cavab verirdi.

Beləliklə, o bütün dünyanı gəzir, dolaşır qocalmırdı. Günlərin bir günü o yoxsul bir daxmanın yanından keçirkən acınacaqlı bir mənzərə onun qəlbini sarsıtdı, - xəstə bir qadın yataqda yatırdı, bir yığın körpə uşaq isə onu əhatə edərək bir-birindən bərk qışqırıb ağlaşırdılar.

Xəstə qadın onu gördükdə yanına çağırırdı.

- Ay cavan oğlan, əgər məşğul deyilsinizsə bir dəqiqəliyə bura zəhmət çəkin. Mən yerimdən tərpənə bilmirəm ki, bu uşaqları sakit edəm, onların hər birinin göz yaşını bir bıçaq kimi ürəyimə sancılır.

Benvenuto otağa daxil oldu, uşaqlardan birini qucağına alıb otaqda o baş, bu başa gedərək ona layla deməyə başladı. Bu qayda ilə

o uşaqların yerdə qalanını da sakit etdi. Ancaq uşaqların ən kiçiyi heç cürə sakit olmurdu.

- Bircə dəqiqə əyləşin, - deyər qadın ondan xahiş etdi. - Uşağı qucağınızda saxlayın. Otursanız o saatca sakit olacaqdır.

Benvenuto peçin yanına getdi, kətilin üstündə oturdu, uşağın ağlaması o saatca dayandı. Uşaq olduqca gözəl bir oğlan idi; o gülüm-sünəndə otağın hər tərəfinə elə bil ki, nur saçılırdı. Uşağı güldürmək üçün Benvenuto sifətini hal qalmadı ki, salmasın, sonra onun üçün hətta mahnıda oxudu, axır ki, bir təhər uşaq yuxuya getdi.

Qadın dedi:

- Sizə ürəkdən təşəkkür edirəm. Siz olmasaydınız mən az qala özümü öldürəcəkdim. Bunların göz yaşına dözə bilmirdim.

Benvenuto dedi:

- Nə danışırırsınız, belə sözləri heç zarafatla da deməyin.

Çıxıb gedərkən o təsadüfən divardakı güzgüyə baxdıqda başında ağ tüklər əmələ gəldiyini gördü.

Benvenuto düşündü:

«Tamam yadımdan çıxıb ki, oturanda çox tez qocalıram». Sonra isə qəddini düzəltdi, şirin-şirin yuxulayan uşaqlara axırncı dəfə nəzər salaraq yoluna davam etdi.

Başqa bir vaxt gecə o yenə də kiçik bir kəndin küçəsindən keçirkən pəncərələrin birindən işıq gəldiyini gördü. Otaqda bir qız cəhrə əyirirdi. O işləyir və qəmli-qəmli köksünü ötürürdü.

Benvenuto ondan soruşdu.

- Sizə nə olub?

- Düz üç gecədir ki, yatmıram. Sabaha qədər əlimdəki bu işi qurtarmalıyam, əgər qurtarmasam, mənə bir qəpik də verməyəcəklər, ailəm ac qalacaqdır. Bundan başqa cəhrəmi də əlimdən ala bilərlər.

Bu saat mənə belə gəlir ki, dünyada hər şeydən əl çəkərdim, təki, yarımca saat yata biləydim.

«Yarım saat nədir ki, bu, vur-tut otuzca dəqiqədir, - deyə Benvenuto düşündü, - otuz dəqiqəni qızın əvəzinə elə mən də işləyə bilərəm».

O dedi:

- Bura baxın, siz uzanın bir az yatın, mən sizi əvəz edərəm, cəhrə əyirməyə çox həvəsim var. Elə qəşəngdir, özü də elə gözəl işləyir ki, adam baxanda həvəsi gəlir. Yarım saatdan sonra mən sizi oyadaram.

Qız skamyanın üstündə uzandı, o saatca pişik kişi yuxuya getdi. Benvenuto cəhrənin yanında əyləşdi, qızı yuxudan oyatmağa heç cürə ürəyi gəlmədi, çünki hər dəfə qıza yaxınlaşanda ona elə gəlirdi ki, qız bu saat çox gözəl yuxular görür.

Hava get-gedə işıqlaşdı, gün çıxdı, o qızı yuxudan oyatdı.

- Aman allah, mən bütün gecəni yatmışam, siz isə mənim əvəzimə işləmişiniz!

- Zərər yoxdur, zərər yoxdur, işləmək çox maraqlıdır.

- Başınızı ağappaq toza bulamısınız!

«Bu müddət ərzində neçə yaş qocaldığımı allah bilir!» - deyə Benvenuto düşündü. Lakin bu Benvenutonu heç də kədərləndirmirdi, çünki o qıza tapşırılan işi qurtara bilmişdi, qızın sir-sifətindən sevinc yağırdı.

Başqa bir vaxt Benvenuto ölüm vaxtı gəlib çatmış bədbəxt bir qocaya rast gəldi.

- Bədbəxtliyə bax, - deyə qoca ah-vay edirdi. - Bədbəxtliyə bax, bir kəslə bircə əl də olsa kart oynamamış o dünyaya təşrif aparmalı olacağam. Bütün dostlarım məndən qabaq ölüb gediblər.

Benvenuto dedi:

- Bədbəxtlik elə bundadırsa, fikir çəkməyin, kart oynamağı mən də bacarıram.

Onlar oyuna girişdilər. Benvenuto ayaq üstə oynamaq istəyirdi, lakin qoca onu məzəmmət etdi:

- Ayaq üstə durursan, mənim kartlarımı görürsən. Mənim bədbəxt bir qoca olmağımdan istifadə edərək mütləq udmaq istəyirsən.

Benvenuto stulda əyləşdi və oyunun axırına qədər bir daha yerindən qalxmadı. O, özünü elə itirmişdi ki, vərəqləri dəyişik saldığından, qoca oyunu uddu. O, başqasının bağına armud dərmək üçün keçib, qoltuğu dolu qayıdan uşaq kimi sevincindən əlini-əlinə sürtürdü.

- Gəlin, bir əl də oynayaq, - deyə qoca sevincək halda təklif etdi.

Benvenuto fikirləşirdi ki, stuldan qalxsın, axı bu oturmaq onun həyatının günlərini, aylarını, bəlkə də ömrünü əlindən alırdı. Lakin o yazıq qocanı kədərləndirmək istəmirdi. O, oturduğu yerdə ikinci dəfə, sonra da üçüncü dəfə oynadı. Qoca sevincindən sanki, cavanlaşdı.

Benvenuto qocanın otağından asılmış güzküyə baxaraq köksünü ötürdü:

- Onun yaşı da mənim yaşımın üstünə gəldi.

Benvenutonun saçları ağarır, sanki qarla örtülürdü.

- Eybi yoxdur. Kartda heç olmasa bir əl udmağı, allah bilsin qoca neçə illərdi ki, arzulamışdır.

Hər dəfə birisinə kömək etmək fikrinə düşdükdə bizim Benvenuto oturmağa başladı, onun saçları ağarırdı. Sonra get-gedə onun beli də bügülməyə başladı, elə bil ki, bərk külək əsib ağacı əyirdi. Gözləri də əvvəlki kimi yaxşı görmürdü. Bir dəqiqə belə oturmayan Benvenuto get-gedə tamamilə qocaldı, nəhayət onun başında bircə dənə də olsun qara tük qalmadı. Onu yaxşı tanıyanlar deyirdilər:

- Xeyirxah işlər görməyin sənə nə faydası oldu? Sən yalnız öz barəndə düşünsəydin indi quş kimi səkirdin.

Lakin bir dəqiqə belə oturmayan Benvenuto tamamilə başqa fikirdə idi. Ağarmış hər bir tük ona yaxşı bir hərəkətini xatırladı. Nə üçün peşman olaydı?

Qonşu arvadlar ona deyirdilər:

- Sən həyatını hərəyə bir az paylamaqdansa onu özün üçün saxlasaydın yaxşı olardı.

Lakin Benvenuto gülümsünərək başını bulayır və düşünürdü ki, hər bir ağarmış tükü ona yeni bir dost, dünyanın hər bir tərəfinə dağılmış minlərlə sədaqətli dost bəxş etmişdir. Sizin necə, dostunuz çoxdurmu? Siz bu qədər dost qazanmaq istərdinizmi?

Bundan başqa Benvenuto hər tərəfi dolaşarkən indi ağaca söykənməli olsa da, tez-tez dayanıb nəfəsini dərsə də, heç bir vaxt yorulmurdu. Beləcə də səyahət edə-edə gəlib yalançılar ölkəsinə çıxdı. Burada da atasının yolu ilə gedərək köhnə paltar alveri ilə məşğul olur, gündəlik xərcini çıxarırdı.

Al pişik-axsaq pişik onun sözünü kəsib soruşdu:

- Bu qədər ölkələr gəzib dolaşmışınız, məgər buradan yaxşı bir yer seçə bilmədiniz?

Bir dəqiqə belə oturmayan Benvenuto gülümsündü:

- Məhz elə burada insanların köməyə ehtiyacı vardır. Şübhəsiz ki, bura yer üzünün ən bədbəxt ölkəsidir, elə buna görə də mənim üçün ən əlverişli yerdir.

Gözləri yaşarmış halda qocanın hekayətinə qulaq asan Celsomino dilləndi:

- Bax, ən düzgün yol budur! İndi mən bildim ki, səsimdən necə istifadə etməliyəm. Bütün dünyanı dolaşib hər yeri uçurub dağıtmaqdasansa indi mən çalışacağam ki, səsım insanlara fərəh bəxş etsin.

Al Pişik-Axsaq Pişik dilləndi:

- Bu sənin üçün asan olmayacaqdır. Misal üçün, əgər sən uşaqlar üçün beşik mahnısı oxumaq fikrinə düşsən, əksinə, onların yatmasına mane olacaqsan.

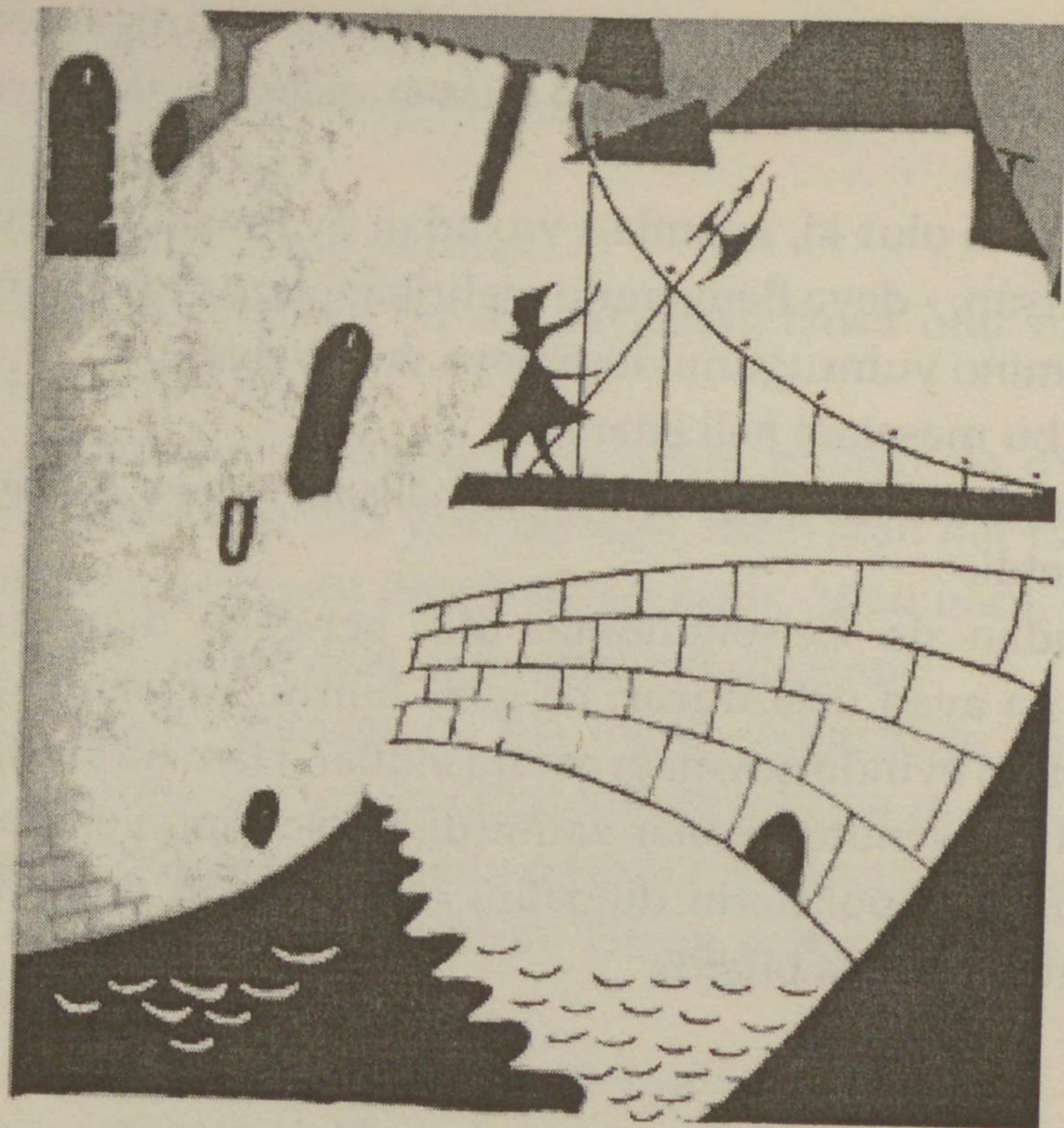
- Bəzən elə olur ki, adamları yuxudan oyatmaqla da xeyirxah iş görmüş olursan, - deyə Benvenuto mehribancasına cavab verdi.

Celsomino yumruğunu döşəməyə vurub dedi:

- Mən bu məsələni həll edərəm.

- Ancaq hələlik dizini müalicə etməlisən, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik qeyd etdi.

Doğrudan da Celsomionun dizi get-gedə daha artıq şişirdi, artıq o nə ayaq üstə durur, nə gəzə bilirdi. Sağalana qədər onu Benvenutonun evində qoymağı qərara aldılar. Həm də bir dəqiqə belə oturmayan Benvenuto gecələr yatmırdı. Celsomino yenidən yuxuda oxuyub bir daha polislərin diqqətini cəlb etməsin deyə Benvenuto onun üstündə göz ola bilərdi.

*Bu fəsildə aydın olacaq siza, -
Bananito niyə düşdü məhbəsə.*

ON BEŞİNCİ FƏSİL

Azca fikirləşsəniz o saatca yadınıza düşəcəkdir. Bananito səhər tezdən səadət axtarmaq üçün evdən çıxmışdı. Onun müəyyən bir planı yox idi - sadəcə olaraq elə bir iş görmək istəyirdi ki, adamlara məharətini göstərə bilsin.

Şəhər hələ yenicə yuxudan oyanırdı. Dalandarlar əllərində şlanq küçələri sulayır, velosipeddə zavoda işə gedən və hər dəqiqə yaxşıca soyuq duş qəbul etməyə məruz qala biləcək fəhlələrlə zarafatlaşırdılar. Şən və bəxtiyar günlərdən biri idi, səkinin ortasında dayanmış Bananito, başında çiçək açmış kimi, gözəl fikirlərin açıldığını hiss etdi. Hətta onların qoxusunu da hiss etdi, sanki düz onun qabağında, səkinin üstündə milyonlarla bənövşə birdən-birə çiçək açmışdı.

- Bu ki, çox gözəl fikirdir, - deyə o birdən-birə qət etdi. Elə durduğu yerdə, həmin anda gəlib çıxdığı fabrikin darvazası yanında, səkidə özünə yer düzəldərək içərisində rəngli təbaşirlər olan qutusunu çıxartdı və şəkil çəkməyə başladı. Bir neçə fəhlə o saatca onu dövrəyə aldılar.

Onlardan biri dedi:

- Mərc gələrəm ki, o həmişəki kimi yenə də yelkənli gəmi və yaxud da başının haləsi ətrafa işıq saçan müqəddəs bir sima çəkəcəkdir. Bəs həmişə ağzında kepka tutub sədəqə toplayan it hanı?

Başqa birisi dilləndi:

- Mən belə bir əhvalat eşitmişəm! Bir dəfə bir rəssam yerdə qırmızı bir dairə çəkib, hamı bunun nə demək olduğunu başa düşmək üçün ətrafa toplaşib baş sındırırmış.

- Nə imiş, axırda məlum olubmu?

- Rəssamdan soruşublar, o, cavabında deyib: «İstəyirəm baxam görəm bu xəttin üstündən deyil, altından keçib gedən olacaqdırmı». Sonra isə şlyapasını başına qoyub, çıxıb gedib. Görünür, bir az ağıldan kəm imiş.

Kim isə dedi:

- Bu ki, ağıldan kəm deyildir. Bir baxın.

Bananito başını yuxarı qaldırmadan elə sürətlə işləyirdi ki, əlini belə görmək olmurdu. Sanki səkinin üstündə onun bir az əvvəlki

arzuları canlanırdı - gözəl bənövşələrlə dolu böyük bir lək əmələ gəlirdi. Söz yox ki, bu yalnız şəkil idi, ancaq o qədər gözəl idi ki, havaya doğrudan da bənövşə qoxusu yayıldı.

Fəhlələrdən biri pıçıldadı:

- Mənə elə gəlir ki, bənövşə qoxusu duyuram.

Yoldaşı ona dedi:

- Kudu desən daha yaxşı olmazmı? Həbsxanaya düşmək istəyirsən? Amma deyəsən haqlısan, qoxu hiss olunur.

Bananitonun ətrafında tam sakitlik hökm sürürdü. Yalnız kiçik təbaşirin səkini yavaşcadan cızması eşidilir və hər yeni bənövşə şəklindən sonra qoxu get-gedə güclənirdi. fəhlələr heyran qalmışdılar. Onlar, içərisində yeməkləri olan bağlamalarını bu əllərindən o əllərinə alır, özlərini elə göstərirdilər ki, guya velospedlərinin təkərlərini yoxlayırdılar, əslində isə, Bananitonun bircə hərəkətini belə gözdən qaçırmır, qəlblərini fərəhlə dolduran çiçək ətrini iyləyir, məmnuniyyətlə nəfəs alırdılar.

Fit səsi eşidildi, lakin fəhlələrdən biri də fabrikə getmək üçün yerindən tərpənmədi. Hər tərəfdən «Afərin!» sözü eşidilirdi. Bananito başını yuxarı qaldırdı, gözləri öz tamaşaçılarının gözlərinə sataşdı. Bu baxışlardan, onların heyran qaldıqlarını görüb o, hətta utandı. Tələsik təbaşirlərini qutusuna yığıb yoluna davam etdi.

Fəhlələrdən biri qaçaraq özünü ona yetirdi:

- Sən nə edirsən? Niyə qaçırsan? Bir dəqiqə qalsaydın biz yanımızda olan pullarımızın hamısını sənə verəcəydik. Biz hələ ömrümüzdə belə gözəl şəkillər görməmişik.

- Çox sağ olun, - deyə, Bananito mızıldandı. - Sağ olun!

O tək qalmaq üçün küçənin o biri tərəfinə keçdi.

Bananitonun ürəyi bərk döyünürdü ki, həmin yerdə gödəkcəsinin qalxıb-endiyi aydınca nəzərə çarpırdı, elə bil ki, sinəsində pişik balası

gizlədilmişdi. Rəssam həqiqətən xoşbəxt idi!

Uzun müddət o şəhəri dolaşdı, yeni bir şəkil çəkməyə ürəyi gəlmədi. Onun başına yüzlərlə fikir gəlir və hamısı da ona yararsız görünürdü.

Birdən onun gözü bir itə sataşdı, yenidən ilhama gəldi. O, səkidə, ağına həmin fikir gəlmiş olduğu yerdəcə çöməltmə oturaraq şəkil çəkməyə başladı.

Küçədən keçənlərin içərisində həmişə elələri olur ki, onların işi-peşəsi gah bu küçəni, gah da o biri küçəni gəzib dolaşmaq olur - bunlar peşəkar gəzəyənlərdir və ya sadəcə olaraq işsizlərdir. Budur, Bananitonun başına yenə də bir dəstə tamaşaçı toplandı.

- Görün bir nə qərribə adamdır - pişik çəkir. Pişik görmək istəyən varsa, şəhərdə on-suz da kifayət qədər pişik var, baxa bilər.

Bananito şən halda cavab verdi:

- Bu adi pişik deyildir.

- Eşitdinizmi? Onun çəkdiyi pişik deyil, yəqin ki, eynəkli pişikdir.

Bananito itin quyruğunu çəkib qurtaran kimi elə bil möcüzə baş verdi, söhbət o saatca kəsildi: Bananitonun iti tamam hazır olan kimi o saatca dörd pəncəsi üstə atılaraq sevinclə hürməyə başladı. Toplaşanların içərisində təəccüb səsləri eşidildi, o saatca hadisə yerinə polis qaçıb gəldi.

- Bu nədir? Burada nə olmuşdur? Hə, görürəm, görürəm. Daha doğrusu eşidirəm: hürən pişikdir. miyoldayan it az idi, bu da bir tərəfdən çıxdı! Bu pişik kimindir?

Camaat tez dağılışdı - bu suala heç kəs cavab vermək istəmirdi. Yalnız polis nəfərinin lap yaxınlığında dayanmış olan yazıq bir adam qaça bilmədi, çünki polis onun qolundan bərk-bərk yapışmışdı.

- Pişik onunkudur, - deyə o Bananitonu göstərdi.

Polis onun qolunu buraxıb Bananitodan yapışdı:

- Ey, gəl mənimlə gedək!

Bananito uzun-uzadı təklif gözləmədi. O təbaşir parçalarını cibinə qoyub kefini pozmadan polis nəfərinin dalınca getdi. It isə quyruğunu boru kimi dik tutaraq öz işinin dalısınca getdi.

Bananitonu tənha bir kameraya saldılar, polis rəisi zəhmət çəkib onu istintaq edənə qədər Bananito orada gözləməli idi. Lakin Bananito bekar qala bilmirdi, işləmək istəyirdi. O bir quş şəklində çəkib uçurmaq istədi, lakin quş onun yanından getmək istəmədi, çiyinə qonub yavaş-yavaş onun qulağını dimdikləməyə başladı:

Bananito dedi:

- Aydınadır, acmısan, yemək istəyirsən.

O tez bir neçə darı danəsi çəkdi. Bu, indiyədək səhər yeməyi yemədiyini ona xatırlatdı.

- İki yumurtanın qayğanağı mənə kifayət edər. Pis olmaz ki, üstündən bir yetişmiş şaftəli də yeyəm.

O özünə lazım olan şeyləri çəkdi, bir azdan qayğanağın iyi otağın hər tərəfinə yayıldı, hətta deşikdən keçib bayırdakı keşikçinin burnuna da dəydi.

Keşikçi bu xoş iyi buraxmamaq üçün acgözlüklə havanı burnuna çəkərək dedi:

- Bəh, bəh... nə gözəl iy gəlir!

Lakin sonra onda şübhə əmələ gəldi. O, qapının gözlüyünü azca aralayıb kameraya nəzər saldı. Böyük iştaha ilə qayqanağa girişmiş olan dustağı gördükdə o yerində quruyub qaldı, elə həmin bu vəziyyətdə, polis idarəsi rəisi gəlib onu gördü. Onun sifətində təəccüb ifadəsi göründü. O özündən çıxaraq bağırdı:

- Bax, buna söz ola bilməz. - Bu lap qiyamət işidir! Demək biz restorandan dustaqlar üçün yemək də gətiririk!

- Yox, mən... mən gətir... - deyə keşikçi qorxusundan kəkələdi.

- Məgər sən nizamnaməni bilmirsən? Çörək, su, yalnız su və çörək, bundan başqa heç bir şey!

- Mən bilmirəm, bu necə işdir, - deyə nəhayət keşikçi danışa bildi. - Bəlkə o yumurtanı cibində gətirmişdir.

- Yaxşı, bəs pilətə? Görürəm ki, mən burada olmayanda sizdə cürbə cür yeniliklər əmələ gəlib: mətbəxli kamera!

Lakin bu zaman polis rəisi gözlərilə görüb inandı ki, kamerada heç bir pilətə yoxdur. Bundan başqa Bananito keşikçiyə əbəs yerə əzab verməmək üçün necə yemək əldə etdiyini özü boynuna aldı.

Rəis onun dediklərini eşitdikdə inanmadı, o dedi:

- Məni axmaq yerinə qoymusan, ya nədir? Mən sənə əmr etsəm ki, mənə ağ şərabda qalxan balığı çəkəsən, nə edərsən?

Bananito heç bir söz demədən bir vərəq kağız götürüb sifariş edilmiş yeməyi çəkməyə başladı.

Bananito çəkə-çəkə soruşdu.

- Kərövüzlə ya kərövüzsüz?

Rəis onu ələ salaraq:

- Kərövüzlə, - deyə əmr etdi. - Sən deyəsən lap doğrudan da məni axmaq yerinə qoymusan. Çəkib qurtarandan sonra bu kağızı axırınıcə tikəsinə qədər udmağa səni məcbur edəcəyəm.

Bananito şəkli çəkib qurtaran kimi, kağızın üstündən qalxan balıqla ağ şərabin qoxusu ətrafa yayıldı və bir neçə dəqiqədən sonra isə təəccübdən gözləri kəlləsinə çıxmış polis rəisinin stolu üstündə buğlanan xörək hazır oldu; elə bil ki, bu yemək uzaqdan adamı çağırır deyirdi: buyurun yeyin, nuşcan!

Bananito dedi:

- Buyuracaqsınız. Yemək hazırdır!

Polis rəisinin heyrəti bir qədər keçdikdən sonra:

- Nə isə daha ürəyim istəmir, - deyə mızıldandı. - Qalxan balığını keşikçi yeyər. Sən isə mənimlə gedəcəksən.

*Nazir oldu Bananito,
Tezliklə də qovuldu o.*

ON ALTINCI FƏSİL

Mühafizə rəisi axmaq adam deyildi. Əksinə o olduqca hiyləgər idi. O Bananitonu kral sarayına apararkən düşünürdü:

- Bu adam özü ağırlığında qızıla bərabərdir. Bəlkə də daha çox. Bir halda ki, mənim o qədər geniş pul sandığım var, nə üçün orada özüm üçün bir neçə kiloqram qızıl gizlətməyim? Orada heç kəs ona toxunmaz, siçanların əli də çatmaz. Kral yəqin ki, məni yaxşıca mükafatlandıracaqdır.

Lakin o öz ümidlərində yanılırdı. Baş vermiş əhvalatdan xəbər tutan kimi kral Cakomon əmr etdi ki, rəssamı onun hüzuruna gətirsinlər. O, mühafizə rəisi ilə soyuq-soyuq sağollaşaraq dedi:

- İxtiranız üçün «xüsusi xidmətə görə» medalı ilə təltif olunacaqsınız.

- Neyləyirəm, mənim nəyimə lazımdır, bu medal? – deyə mühafizə rəisi burnunun altında donquldanırdı. – Elə medaldan mənim düz iyirmi dörd dənə var, hamısı da kartondandır! Evimdə əyriqıç stolum olsaydı heç olmasa bu medalları onun ayağının altına yığardım ki, laxlamasın.

Qoy o yol uzununu öz deyirməyində olsun. Biz isə baxaq görək Bananito ilə kral Cakomonun görüşü necə keçdi.

Rəssam heç bir həyəcan keçirmədən qüdrətli kralın qarşısında dayanmışdı. O, verilən suallara sakitcə cavab verir, bazarın ortasına qoyulmuş portağal zənbili kimi görünən kralın başındakı, yaraşığı qızılı-narını parikdən gözlərini çəkmirdi.

- Nə gözlərini zilləyib baxırsan?

- Sizin gözəl saçlarınızı seyr edirəm, əlahəzrət.

- Belə saçları çəkə bilərsənmi?

Cakomon gizləndə ümid edirdi ki, bəlkə Bananito onun daz başında belə gözəl tüklər çəkə bildi, heç olmasa gecələr utanıb yatanda hər dəfə onu çıxarıb komoddə gizlətməkdən canı qurtardı.

- Belə gözəlini əlbəttə çəkə bilmərəm, - deyə Bananito cavab verdi. O, elə bilirdi ki, belə bir cavabla kralı məmnun etmiş olacaqdır.

Ürəyində isə başının dazlığından o qədər bəlalar çəkən yazıq krala acıyırdı. Amma çox adam baş daramaq zəhmətindən birdəfəlik azad olmaq üçün başını dibindən qırxdırır. Bir də axı adamların şəxsiyyətini onun saçının rəngi ilə ölçümlər ki, Cakomonun şəxsən özünün qara qıvrım, gözəl saçları olsa da, fərqi yoxdur, yenə də hamının tanıdığı kimi, xəspuş, dəniz qulduru olaraq qalacaqdı.

Cakomon köksünü ötürərək daz başını həqiqi saçlarla bəzəmək fikrindən müvəqqəti olaraq vaz keçdi. Əvəzində isə böyük bir kral kimi tarixə düşmək üçün Bananitonun istedadından istifadə etməyi qərara aldı.

O rəssama dedi:

- Mən səni zooparka nazir təyin edəcəyəm. Bizdə zoopark vardır, amma içərisində heç bir heyvan yoxdur. Sən orada onları çəkməli olacaqsan. Xahiş edirəm bütün heyvanlardan orada bol olsun.

Bananito düşündü:

«Həbsxanada yatmaqdan nazir olmaq yaxşıdır».

Axşam düşənə qədər o minlərlə tamaşaçının gözləri qarşısında müxtəlif növ və cinslərdən olan yüzlərlə heyvan çəkib dirilti. Bunların içərisində şir, pələng, timsah, fil, tutuquşu, tısbağa, qutan, xülasə hər növ quş və heyvandan var idi. Hətta it də var idi. Təsəvvür edin ki, hər növ itlər: keşik iti, tazı, dikqulaq, əyripaça itlər bir ağızdan hürüşürdülər və bu da saray adamlarının narazılığına səbəb olurdu.

- Əlahəzrət itlərin hürməsinə icazə verirsə, onda bizim halımız necə olacaq? - deyə onlar deyindirilər. - Axı bu qanunsuzluqdur, qanuna ziddir! Bu bir pis nümunə kimi adamların başında qorxulu fikirlər oyada bilər.

Lakin Cakomon əmr etmişdi ki, Bananitoya istədiyini etməkdə mane olmasınlar. Bununla da saray adamları öz hiddətlərini boğmalı, vəziyyətlə barışmalı oldular.

Bananito şəkilləri bir-bir çəkib qurtardıqca heyvanlar öz yerlərini tuturdular. Beləliklə parkdakı hovuzda ağ ayı, suiti, pinqvin əmələ gəlmiş, xiyabanlarda isə uşaqları gəzdirmək üçün arabaya qoşulmuş qoduqlar gəzirdi.

Həmin gecə Bananito yatmaq üçün çardağa qayıdıb gələ bilmədi. Kral sarayda ona xüsusi bir otaq vermiş, qapısında da on nəfər keşikçi qoymuşdu ki, rəssam qaça bilməsin.

Səhəri gün zooparkda artıq görüləsi bir iş yox idi. Ona görə də Bananitonu ərzaq malları naziri təyin etdilər və yaxud o zaman deyildiyi kimi o, dövlətin birinci yazı ləvazimatçısı oldu. Ona sarayın giriş qapısı ağzında stol və çəkmək üçün lazım olan hər şey hazırladılar ki, adamlar müraciət edib, ürəkləri istədiyini alıb yeyə bilsinlər.

Əvvəllər bəzilərinin ümidi boşa çıxırdı. Bananitodan yalançılar ölkəsi dilində mənası çörək olan mürəkkəb xahiş edirdilərsə, o dərhal bir mürəkkəb şüşəsi çəkib verir və deyirdi:

- Sonra, kimin növbəsidir?

Ümidi boşa çıxmış adam donquldanırdı.

- Mürəkkəb nəyimə lazımdır, mən onu yeyə və ya içə bilmərəm ki?

Ancaq tezliklə adamlar başa düşdülər ki, Bananitodan bir şey almaq istədikdə onun əsil adını demək lazımdır, bu isə qanun üzrə qadağan idi.

Saray adamlarının narazılığı həddinn aşmışdı. Onları hirs boğurdu.

- İşlər get-gedə xarablaşır. Bunun axırı yaxşı olmayacaq. Daha heç kəs yalan danışmayacaq. Görəsən kral Cakomon nə fikirləşir?

Kral Cakomon isə gözləyirdi ki, nəhayət cəsarətə gəlib başında həqiqi tüklər çəkməyi Bananitodan bir təhər xahiş etsin, daha küləkdə gəzərkən qorxuya düşməsin. Ancaq hələlik, rəssama imkan vermişdi ki, kefi istədiyini etsin və bu barədə heç bir etiraz da eşitmək istəmirdi. Saray adamları narazı qalır bu acı həbləri udmalı olurdular. Onların artıq bu acı həblərlə qarınları dolmuşdu.

Generalların da işi yaxşı deyildi.

Onlar deyirdilər:

- Siz bir baxın, axır ki, əlimizə bu rəssam kimi bir adam gəlib düşmüşdür, biz bir görün ona nə işlər gördürürük! Qayqanaq, toyuq kababı, kartof qızartması, şokolad plitkası hazırladıyıq. Top hazırlatmaq lazım idi, top!

Biz özümüz üçün məğlubedilməz bir ordu düzəldər və öz krallığımızı genişləndirərdik!

Ən igid generallardan biri gedib bu məsələni kral Cakomonun lap üzünə dedi.

Köhnə dəniz qulduru bu söhbətlərdən damarlarında qanın necə qaynadığını hiss etdi.

- Toplar, - deyə o bağırdı. - Çox gözəl! Toplar! Əlbəttə gəmi də, təyyarə də, dirijabl da! Bu saat Bananitonu mənim yanıma gətirin! Onu şeytan aparsın!

Cakomonun yaxın adamları onun çoxdandı ki, şeytan adını çəkdiyini eşitməmişdilər. Bu, onun sevimli söyüşü idi. Hələ o zamanlar, öz gəmisinin kapitan körpücüyündə dayanaraq düşmən gəmiyə yan alıb əlbəyaxa vuruşmaya göndərməzdən əvvəl dəniz quldurlarının qarşısında nitq söyləyəndə o həmişə bu söyüşü söyərdi.

Ərzaq paylanması o saatca dayandırıldı. Bananito kralın və onun baş qərargahının hüzuruna gəldi. Divarlardan böyük coğrafi xəritələr asılmışdı, xidmətçilər isə qutularda kiçik bayraq cıqlar gətirmişdilər ki, gələcək qələbə yerlərini həmin bayraqcıqlarla nişanlasınlar.

Bananito çox sakitliklə və heç kəsin sözünü kəsmədən bütün atəşin nitqləri dinlədi. Lakin ona kağız və qələm verdikdə ki, öz məharəti ilə toplar yaratsın, o kağızın lap ortasında basma hərflərlə: «Yox» sözünü yazdı və əlində kağız bütün zal boyu getdi ki, hamının onun yazdığını oxuduğuna əmin olsun.

Bananito onlara deli:

- Mənnm sinyorlarım, əgər beyinlərinizin aydınlaşması üçün yaxşı bir qəhvə içmək istəyirsinizsə mən onu bir dəqiqədən də az bir müddətə hazırlayım. Əgər tülkü ovuna getmək üçün hər biriniz yaxşı bir at arzu etsəniz, mən sizin üçün lap cins atlar çəkim. Lakin top məsələsini unutmalı olacaqsınız. Heç cür siz onu məndən almağa müvəffəq ola bilməyəcəksiniz!

Bu zaman hay-küy və əsil həngamə başlandı. Hamı bir ağızdan çıxır yumruqlarını stola çırpmağa başladı. Cakomon isə əli ağrıməsın deyə xidmətçini yanına çağıraraq var gücü ilə onun kürəyinə yumruq ilişdirdi.

- Boynunu, boynunu... – deyə hər tərəfdən səslər eşidildi. – boynunu vurmaq lazımdır.

Nəhayət Cakomon dedi:

- Belə edək. Onun boynunu vurmaq əvəzinə gəlin ona imkan verək fikirləşsin. Bir halda ki, bu rəssam dahidir, demək o, o qədər də ağılı başında adam deyildir. Bir neçə günlüyə onu da dəlixanaya salaq.

Saray adamları deyilməyə başladılar, onlar hökmü həddindən artıq yumşaq hesab edirdilər. Lakin Cakomonun xasiyyətinə bələd olduqlarından tez səslərini kəsdilər.

- Amma hələlik, - deyə Cakomon sözünə davam etdi. – Ona nə qələmlə, nə də rənglə şəkil çəkmək icazə verilmir.

Beləliklə Bananitonu da dəlixanada bir adamlıq kameraya saldılar. Onun özü ilə nə qələm, nə rəng, nə kağız, nə də fırça götürməsinə icazə vermədilər. Kamerada bir parça kərpic, barı heç olmasa bir qırıq təbaşir də yox idi. Yəqin ki, keçə çəkilməmiş divarlara yalnız yalnız qanla bir şey çəkmək olardı. Yeni bir sənət əsəri yaratmağın hələlik mümkün olmayacağı fikri ilə Bananito istər-istəməz razılaşdı.

O, qollarını başının altına qoyaraq taxtın üstünə sərildi, gözlərini təzəcə ağardılmış tavana dikdi. Gözlərinin qabağından gözəl, al-əlvan mənzərələr gəlib keçirdi. Bunlar Bananitonun dəlixanadan canını qurtarandan sonra həyat verəcəyi şəkillər idi. Buradan çıxacağına isə o bir dəqiqə də olsun şübhə etmirdi.

Belə düşünməkdə o haqlı idi, ona görə ki, bəziləri artıq onu xilas etməyə səy edirdilər. Bu xilaskarın adı yəqin ki, indi sizin dilinizin ucundadır: əlbəttə, bu, bizim Al Pişik-Axsaq Pişik idi.

*Axsaq pişik pəncəsini
Fəda eyləyib, həmən,
Kömək etdi rəssama, -
Tullansın pəncərədən.*

ON YEDDİNCİ FƏSİL

Bir dəqiqə belə oturmayan Benvenutonun evində Celsominonun əzilmiş dizini müalicə edirkən, rəssamın nazir olduğu məlum oldu. Al Pişik-Axsaq Pişik belə qərara gəldi ki, onun yanına gedib Qarğıdalı xala ilə Romolettanın azad edilməsi üçün ərizə versin. Təəssüf ki, o saraya gəlib çıxdığı zaman Bananitonun xoşbəxtlik ulduzu, ay batmamışdan da qabaq sönmüşdü.

Keşikçi istehza ilə gülümsünərək ona dedi:

- Bananitonu görmək istəyirsənsə onda gərək dəlixanaya gedəsən. Amma bilmək olmaz ki, səni ora buraxacaqlar ya yox? Bəlkə ağılsız olsan gedib ora düşəsən...

Al Pişik-Axsaq Pişik uzun müddət fikirləşdi, o bilmirdi özünü dəliliyə vursun, yoxsa başqa bir yol tapıb özünü dəlixanaya salsın.

- Pəncələrim, siz mənim köməyimə çatın, - deyə nəhayət o qərara gəldi. Artıq siz dördsünüz, indi sizinlə divara dırmaşmaq mənə asan olacaqdır.

Dəlixana qala kimi iri, tutqun bir binada yerləşirdi Binanın hər tərəfi xəndək kimi qazılmış, içərisi su ilə doldurulmuşdu. Al Pişik-Axsaq Pişik çimmək fikri ilə razılaşmalı oldu. O, suya cumaraq xəndəyi üzüb keçdi, divarla dırmaşaraq ilk rast gəldiyi açıq pəncərədən özünü içəri saldı. Al Pişik-Axsaq Pişiyin gəlib çıxdığı otaq mətbəə idi. Aşpazların və xidmətçilərin hamısı yatmışdı, təkcə bir oğlan yatmamışdı ki, o da döşəməni yuyurdu. O, pişiyi görən kimi acıqlandı:

- Rədd ol burdan, murdarın biri murdar! Məgər bilmirsən ki, burada yemək artıq qalmır?

Doğrudan da yazıq oğlan o qədər ac qalırdı ki, mətbəxdəki bütün tullantını, hətta axırncı balıq sümüyünü belə yeyirdi. Axırncı tikəsini əlindən almasın deyə o, pişiyi qovarkən karıxıb uzun bir koridora çıxan qapını tez açdı. Koridorun hər iki tərəfi ilə ağıldan kəm olanların, daha doğrusu məhbusların ucsuz-bucaqsız palataları görünürdü. Onlar dəli deyildilər, onların bütün təqsirləri yalnız o olmuşdu ki, bir dəfə cəsarət edib həqiqəti danışmış, bunu isə bədbəxtlikdən Cakomonun keşikçiləri eşitmişdilər.

Palataların bəziləri möhkəm barmaqlıqla dəhlizdən ayrılırdı. Bəzilərinin də iri dəmir qapıları var idi, həmin qapılarda, içəri yemək vermək üçün kiçik pəncərələr də var idi.

Al Pişik-Axsaq Pişik belə palatalardan birində Qarğıdalı xalanın balaca pişiklərini və ona çox təəccüblü gəlsə də mehriban Barbosu gördü. Onlar başlarını bir-birinin quyruğu üstə qoyaraq yatmış və kim bilir ki, nə kimi gözəl yuxular görürdülər. Al Pişik-Axsaq Pişiyin onları oyatmağa ürəyi gəlmədi, axı indi onsuz da onun pişiklərə heç bir köməyi olmayacaqdı. Bildiyiniz kimi, Kalimer Vekseli də həmin o palataya yerləşdirmişdilər. O yatmamışdı, bizim Al Pişik-Axsaq Pişiyi görən kimi ona yalvar-yaxar eləməyə başladı:

- Bacıcan, mənə bir siçan tut gətir, axı sən azadsan! Tək bircə dənə siçan! Budur neçə vaxtdır ki, mənim caynağıma bircə dənə də siçan keçmir.

Kalimeri tanımayan Al Pişik-Axsaq Pişik fikirləşdi: «Bu doğrudan da dəlidir».

Koridorun axırında ümumi bir palata var idi ki, orada ən azı yüz adam yatırdı. Qarğıdalı xala ilə Romoletta da onların içərisində idi. Işıq yanmış olsaydı Al Pişik-Axsaq Pişik yəqin ki, onları görüb o saatca tanıyardı. Qarğıdalı xala isə yatmamış olsaydı yəqin ki, köhnə adəti üzrə əl atıb Al pişik-axsat pişiyin quyruğundan yapışardı. Lakin işıq söndürülmüşdü, dustaqların hamısı, Romoletta da yatıb yuxuya getmişdilər. Al Pişik-Axsaq Pişik ayaqlarının ucunda otağı keçdi, yuxarı mərtəbəyə qalxan pilləkənin yanına gəlib çıxdı. Uzun-uzadı axtarışdan sonra nəhayət o, Bananntonun saxlandığı kameranı tapdı.

Rəssam qolunu başının altına qoyub sakitcə yatmışdı və gələcəkdə çəkəcəyi gözəl şəkilləri yenə də yuxuda görürdü. Birdən həmin şəkillərin birində bir boşluq əmələ gəldi. Bananitonun gözləri qarşısında gözəl çiçək dəmətinin ortasından bir pişik başı göründü. Bu pişik Al Pişik-Axsaq Pişik kimi miyoldayırdı. Bananito yuxudan oyandı, qapıya nəzər salaraq gördü ki, hələ də dəlixanadadır. Lakin qapının pəncərəsi açıq idi, həmin pəncərədən Al Pişik-Axsaq Pişiyin başı göründü, pişik yenə də miyoldamasını davam etdirirdi, lakin bu dəfə yuxuda deyil, aşkarda miyoldayırdı.

- Bananito, Bananito! Yamanca bərk yatırsan!

- Baxın, başımı verərəm ki, bu Al Pişik-Axsaq Pişiyin bıqlarıdır!

- Sənə dedilər ki, oyan! Mənəm, Al Pişik-Axsaq Pişiyəm, özü də sənənin mənə bağlı olduğun dördüncü pəncə də bax budur. Orasını da deyim ki, sən çəkən pəncəm lap qiyamətdir.

Bunu deyərək, Al Pişik-Axsaq Pişik özünü tamamilə yığışdırdı ki, barmaqlıqdan içəri keçə bilsin. O, birtəhər keçərək palataya hop-pandı, Bananitonun yanına qaçıb onun əlini yalamağa başladı.

- Mən sənə kömək etmək üçün gəlmişəm.

- Təşəkkür edirəm, ancaq necə kömək edəcəksən?

- Hələ bilmirəm. Bəlkə birtəhər keşikçilərdən açarları oğurlamaq mümkün oldu.

- Onlar yuxudan oyana bilərlər.

- Onda çalışaram qapıda dişlərimlə deşik açım, sonra kömək edəm, buradan çıxasan.

- Sənin ixtiyarında on ilə qədər vaxt olsaydı bəlkə də dişlərinlə bu dəmir qapıda balaca bir deşik aç bilərdin. Ancaq indi mənə nə lazım olduğunu bilirəm.

- Nə lazımdır?

- Əyə. Sən əyə tap yerdə qalanı ilə işin olmasın, mən özüm düzəldərəm.

- Onda gedim axtarım tapım.

Bananito dedi:

- Əyə şəklini çəkmək mümkün olsaydı işlər lap asan olardı, amma bu quldurlar yanımda bir qırıq qələm belə qoymayıblar qalsın.

- Məsələ yalnız bundadırsa, al bu da mənim pəncəm, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik dilləndi. - Unutma ki, mənim pəncələrimin ucu təbaşirlə, yalnız dördüncüsü rəngli boya ilə çəkilməmişdir.

- Axı, sürtülüb qısalarlar.

Al Pişik-Axsaq Pişik heç bir bəhanə-flan eşitmək istəmirdi.

- Dayan, burada bir çətinlik yoxdur, mənim üçün başqa pəncəni sən həmişə çəkə bilərsən.

- Bəs pəncərədən necə düşərik?

- Paraşüt çəkərsən.

- Su xəndəyindən necə keçib gedərik?

- Qayıq çəkərsən.

Bananito qaçmaq üçün lazım olan şeyləri çəkib qurtardıqda Al Pişik-Axsaq Pişiyin pəncələrindən yalnız balaca və yararsız bir qırıq qalmışdı, elə bil ki, onun üzərində cərrahiyyə əməliyyatı aparmışdılar.

- Bax, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik güldü, - yaxşı ki, adımları dəyişməmişəm. Axsaq pişik idim, ömrümün axırına qədər də axsaq pişik qalacağam.

Bananito təklif etdi.

- Mən bu saatca sənə başqa bir pəncə çəkərəm.

- İndi vaxtımız yoxdur. Nə qədər ki, keşikçilər oyanmamışlar, tez ol gedək.

Bananito əyə ilə işləməyə başladı. Xoşbəxtlikdən o, dəmir kəsən əyə çəkmişdi, ona görə də işləndikcə elə kəsirdi ki, elə bil qovun kəsirsən. Bir neçə dəqiqənin içərisində qapıda geniş bir deşik açıldı, dostlarımız da asanlıqla keçib koridora çıxma bildilər.

- Gəl gedək Qarğıdalı xala ilə Romolettanı da özümüzlə götürək, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik təklif etdi. - Yolüstü balaca pişikləri də götürərik.

Lakin səs-küy keşikçiləri yuxudan oyatdı, onlar müqəssirləri tapmaq üçün axtarışa başladılar. Bananito və Al Pişik-Axsaq Pişik bu koridordan o koridora keçən keşikçilərin ağır addımlarını eşidirdilər.

- Birtəhər özümüzü mətbəxə çatdıraq, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik pıçıldadı. - Hamımız qaça bilməsək də heç olmazsa biz ikimiz xilas olarıq. Dustaqlıqda qalmaqdansa biz azadlıqda daha çox fayda verə bilərik.

Lakin onlar mətbəxdə görüdükdə həmin o oğlan yenə də Al Pişik-Axsaq Pişiyin üstünə çığırmağa başladı:

- Qarınqulu, mən səni axı indicə buradan qovdum! fikrin nədir, çörəyimi qaçırmaq istəyirsən? Rədd ol buradan! Atıl pəncərəyə - cəhənnəm ol. Düşüb boğulsan yaxşıdır, əvvəl-axır oralıqsan.

Oğlan o qədər hirslənmişdi ki, daha Bananitoya fikir vermədi. O yalnız pişiyi görür, onun payına şərik olacağından qorxurdu. Bananito paraşütü açdı, qayığı hazırladı və Al Pişik-Axsaq Pişiyi qucağına alaraq dedi:

- Gedək!

- Hə, hə, rədd olun, gedin, - deyə, oğlan yenə də donquldandı. - Bir daha ayağınız buralara dəyməsin!

Yalnız Bananito pəncərədən atıldıqdan sonra oğlan nə isə yaxşı bir iş baş vermədiyindən şübhələndi.

O, başını qaldıraraq düşündü: «Bəs o birisi haradan çıxdı?» Ancaq başını qalmaqala salmamaq üçün susmağı qərara aldı: yəni nə bir şey görmüşəm, nə də eşitmişəm. Tullantıların içərisindən bir kələm özəyi tapıb dişinə çəkdi və ləzzətlə gəmirməyə başladı.

Bananitonun qaçdığı tezliklə aydın oldu. Keşikçilər dəlixananın pəncərəsindən boylanaraq qışqırırdılar:

- Köməyə! Dəhşət! Qorxulu bir dəli qaçmışdır!

Bananito ilə Al Pişik-Axsaq Pişik qayığın içərisində üçqat əyilərək əllərilə avar çəkirdilər ki, tezliklə xəndəyi üzüb keçsinlər. Bir dəqiqə belə oturmayan Benvenuto onları gözləməsə idi çox uzağa gedə bilməyəcəkdilər. Xoşbəxtlikdən o, Al Pişik-Axsaq Pişiyin fikrini başa düşmüş və öz əl arabası ilə sahildə hazır dayanmışdı.

- Tez olun, burada gizlənin, - deyə qoca pıçıldadı. O, Bananitogili arabasında gizlətdi, üstlərinə də cın- cındır tökdü ki, görən olmasın.

Gəlib çatan keşikçilərə o əks istiqaməti göstərərək deyirdi:

- Bax ora baxın, o tərəfə qaçdılar!

- Bəs sən kimsən?

- Mən köhnə mal alıb satan yazıq bir adamam, burada dayanmışam ki, bir az dincəlim.

Doğrudan da yorulmuş olduğunu onlara göstərmək üçün qoca əl arabasının qırağında oturub qəlyapını çəkməyə başladı. Yazıq Benvenuto! Axı o yaxşı bilirdi ki, beləcə çox otursa ağ tüklərinin sayı daha da artacaq və allah bilir ki, bu bir neçə dəqiqə ərzində ömründən nə qədər keçəcəkdir. Ancaq nə etmək olardı, Benvenuto belə adam idi.

O fikirləşirdi.

«O illərimi ki, mən itirirəm, başqa birisinin həyatını uzadır. Mən öz həyatımı başqalarına qurban verirəm».

O ağızdolusu tüstünü keşikçilərin lap üzünə buraxdı.

Bədbəxtlikdən elə bu vaxt Al Pişik-Axsaq Pişiyin burnu gicişdi. Məsələ burasındadır ki, onların gizlənməmiş olduqları cın-cındır tamamilə toz içində idi. Bunu yalnız gərgədan gözəl qoxu hesab edə bilərdi. Al Pişik-Axsaq Pişik asqırmamaq üçün qabaq pəncəsilə burnunu tutmaq istədi, lakin çox gec ağına gəldi ki, onun qabaqda yalnız bircə pəncəsi qalmışdır, ona görə də elə bərkdən asqırdı ki, hər tərəfi toz dumanı bürüdü.

Al Pişik-Axsaq Pişik rəssamı ələ verməmək üçün dərhal əl arabasından sıçrayıb qaçmağa başladı.

- O kimdir? - deyə keşikçilər soruşdular.

- İtdir, - deyə Benvenuto cavab verdi. - Cın- cındırın içərisində gizlənməmiş, indi də qaçıb əkilir.

Keşikçilər dedilər:

- İndi ki, qaçır, demək nə isə vardır. Qaçaq, gedək dalınca.

Al Pişik-Axsaq Pişik öz arxasında ağır addım səsləri və «tutun onu!» sözləri eşitdi.

- Qoy mənim dalımca qaçsınlar, - deyə Al Pişik-Axsaq Pişik sevindi, - heç olmasa Benvenuto ilə rəssamı sakit buraxarlar.

O şəhərin küçələrilə qaçır, keşikçilər isə dilləri ağızlarından çıxmış halda ləhləyə-ləhləyə onun dalınca qaçırdılar. Budur, bu da kral sarayının qabağındakı meydança, bu da vaxtilə Al Pişik-Axsaq Pişiyin rahatca gecələdiyi həmin o daş sütun.

- Bircə dəfə də sıçrasanız biz xilas olacayıq, - deyə o, öz pəncələrinə yalvarırdı.

Pəncələri onun sözündən çıxmır, hətta həddindən artıq səy edirdilər. Sütundan yapışıb onun lap təpəsinə dırmaşmaq əvəzinə Al Pişik-Axsaq Pişik sadəcə olaraq sütuna yapışıb qaldı. O, yenə də divarda üç pəncəli pişik şəklinə çevrildi. O anda bu, hətta onun xoşuna gəldi, çünki keşikçilərin, sonralar öz məlumatlarında yazdıqları kimi «əlləri boşa çıxmışdı».

- Bu haraya yoxa çıxdı? - deyə onlar bir-birlərindən soruşurdular.

- Mən onun bu sütuna hoppandığını gördüm.

- Sütunda heç bir şey görünmür.

- Nə isə cızma-qara bir şey görünür. Bura baxın, hansı uşaqsa məktəbdən oğurladığı təbaşirlə burada pişik şəkli çəkmişdir.

- Cəhənnəmə ki! Gedək, şəkildən bizə nə var.

Benvenuto isə bu arada öz əl arabasını evlərinə tərəf sürür və hey dayanıb nəfəsini dərir. O, iki-üç dəfə də arabanın qolunda oturmali oldu, çünki yorğunluqdan daha yol getməyə təqəti qalmamışdı. Bir sözlə, o, evdən çıxdığı zaman nə az, nə də çox, düz həştad yaşı var idi. İndi isə ayağını yenidən öz evinin kandarına basdığı zaman yaşı yəqin ki, doxsanı keçmişdi. Çənəsi sinəsinə dəyirdi, gözləri dərin qırıqlar altından demək olar ki, görünmürdü, səsi isə elə tutulmuşdu ki, elə bil quyunun dibindən çıxırdı.

- Bananito, qalx ayağa, gəlib çatmışıq.

Lakin Bananito onun dediklərini eşitmədi: cın- cındırın altında canı qızmış, şirin yuxuya getmişdi.

*Öyrənərsiniz burada elə indicə,
Benvenuto son anları yaşadı necə.*

ON SƏKKİZİNCİ FƏSİL

- Sən burada nə edirsən? Öz cın-cındırınla danışsən nədi?

Keşikçi rəssamı durğuzmağa çalışan Benvenutoyun arxa tərəfində dayanmışdı.

- Nə cın- cındır, hansı cın-cındır? - vaxt əldə etmək üçün Benvenuto bir də soruşdu.

- Bəli, bəli, mən lap yaxşıca eşitdim ki, sən bu cın- cındır corablara müraciət edərək nə isə dedin. Yəqin onların dəşiklərini sayırmışsan.

- Bəlkə də danışmışam, amma özümün heç xəbərim olmayıb, - deyə Benvenuto mızıldandı. - Bilsəniz necə yorulmuşam. Bütün günü arabanı itələyərək şəhəri dolaşırsan. Mən yaşda adam üçün bu çox ağırdır...

Keşikçi ona acıyaraq dedi:

- İndi ki, yorulmusunuz dincəlin. Belə bir vaxtda sizə kim şey satacaqdır?

Benvenuto:

- Bu saat oturacağam, - dedi və yenə də arabanın bir qolunda oturdu.

Keşikçi dedi:

- İcazə versəydiniz mən də bir dəqiqə oturardım.

- Oturun, siz də o biri qolda oturun.

- Sağ olun. Bilirsinizmi gecə keşikçisi vəzifəsində işləmək də adamı yorur. Siz bir fikir verin, mənim arzum pianoçu olmaq idi. Həmişə oturduğun yerdə çalırsan, gözəl musiqi içərisində həyat sürürsən. Mən hətta məktəbdə inşa yazdıqda da bu haqda yazmışam. İnşanın mövzusu belə idi: «Böyüyəndə siz nə olmaq istəyirsiniz?» Mən isə yazdım: «Mən böyüyəndə pianoçu olacağam. Bütün dünyanı gəzərək konsert verəcəyəm, mənə çoxlu əl çalacaqlar, mən də məşhur bir adam olacağam». Lakin mən oğruların içərisində də özümə şöhrət qazandıra bilmədim. Bir nəfər də olsun oğru tutmağa müvəffəq olmadım. Yeri gəlmişkən deyin görüm siz oğru deyilsiniz ki, hə?

Benvenuto başını bulayaraq onu sakit etdi. O, çox istəyirdi ki, bu bədbəxt taleyli gecə keşikçisinə ürək-dirək verici bir söz desin, onun qəlbini oxşasın, lakin artıq taqəti qalmamışdı. Benvenuto hər dəqiqə həyatın ondan uzaqlaşdığını hiss edirdi, lakin başqa bir əlacı yox idi, dinməzcə oturub qulaq asırdı.

Gecə keşikçisi isə köksünü ötürərək hələ uzun müddət öz işindən, heç bir zaman evində olmayan pianodan, öz uşaqlarından danışırdı.

- Ən böyüyünün on yaşı var, - deyə o sözünə davam edirdi. - Dünən o da məktəbdə yaxşı bir inşa yazmışdır. Müəllimlər həmişə eyni bir mövzuda inşa yazdırırlar: «Böyüyəndə sən nə olacaqsan?» Oğlum isə yazmışdır: «Mən təyyarəçi olacağam və peykdə Aya uçacağam». Mən bunu ona ürəkdən arzu edirəm, lakin iki ildən sonra mən onu işləməyə göndərməli olacağam. Axı mənim aldığı məvacib ailəni dolandırmağa kifayət etmir. Onun kosmos tədqiqatçısı olacağına inanmaq çətindir, elə deyilmi?

Benvenuto etiraz əlaməti olaraq başını buladı. O, bununla demək istəyirdi ki, dünyada mümkün ola bilməyəcək bir şey yoxdur, adam

heç bir vaxt arzusunun yerinə yetməyəcəyini düşünməməli, ümidini itirməməlidir. Lakin gecə keşikçisi onun başının işarəsini görmədi. O, Benvenutoya baxdı və ona elə gəldi ki, qoca yuxuya getmişdir.

- Yazıq qoca - deyə o, pıçıldadı, - doğrudan da bərk yorulmuşdur. Nə etmək, gedim keşiyimi davam etdirim.

Keşikçi səs salmamaq üçün ayaqlarının ucunda çıxıb getdi, Benvenuto isə yerindən tərpənməyərək oturmaqda davam edirdi. Onun ayağa qalxmağa taqəti qalmamışdı.

- Beləcə oturub gözləyəyəm, - deyə o yavaşca köksünü ötürdü. - Mən bacardığımı elədim. Bananitonun artıq qorxusu yoxdur. Yazıq keşikçiyə də imkan verdim dərini deyib, ürəyini boşaltdı.

Onun fikri dolaşır, get-gedə qarışırdı. Ona elə gəlirdi ki, çox uzaqlardan mahnı səsi gəlir, elə bil ki, beşik mahnısı oxuyurdular. Lakin tezliklə o, bunu da eşitmədi.

Dostlar, Benvenuto bu beşik mahnısını yuxuda görmürdü. Belə bir iş baş vermişdi. Celsomino yenə də yuxuda öz adəti üzrə oxumağa başlamışdı. Onun səsi pilləkənlə yuvarlanaraq döngəni doldurmuş, Bananitonu da yuxudan oyatmışdı.

O, cın- cındırın arasından başını çıxararaq çağırırdı:

- Benvenuto, Benvenuto, biz haradayıq? Nə olub?

Lakin Benvenuto artıq ona heç bir cavab verə bilmədi.

Rəssam sıçrayıb arabadan yerə düşdü və iki dəfə qocanı silkələdi. Bədbəxtin əli soyuyub buza dönmüşdü. Evdən isə yenə də Celsomionun ecazkar səsi eşidilirdi. Mülayim layla səsi havada dolaşır, döngəni başdan-başa bürümüşdü.

Bananito evə qaçaraq Celsomionu oyatdı, hər ikisi aşağı enib küçəyə çıxdılar.

- O ölmüşdür, - deyə Celsomino səsləndi.

- O, bizim tərsirimiz üzündən öldü, biz heç bir şeyin qayğısının çəkmədən arxayınca yatdığımız zaman, o öz axırını qüvvəsini də bizə sərf etdi.

Döngənin axırında yenə də həmin gecə keşikçisi göründü.

- Götür aparaq evə, - deyə Celsomino pıçıldadı.

Lakip o rəssamın köməyi olmadan da bu işi görə bildi. Benvenuto yüngülləşmiş, lap uşaq kimi olmuşdu, Celsomino heç bir qüvvə sərf etmədən onu qucağına alıb evə apardı.

Keşikçi bir neçə dəqiqəliyə ayaq saxlayaraq gözlərini arabaya dikdi.

- Cın- cındır alverçisi yəqin ki, burada yaşayır, - dedi. - Arabanı yolun ortasında qoyub getdiyinə görə gərək onu cərimə edəm. Ancaq qoca yaxşı adam idi. Özümü elə göstərərəm ki, guya heç bu döngədən keçməmişəm.

Yazıq Benvenuto, onun evində heç olmasa bir stul da tapılmırdı ki, meyiti onun üstünə qoysunlar. Meyiti döşəməyə qoyub başının altına da balınc qoymalı oldular.

Sizin hələlik heç bir şey bilmədiyiniz və onun haqqında gələcək fəsillərdə oxuyacağınız əhvalatlardan iki gün sonra Benvenutonu dəfn etdilər. Dəfn mərasimində minlərlə adam iştirak edirdi. Onlardan hər biri çıxış edib, köhnə cın- cındır mal alıb satan qocanın xeyirxah işlərindən danışa bilərdilər, lakin heç kəs çıxış edib nitq söyləmədi.

Celsomino ömründə birinci dəfə olaraq heç bir şey sındırmadan bu dəfn mərasimində oxudu. Həmişə olduğu kimi onun səsi olduqca güclü idi, ancaq nədənsə bu dəfə incə səslənirdi, ona qulaq asanlar get-gedə mərhəmətli olduqlarını hiss edirdilər.

Lakin buna qədər mənim sizə söyləmiş olduğum kimi bir çox əhvalatlar da baş vermişdi. Hər şeydən əvvəl Celsomino ilə rəssam Al

Pişik-Axsaq Pişiyin orada olmadığını gördülər. Bu kədərli günlərdə baş qarışıq olduğundan onlar buna, bir o qədər də əhəmiyyət vermədilər.

Bananito dedi:

- O, əl arabasında mənimlə bir yerdə idi. Ancaq əlbəttə bir o qədər cın-cındır içində mən onu görə bilməzdim. Bununla belə sən təsəvvür et ki, mən onun birdən necə bərkdən asqırdığını öz qulaqlarımla eşitdim.

Celsomino dedi:

- Yəqin ki, başına bir qəza gəlmişdir.

- Bəlkə Qarğıdalı xala ilə Romolettanı xilas etmək üçün yenə də dəlixanaya qayıdıb?

- Hərə özünə görə bir işlə məşğuldur, - deyə Celsomino xəcalətli-xəcalətli dilləndi, - bircə mən veyil-veyil gəzirəm. Mənim yalnız çilçırağı qırmaq və adamları qorxutmaqdan başqa əlimdən bir iş gəlmir.

Hələ ömründə onu bu qədər kədərli və ümitsiz görən olmamışdı. Ancaq elə bu anda onun ağına dan ulduzu kimi parlaq və gözəl bir fikir gəldi.

- Heç də yox! - deyə o, birdən səsləndi. - Nəyə qadir olduğumu mən də göstərərəm!

Bananito onun ayağa qalxıb pencəyini geydiyini gördükdə soruşdu:

- Hara belə?

Celsomino dedi:

- İndi də növbə mənimdir. Evdən bayıra çıxma, səni polis idarəsi axtarır. Mənim barəmdə eşidərsən. Bu qeyri-adi bir xəbər olacaqdır!

*Yalan xəstəliyi keçir nəhayət,
Hamıya xoş gəlir daha həqiqət.*

ON DOQQUZUNCU FƏSİL

Cananitonun qaçması ilə əlaqədar olan qarmaqarışıqlıqdan sonra dəlixanada yenə də sakitlik bərpa olundu. Palatalarda, kameralarda və koridorlarda olan adamların hamısı yatmışdı. Yalnız mətbəxdəki bədbəxt oğlan yatmamışdı. Yatmaq demək olar ki, heç bir zaman ona müyəssər olmurdu, ona görə ki, daim aclıq çəkirdi, bütün gecələr tullantıların və zir-zibilin içərisində eşələnirdi ki, bəlkə əlinə yeməli bir şey keçə. Bananito və onun dalınca qaçan adamlar onu az maraqlandırır. Lakin oğlan o qədər də ucaboy olmayıb əksinə, alçaqboy olan bir gəncin dəlixana ilə lap üzbəüzdəki meydançada dayanıb məharətlə oxuyan gördükdə maraqlandı.

Mətbəx işçisi olan oğlan kartof qabıqlarını yeyir və ona baxıb başını bulayırdı.

- Bu doğrudan da lap dəlidir. Harada görünüb ki, gözəl bir qız üçün deyil, dəlixananın pəncərəsi altında dayanıb serenada oxuyasan? Bir də ki, mənə nə var, özü bilər. Amma nə güclü səsi var! Mərc gələrəm ki, bu saatca keşikçilər onu tutacaqlar!

Lakin Al-pişik axsaq pişiyin dalısınca qaçıb əldən düşmüş keşikçilər ölü kimi yatmışdılar, heç bir şeydən xəbərləri yox idi.

Səsini yoxlamaq üçün əvvəlcə astadan oxuyan Celsomino get-gedə səsini qaldıraraq hündürdən oxumağa başladı. Mətbəxdə işləyən oğlan kartof qabıqlarını unudaraq ağzı açıq halda dayanıb ona qulaq asırdı.

- Ona qulaq asanda adam aclığını da unudur.

Elə bu zaman oğlanın durub baxdığı pəncərənin şüşəsi cingilti ilə sındı, şüşə qırığı az qaldı onun burnuna batsın.

- Ey, orada daş atan kimdir?

Elə o saatca böyük və tutqun binanın hər tərəfində, bütün mərtəbələrin pəncərələri bir-birinin ardınca qırılıb tökülməyə başladı. Keşikçilər qaçaraq özlərini palatalara və kameralara salırdılar, onlar elə bilirdilər ki, dustaqlar üsyan etməyə başlamışlar. Lakin tezliklə fikirlərini dəyişməli oldular. Dustaqlar doğrudan da yuxudan oyanmışdılar, lakin onlar çox sakit idilər, Celsominonun mahnısına qulaq asıb həzz alırdılar.

- Burada pəncərənin şüşələrini qıran kimdir? – deyə keşikçilər bağırdılar.

Hər tərəfdən ona cavab verdilər:

- Səs salmayın! - Qoyun mahnıya qulaq asa. Pəncərə şüşəsi ilə nə işimiz var? Məgər bizim şüşələrimizdir?

Sonra pəncərələrin barmaqlıqları da qırıq-qırıq olub tökülməyə başladı: dəmir borucuqlar çərçivədən aralanaraq kibrit çöpü kimi qırılıb xəndəyə tökülür, gumbultu ilə suya düşərək xəndəyin dibinə batırdılar.

Dəlixananın müdiri bu əhvalatdan xəbər tutan kimi canını üşütmə bürüdü.

- Bunların hamısı soyuqdandır, - deyə o, katibinə izahat verirdi, lakin ürəyində düşünürdü ki: «yəqin zəlzələ baş vermişdir».

O, maşını çağırırdı, hamıya dedi ki, gedir əhvalatı nazirliyə xəbər versin, özü isə şəhər kənarındakı yaylağına əkilərək dəlixanani başlı-başına buraxdı.

«Nə nazirbazlıqdır, - deyə, katiblər acıqlarından yanıb-tökülürdülər, qaçıb öz canını qurtardı, nazirlik isə bəhanədir. Bizə nə olub, tələyə düşmüş siçan kimi burada məhv olmalıyıq? Heç elə şey yoxdur!»

Bir-birinin dalıncan - bəzisi maşında, bəzisi piyada qaçıb qaldırma körpünün dalında elə tez gözdən itdilər ki, qapıda dayanmış keşikçilər onların izini-tozunu belə görmədilər.

Dan yeri sökülürdü. Sübhün zəif işığı artıq evlərin, taxtapuşlarını get-gedə işıqlandırır. Bu, sanki Celsomino üçün bir işarə olaraq deyirdi: «Bərkdən oxu!».

O zaman siz onu bir eşidəydiniz! Səsi elə bir qüvvətlə çıxırdı ki, elə bil dağ vulkanından od püskürürdü. Dəlixanadakı otaqların taxta qapıları parça-parça olub ətrafa səpələndi, dəmir qapılar isə o qədər əyildilər ki, artıq qapıya oxşamırdılar, içəridəki adamların hamısı qaçaraq karidora çıxdılar və sevindiklərindən atılıb-düşməyə başladılar.

Keşikçilər, nəzarətçilər və səhiyyə baxıcıları bir-birinin ardınca qaçaraq qaldırma körpüdən keçdilər və bir anda özlərini meydançaya saldılar. Birdən hamının şəhərdə çox vacib işləri olduğu yadına düşdü.

Biri dedi:

- Mən gərək gedib itimi yuyunduram.

Başqa birisi dilləndi:

- Məni isə bir neçə günlüyə dəniz kənarında istirahət etməyə dəvət etmişlər.

- Lap yadımdan çıxıb, qızıl balıqlarımın suyunu dəyişməmişəm, qorxuram ölərlər.

Onlar yalan danışmağa o qədər adət etmişdilər ki, canlarına qorxu düşdüyünü boyunlarına almaq istəmirdilər.

Bir sözlə dəlixanadakı işçilərdən bir neçə dəqiqənin içərisində mətbəxdə xidmət edən oğlandan başqa heç kəs qalmadı. O, əlində kələm özəyi təəccübdən ağzı açıla qalmışdı, heç bir şey yemək istəmirdi, çünki ömründə birinci dəfə idi ki, ağlına sübh yeli kimi gözəl və saf fikirlər gəlmişdi.

Nəzarətçilərin hamısının qaçmış olduğunu palatada birinci görən Romoletta oldu.

O, Qarğıdalı xalaya dedi:

- Niyə durmuşuq? Gəl biz də qaçaq!

Qarğıdalı xala cavab verdi:

- Bu qayda-qanuna ziddir. Bir tərəfdən isə qayda-qanunun özü də elə bizə ziddir. Nə deyirəm, gedək deyirsən, gedək.

Onlar əl-ələ tutaraq pilləkənə tərəf getdilər. Adamlar tələsik başılovlu pilləkənlərlə aşağı enirdilər. Dəhşətli bir hərc-mərclik var idi, lakin Qarğıdalı xala bir o qədər səs-küyün içində öz körpə pişiklərinin səsini tanıdı. Demək lazımdır ki, Al Pişik-Axsaq Pişiyin şagirdləri olan yeddi balaca pişik də bir elə adamın içində öz hamilərinin dik tutulmuş başını və ciddi simasını gördülər. O saatca miyoldayaraq xalanın boynuna atıldılar, hərə bir tərəfdən sallaşdı.

Qarğıdalı xala gözləri yaşarmış halda deyirdi:

- Darıxmayın, bu saatca evimizə qayıdırıq. Bir... iki... üç... dörd... hamı öz yerindədir? Yeddi, səkkiz! Hətta biri də artıqdır.

Bu, əlbət ki, mehriban Barbos idi, Qarğıdalı xalanın qucağında ona da yer tapıldı.

Celsomino oxumağını kəsərək içəridən çıxanların hamısından Al Pişik-Axsaq Pişiyi görüb-görmədiklərini soruşurdu. Lakin ona ağıllı-başlı bir cavab verən olmadı. Onun səbri tükəndi.

- İçəridə qalan var, ya yox? - deyə bağırdı.
- Bir adam da qalmadı! - deyə kim isə cavab verdi.
- Elə isə baxın.

O, suya cummağa hazırlaşan dalğıcılar kimi köksü dolusu nəfəs aldı, sonra səsi ətrafa yayılmayıb yalnız bir istiqamətə getsin deyə, əlini ağızına boru kimi tutaraq bərkdən çığırdı. Marsda və ya Venera ulduzunda eşitmə qabiliyyətləri olan adamlar yaşasaydı yəqin ki, onun səsinə eşidərdilər. Onu demək kifayət edər ki, bina qüvvətli qasırgaya düşmüş kimi silkələndi. Taxtapuşun kirəmidlərini, soba borularını toz kimi götürüb apardı. Sonra üst mərtəbədən başlayaraq divarlar əyildi, titrədi və dəhşətli bir gurultu ilə uçub yerə töküldü. Xəndək doldu, su ətrafa səpələndi.

Bütün bunlar cəmisi bircə dəqiqə çəkdi. Mətbəxdə işləyən oğlan bunu hamıdan yaxşı bilir. Çünki dustaqların hamısı çıxıb getdikdən sonra belə, otaqda tək qalmış olan oğlan güclə macal tapıb pəncərədən atılmış, iki dəfə suya baş vurub xəndəyi keçmiş və özünü meydançaya yenidən salmışdı ki, bina bütünlüklə uçub darmadağın oldu.

Meydanda «ura» səsi yüksəldi, elə bu zaman günəş də doğdu, ancaq heç kəsin ağına gəlməmişdi ki, gedib onu çağırırsın və desin: «Tez ol, çıx, yoxsa belə gözəl bir mənzərəni görməkdən məhrum olarsan».

Meydandakı camaat Celsominonu əlləri üstə qaldıraraq təntənə ilə apardılar. Jurnalistlər imkan tapıb onun yanına gedə bilmədilər ki, təəssüratını ondan soruşsunlar. Onlar yalnız qaşqabaqlı halda çəkilib bir tərəfdə dayanmış Kalimer Veksellə apardıqları mübahisə ilə kifayətlənməli oldular.

- Siz "Nümunəvi yalançı" qəzetinə nə kimi məlumat verə bilərsiniz? - deyə soruşdular.

Kalimer myou edərək, dalını onlara çevirdi. Jurnalistlər dedilər:

- Çox gözəl. Siz bu hadisələri gözü ilə görənlərdən birisiniz. Nə üçün heç bir hadisə baş vermədiyini, bəlkə bizə izah edəsiniz?

Kalimer bir də miyoldadı.

- Çox gözəl! Biz dəlixananın guya dağıldığını və dəlilərin şəhərə qaçdıqlarını qəti surətdə təkzib edirik.

Kalimer birdən bağırdı:

- Başa düşün ki, mən pişiyəm! Başa düşün. Birdəfəlik başa düşün ki, mən pişiyəm.

- Bir halda ki, miyoldayırsınız, siz yəqin ki, it olduğunuzu demək istəyirsiniz?

- Yox, yox, pişiyəm! Mən pişiyəm, özü də siçan tuturam. Yaxşı, yaxşı, mən daha kifayət qədər sizi gördüm. Siz kefiniz istədiyi qədər qaçıb gizlənə bilərsiniz, ancaq mənim əlimdən qurtara bilməyəcəksiniz. Siz siçansınız, bu saatca mənim pəncərəm keçəcəksiniz. Myouu! Myouu!

Birdən Kalimer tullandı. Jurnalistlər bir təhər macal tapıb avtomat qələmlərini ciblərində gizlətdilər və maşınlarına oturub qaçdılar. Kalimer yerə yıxıldı, bütün günü beləcə qalib ümitsizcəsinə miyoldadı, nəhayət yoldan keçən bir rəhmdil adam ona acıyaraq qolundan qaldırdı və xəstəxanaya apardı.

Bir saatdan sonra «Nümunəvi yalançı» qəzetinin təcili nömrəsi çapdan buraxıldı. Birinci səhifədə iri hərflərlə belə bir başlıq yazılmışdı:

TENOR CELSEMİNONUN YENİ UĞURSUZLUĞU: O ÖZ OXUMASI İLƏ DƏLİXANANIN UÇMASINA SƏBƏB OLMAMIŞDIR

Qəzet redaktoru əlini bir-birinə sürtərək həzz alırdı:

- Təkzib çox qiyamət çıxmışdır. Bu gün mən ən azı yüz min qəzet satacağam.

Lakin çox keçmədən «Nümunəvi yalançı» qəzetinin satıcısı bir qalaq qatı açılmamış qəzetlə qayıdıb gəldi. Qəzetin «bircə nömrəsini də almaq istəyən olmamışdı.

- Necə?! - deyə redaktor bağırdı. - Heç birini də alan olmadı? Bəs camaat nə oxuyur, təqvim oxuyur?

- Yox, sinyor redaktor, - deyə qəzetsatanların ən cürətlisi cavab verdi. - Daha təqvimi də oxuyan yoxdur. Sizcə dekabr yerinə avqust ayı yazılmış olan təqvimi kim oxuyar? Elə bilirsiniz ki, dekabr ayının adını dəyişib avqust qoymaqla insanlar istilik hiss edəcəklər? Böyük hadisələr baş verməkdədir, sinyor redaktor. Camaat hamısı bizə gü-lür və qəzətlərimizdən oyuncaq üçün kağız qayıqlar düzəltməyi bizə məsləhət görürlər.

Bu zaman redaktorun iti qaçıb kabinetinə soxuldu; o özbaşına gedib şəhəri gəzmişdi.

Sahibi tez onu yanına çağırırdı:

- Piş-piş!

Cavabında it - ham-ham etdi.

- Necə?! Sən hürürsən?!

Cavab əvəzinə it sevinclə quyruğunu bulayaraq daha bərkdən hürdü.

- Dünyanın axırındır! - deyə redaktor tər basmış alnını sildi. - Görünür dünyanın axırındır.

Xeyr, bu, yalnız bütün yalanların sonu idi. Dəlixana uçub da-ğıldıqdan sonra zoologiya və qrammatikanın tələb etdiyi hürən itlərdən, miyoldayan pişiklərdən, kişnəyən atlardan əlavə həqiqəti danışan yüzlərlə insan azadlığa çıxmışdı. Həqiqət, sirəyətedici bir xəstəlik kimi hər tərəfə yayılmışdı və əhalinin əksəriyyəti bu xəstəliyə tutulmuşdu. Mağaza sahibləri öz mallarının etigetini artıq dəyişdirirdilər.

Bir bulkaçı öz dükanının qabağına vurulmuş və üstünə «idarə ləvazimatı» yazılmış lövhəni çıxararaq tərsinə çevirmiş, bir parça kö-mürlə: «Çörək» sözü yazmışdı. O saatca mağazanın qabağına çoxlu adam toplaşmış və hamı ona əl çalmağa başlamışdı.

Ancaq kral sarayının qabağındakı böyük meydanda daha çox adam toplaşmışdı. Onların başçısı Celsomino idi. O oxuyur, şəhərin yaxın məhəllələrində və yaxın kəndlərində yaşayanların hamısı onun səsinə axışib gəlirdilər.

Cakomon otağının pəncərəsindən bu böyük izdihamı görərək sevincindən əlini-əlinə vurdu. O, saray adamlarını çağıraraq:

- Tez buraya gəlin! - Tez olun! Xalqım mənim nitq söyləməyimi istəyir. Bir baxın, onlar hamısı meydana toplaşmışlar ki, bayram mü-nasibətilə məni təbrik etsinlər.

- Məgər bu gün bayramdır? - deyə saray xidmətçiləri bir-birlərindən soruşdular.

Sizə qəribə də gəlsə, onlar şəhərdə nə baş verməsindən hələ xəbər-siz idilər. Casuslar saraya qaçıb olmuş əhvalatlar barəsində məlumat vermək əvəzinə, hərə gizlənmək üçün bir tərəfə götürülmüşdü.

Kral Cakomonun sarayında pişiklər hələ də hürürdülər. Bunlar bütün krallıqda ən bədbəxt pişiklər idi.

*Cakomon krallığından
Bir sütun idi qalan.*

İYİRMİNCİ FƏSİL

Sizə məlum olduğu yer üzündə tale kitabı mövcud deyildir. Hələ elə bir kitab yoxdur ki, orada gələcəkdə baş verəcək bütün hadisələr yazılmış olsun. Belə bir kitabı yazmaq üçün adam gərək heç olmasa «Nümunəvi yalançı» kimi bir qəzetin baş redaktoru olsun. Bir sözlə belə bir kitab yoxdur, o, hətta kral Cakomonun zəmanəsində də olmamışdır.

Ancaq çox təəssüf! Belə bir kitab olmuş olsaydı, bədbəxt kral qızılı-narıncı pariki başında, ona nəzər salar və həmin gün belə bir yazı oxuyardı: «Bu gün kral Cakomon nitq söyləməyəcəkdir».

Doğrudan da xidmətçilərinin onun qarşısındakı şüşəli qapıları taybatay açacağını və balkona çıxacağını səbirsizliklə gözlədiyi bir vaxtda Celsominonun səsi öz işini görməyə başladı: şüşə qapılar çilik-çilik oldu, şüşə qırıqları yağış kimi yerə səpələndi.

Cakomon xidmətçilərinə çığırdı:

- Bir az ehtiyatlı tərpinin!

Cavab olaraq onun otağından:

«Çirin-n-ng!..» - səsi eşidildi.

Cakomon bağırdı:

- Güzgü sındı! - Deyin görüm mənim güzgümü kim sındırdı?!

Əlahəzrət heyrət içərisində ətrafına nəzər saldı ki, görsün niyə ona cavab verən yoxdur?! Lakin - heyhat! - onun arxasında heç kim yox idi. Nazirlər, admirallar, otaq xidmətçiləri və bütün başqa saray xidmətçiləri ilk əlamət - yəni Celsominonun götürdüyü ilk yüksək notdan sonra, - tez otaqlarına qaçaraq paltarlarını dəyişməyə başlamışdılar. Onlar artıq-əskik danışmadan, neçə illər ərzində əyinlərindəki bərli-bəzəkli geyimlərini döşəməyə atır, içərisində köhnə dəniz quldu-ru paltarları olan çamadanlarını çarpayıların altından çəkib çıxararaq geyinirdilər və donquldana-donquldana:

- Gözümün birinə qara sarqı sarımasam özümü dalandar kimi qələmə verə bilərəm.

- Mən də qolumdakı lövbər nişanını söksəm heç kəs məni tanımaz.

Cakomonun yanında yalnız iki xidmətçi qalmışdı ki, onların vəzifəsi balkona açılan qapını açıb örtməkdən ibarət idi. Hətta, indi qapılar sındıqdan sonra belə onlar itaətlə qapının dəstəyindən tutur və arabir onları öz paltarlarının qolundakı krujeva ilə təmizləyirdilər.

- Siz də çıxın gedin, - deyə Cakomon köksünü ötürdü. - Ətrafımda hər şey uçub dağılır.

Doğrudan da həmin dəqiqə iri çilçırağın minlərlə lampası sınıb töküldü: Celsomino o gün nahaq yerə mahnı oxudu.

Xidmətçilər uzun-uzadı təklif gözləmədilər: onlar dalı-dalı çəkilərək hər üç addımdan bir baş əyə-əyə qapıya getdilər, pilləkənə yetişən kimi komanda verilmiş tək dönüb aşağıya tez çatmaq üçün sürahi ilə sürüşdülər. Cakomon öz otağına yollandı, kral paltarını əynindən çıxarıb, şəhərdə tanınmadan gəzmək üçün aldığı adi paltarını geyindi, (yeri gəlmişkən deməliyik ki, Cakomon bu günədək bir dəfə də olsun bu paltardan istifadə etməmişdi, o, öz casuslarını şəhərə

göndərməyi daha üstün tuturdu). Bu, qəhvəyi rəngli bir kostyum idi, bank kassirinə və ya fəlsə fə professoruna daha çox yaraşardı. Qızılların parik ona necə də yaraşırdı! Təəssüf ki, Cakomon onu da çıxarmalı oldu, axı bu parik hər yerdə kral tacından daha çox məşhur idi.

Cakomon köksünü ötürdü:

- Ah, mənim gözəl parikim! Daha doğrusu mənim gözəl pariklərim!

O, məşhur şkafı açdı, növbəti tamaşa üçün hazırlanmış kukla başlarına oxşayan pariklər cərgə ilə düzülmüşdülər. Cakomon tamaşını saxlaya bilmədi, o, bir düjün parik götürüb tez çamadanına doldurdu.

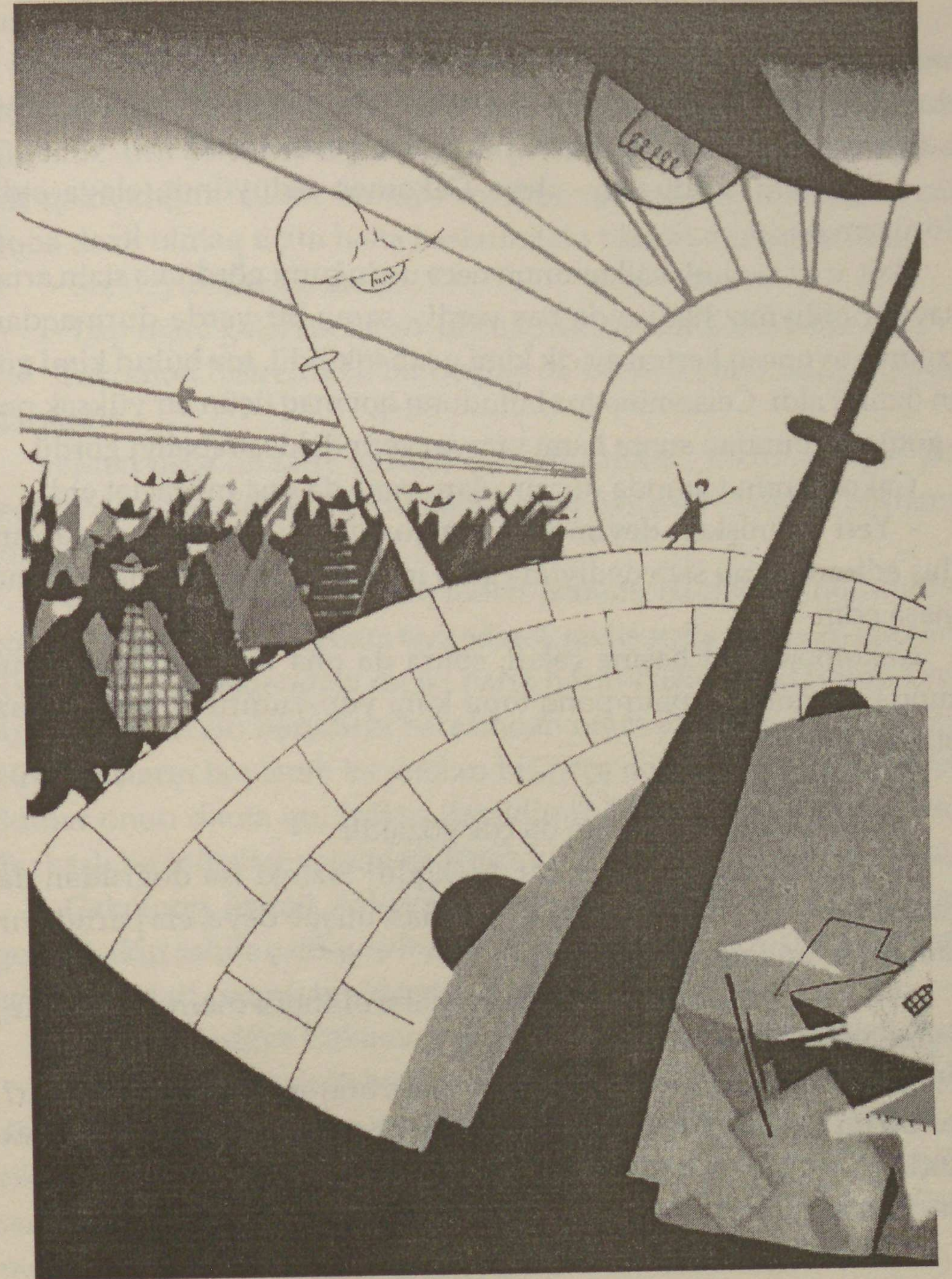
- Mən bunları özümlə aparacağam. Bunlar sürgündə olduğum zaman, xoşbəxt günlərimi mənə xatırladar.

O, pilləkənlərlə aşağı endi, lakin öz saray xidmətçiləri kimi zirzəmiyə düşmədi; onlar zirzəmiyə enərək siçan kimi, çirkli sular axan yeraltı borularla qaçıb saraydan uzaqlaşmışdılar. Cakomon öz gözəl bağına çıxmağı üstün tutmuşdu. Daha doğrusu öz sabiq bağına. Bağ əvvəlki kimi yenə də çox gözəl idi, hər tərəf yaşıllıq və çiçəklik idi.

Cakomon kral bağının havasını bir daha ciyərlərinə çəkdi. Dalana açılan balaca qapını araladı və heç kəsin gözünə dəymədiyinə əmin olduqdan sonra, yüz addım gedib meydana çıxdı. Meydanda bir yığın camaat Celsominoya hərarətlə əl çalırdı.

Dazbaş və qəhvəyi kostyum Cakomonu tamamilə dəyişdirmişdi. Bundan başqa onun əlində çamadan var idi, o da Cakomonu xarici ölkələrə gedən ticarət agentinə bənzədirdi.

Kim isə dostyana tərzdə əlini onun çiyinə qoyub, qə fildən soruşdu:

- Siz yəqinki, gəlməsiniz. Gəlin bizlə bir yerdə tenor Celsominonun konsertinə qulaq asmağa gedək. Odur bax, görürsünüzmü, həmin o velosipedçiyə oxşayan oğlanı deyirəm. Görkəmindən bir qırıq qəpiyə də dəyməz, amma eşidirsinizmi necə gözəl səsi vardır?

- Eşidirəm, eşidirəm, - deyə Cakomon özlüyündə əlavə etdi: «Görürəm də...»

Bəli, o öz sevimli balkonunun necə uçduğunu gördü və sizin artıq təsəvvür etdiyiniz hadisə də baş verdi - saray bir yerdə durmaqdan bezikmiş oyuncaq karton ev cik kimi uçub töküldü, toz bulud kimi göyün üzünü aldı. Celsomino toz buludunu qovmaq üçün bir yüksək not da götürdü, bundan sonra hamı sarayın yerindəki xərabəliyi gördü.

Cakomonun yanında duran adam yenə də ona müraciət etdi:

- Yeri gəlmişkən deyim ki, sizin çox gözəl daz başınız vardır! Xahiş edirəm bunu sizə dediyimə görə inciməyəsiz. Bir mənimkinə tamaşa edin.

Cakomon əlini başına çəkdi, sonra da ona təklif edildiyi kimi yanında duranın da pinq-ponq topu kimi yup-yumru və hamar daz başına baxdı.

Cakomon dedi:

- Sizin dazınız doğrudan da çox gözəldir.

- Nə danışırırsınız, bu adi bir dazlıqdır! Sizinki isə doğrudan da keçəldir, işıq saçır. Bir də indi günəşin şüası düşüb deyə, elə parıldayır ki, adam baxanda gözləri qamaşır.

- Allah xatirinə buraxın, siz mənə qarşı olduqca mərhəmətlisiniz, - deyə Cakomon mızıldandı.

- Sizi inandırırım ki, mən heç də şişirtmirəm! Bilirsiniz nə var? Əgər bizim dazlar klubunun üzvü olsaydınız sizi o saatca prezident seçərdilər.

- Prezident?

- Bəli, hamı bir səslə.

- Sizdə dazlar klubu vardır?

- Bəs necə. Dünənə qədər o gizlin idi, lakin bundan sonra aşkar olacaqdır. Şəhərimizin ən yaxşı adamları bu klubun üzvləridir. Ancaq bilirsiniz, ora daxil olmaq bir qədər çətinidir. Başınızda bircə dənə də tük qalmadığını sübut etməyə məcbur olacaqsınız. Bəziləri bizim klubla daxil olmaq üçün hətta başlarındakı tükləri dartıb yolurlar.

- Siz deyirsiniz ki, mən...

- Lap mərc gələrəm ki, siz bizim prezidentimiz ola bilərsiniz.

Cakomon hiss etdi ki, bir dəqiqə də keçsə o tamamilə mütəəssir olacaqdır.

«Mən necə də səhv etmişəm, - o düşündü. - Özümə həyat-yolu seçməkdə çox səhv etmişəm. Lakin artıq hər şeyi yenidən başlamaq çox gecdir».

Camaatın hərəkətə gəldiyindən istifadə edərək o müsahibinin gözündən yayındı, meydanı tərk edərək gediş-gəliş olmayan küçələrlə çıxıb getdi. Çamadandakı on iki parik həzin-həzin xışıldayırdı. Çirkli sular axan yeraltı boruların bacasından onun əvvəllər elə bil ki, gördüyü başların boylanıb baxdıqları bir neçə dəfə onun gözünə dəydi. Bunlar onun dəniz quldurları deyildimi? Lakin qəhvəyi kostyumlu, dazbaşlı bu mötəbər vətəndaşı görən kimi başlar o saatca yox oldular.

Cakomon özünü öldürmək qərarına gələrək birbaşa çaya tərəf getdi. Lakin sahilə çatdıqda birdən-birə fikrini dəyişdi. O, çamadanını açdı, parikləri çıxarıb bir-birinin ardınca suya atdı.

- Əlvida, - deyə Cakomon pıçıldadı. - Əlvida balaca yalançılar!

Lakin pariklər suda batmadılar. Həmin gün çayda timsahlardan da betər quldurluq edən oğlan uşaqları onları tutdular. Uşaqlar parikləri günün altında qurutdular, sonra başlarına keçirib şən halda təntənəli yürüşə çıxdılar. Onlar gülür, mahnı oxuyur, bunun, Cakomon krallığının dəfni olduğunu ağıllarına belə gətirmirdilər.

Cakomon həmişəlik olaraq çıxıb gedirkən, demək lazımdır ki, onun bəxti yamanca gətirdi. O bir yana gedib, bəlkə də mötəbər dazlar klubunun prezidenti və ya heç olmazsa katibi olmağa müvəffəq olacaqdı, - biz bir daha meydana nəzər salaq.

Celsomino öz zəhmli mahnısını oxuyub qurtardıqdan sonra alnının tərini sildi:

- Bəli, bu işi də birdəfəlik qurtardıq.

Lakin bununla belə onun ürəyi sakit deyildi: Al Pişik-Axsaq Pişik hələ də tapılmamışdı.

- Görəsən o, harada itib-batdı, - deyə qəhrəmanımız öz-özünə sual verirdi. - Bəlkə dəlixana uçub tökülən zaman altında qalıbdır? Axı mən hər şeyi məharətlə uçurub-dağıda bilirəm.

Ancaq camaat onun uzun müddət dərdlənməsinə imkan vermədi.

- Sütunu, - deyə hər tərəfdən ona bağırırdılar. - Sütunu aşırmaq lazımdır!

- Nəyə görə?

Axı orada kral Cakomonun igidləri və yürüşləri təsvir dilmişdir. Bu özü də başdan-başa yalandır. Cakomon ömründə bir dəfə də olsun öz burnunu sarayından bayıra çıxarmamışdır.

Celsomino dedi:

- Yaxşı, mən bu sütunlar üçün elə bir serenada oxuyaram ki, iş düzələr. Ancaq bir qədər geri çəkilin, yoxsa uçar, altında qalarsınız.

Sütunun yanında dayanmış camaat tez geri çəkildi, - meydandakı camaat elə bil ki, küləkdən təlatümə gəlmiş dəniz kimi bir tərəfə dalğalanırdı. Bu zaman axır ki, Celsomino sütunun üzərində yerdən təxminən iki metr hündürlükdə, ona yaxşı tanış olan üç pəncəli pişik təsvirini gördü.

- Al Pişik-Axsaq Pişik! - deyə o bağırırdı, elə bil ki, üzərindən bir ağır daş götürüldü.

Şəkil titrədi, kənar cizgiləri qırıxdı, lakin sonra yenə də sakitlik əmələ gəldi.

- Al Pişik-Axsaq Pişik! - deyə Celsomino bir az da hündürdən çağırırdı. Bu dəfə səs düz mərmərə keçərək onun müqavimətini sarsıtdı.

Al Pişik-Axsaq Pişik sütundan aralanaraq, axsaya-axsaya yerə hoppandı.

- Mən nə qədər şadam, nə qədər şadam, - deyə o, miyoldayaraq Celsominonun yanaqlarından öpürdü. - Sən olmasaydın, mən beləcə, bu sütunun üstündə qalacaqdım, yağış da əvvəl-axır yuyub məni aparacaqdı. Sən bilirsən ki, mən təmizliyi sevirəm, lakin heç də istəməzdim ki, həddən artıq yuyulmaqdan ölüb məhv olam.

- Bəs mən nəyəm? - deyən bir səs eşidildi. Bu, Bananito idi, o, dirsəyi ilə bir təhər camaatın içərisindən özünə yol açaraq axır ki, özünü həm onun, həm də bizim ümumi dostlarımıza yetirdi. - Sənin başına elə bir qəza gəlsə, qorxma, mən səni yenidən çəkərəm, əvvəlkindən də gözəl və həqiqi olarsan.

Yenicə bir-birilə tapışmış olan üç dostun yəqin ki, bir-birlərinə danışmağa olduqca çoxlu sözləri vardır, ona görə də onları sakit buraxaq.

Bəs sütun?

Axı bu sütunun kimə nə maneçiliyi ola bilər? Onun üzərinə çəkilmiş yalanlar bir zamanlar ölkəyə utanmaz bir yalançının hakim olduğunu və onun krallığının başdan-başa darmadağın edilməsi üçün gözəl ifa edilmiş bir mahnının kifayət etdiyini insanlara xatırladacaqdır.

*Povestin sonluğu öyrədir biza:
Hərblə həll olunmaz heç mübahisə*

İYİRMİ BİRİNCİ FƏSİL

İyirminci fəslə yazıb qurtarmağa tələsirkən yadımdan çıxıb cibimdə qalmış vərəqlərin məzmunu ilə siz tanış olduqda bizim əhvalatlar tamamilə qurtarmış olacaqdır. Bunlar, Celsominonun yalançılar ölkəsində başına gələnləri mənə nağıl etdiyi gün mənim qələmə aldığı axırncı qeydlərdir. Budur, mən görürəm həmin vərəqlərdən birində yazılıb; Cakomonun gələcək taleyi barədə heç bir şey məlum deyildir. Ona görə də onun ləyaqətli bir adam olduğunu və ya quldur ayaqlarının onu yenə də pis bir yola aparıb çıxardığını mən sizə deyə bilməyəcəyəm.

Başqa bir vərəqdə yazılmışdır ki, Celsomino ümumiyyətlə, gördüyü işlərdən çox razı qalmış olsa da, ancaq hər dəfə meydandan keçirkən o, ayaqqabısının içinə daş girmiş olan adam kimi bir növ narahatlıq hiss edirdi.

O, özü-özünü məzəmmət edirdi:

- Kral sarayını uçurub xarabazara çevirmək lazım idimi? Mən yalnız şüşələri qırmaqla kifayətlənmiş olsaydım fərqi yoxdur, onsuz da Cakomon əkilib gedəcəkdi. Sonra şüşəsalanı çağırmaq bəs idi ki, hər şey yenə də əvvəlki kimi qayda-qanuna düşsün.

Celsominonu ona əzab verən bu «daşdan» xilas etmək qayğısına qalan Bananito oldu: o, bir neçə vərəq kağız və bir qutu rəng işə

salaraq sarayı öz ürəyi istədiyi kimi bərpa etdi. O, bu işə yarım gün sərf etdi, hətta üst mərtəbədə balkon düzəltməyi belə unutmadı. Üst mərtəbədə balkon öz əvvəlki yerində hazır olan kimi şəhərin sakinləri Bananitodan xahiş etdilər ki, oraya qalxıb nitq söyləsin.

Bananito dedi:

- Gəlin mənim məsləhətimə qulaq asın. Bu balkondan nitq söyləməyi qadağan edən bir qanun qəbul olunsada daha yaxşı olar. Bir də axı mən rəssamam. Əgər nitqə qulaq asmağa çox həvəsiniz varsa, Celsominoya müraciət edin.

Bu vaxt Al Pişik-Axsaq Pişik balkonda görünərək miyoldadı:

- Myouu!

Aşağıda, meydanda hamı əl çaldı və artıq bundan sonra heç kəs başqa bir nitq iddiasında olmadı.

Budur, mən görürəm, bir vərəqdə də yazılmışdır ki, Qarğıdalı xalanı sahibsiz pişiklər institutuna direktor təyin etmişlər. Nə demək olar, bu qərar tamamilə doğrudur - belə bir direktorla siz əmin ola bilərsiniz ki, heç kəs pişikləri it kimi hürməyə məcbur edə bilməyəcəkdir. Romoletta yenidən məktəbə getməyə başladı. O, bu gün yəqin ki, artıq parta arxasında deyil, müəllimə məxsus olan stol arxasında əyləşmişdir - bu müddət ərzində o, yəqin ki, görkəmli bir müəllimə ola bilmişdir.

Nəhayət mən kiçik vərəqdə qısa bir qeyd görürəm: «Müharibə 1:1 hesabla bitdi».

Təsəvvür edin ki, müharibə haqqında sizə danışmaq az qala yadımdan çıxacaqdı.

Bu, Cakomon qaçandan bir neçə gün sonra baş verdi. O, öz təbəəliyində olanlardan gizlin Bananitonun ona çəkəcəyi toplara ümid edərək qonşu dövlətlərdən birinə müharibə elan etmişdi. Lakin həmin dövlətin əhalisi ilə zarafat etmək olmazdı - onlar o saatca ordu toplayıb Vətənlərini müdafiə üçün hərbi yürüşə başladılar.

Yeni nazirlər deyirdilər:

- Biz heç də müharibə etmək istəmirik. Biz Cakomon kimi deyilik.

Jurnalistlərdən biri, bu məsələ ətrafında, musiqi ilə məşğul olub nəhayət həqiqi bir konsertlə çıxış etməyə hazırlaşan Celsomino ilə müsahibəyə girişməyi qərara aldı.

- Müharibə? - deyə Celsomino soruşdu. - Onu dayandırıb əvəzində futbol yarışı təşkil etməyi düşməyə təklif edin. Nəticədə bəlkə də yığılıb dizini dağıdan oldu, lakin məsələ çoxlu qan axıtmadan həll olunub gedəcəkdir.

Xoşbəxtlikdən bu fikir düşmən tərəfindən bəyənilmədi, çünki vuruşmağa heç onların da meyli yox idi. Yaxın bazar günlərindən birində futbol yarışı keçirildi. Celsomino heç şübhəsiz ki, öz komandası üçün «yanırdı» və elə cəzb olmuşdu ki, özünü saxlaya bilməyib birdən bağırdı: «Vur! Vur! - top o saatca birbaşa düşmən qapısına yuvarlandı, əgər yadınızdadırsa bir dəfə onun öz doğma kəndlərində də belə əhvalat baş vermişdi.

«Heç cürə yol vermək olmaz ki, bu müharibə hiyləgərlik qələbəsi ilə qurtarsın, - deyə Celsomino o saatca özlüyündə qət etdi. - Burada futbol oyunu gedir, oyunun qaydasına görə hər cür fırldaqçılıq qadağandır».

O saatca Celsomino bir top da o biri qapıdan keçirtdi. Onun yerinə olsaydınız, yəqin ki, siz də belə edərdiniz.

Canni Rodari (ital. Gianni Rodari, 1920-1980) — məşhur italyan uşaq yazarı və jurnalist. Çörəkçi ailəsində dünyaya gələn Canni 10 yaşı tamam olmamış atasız qalır. Rodari və iki qardaşı – Çezare və Mario anasıyla birgə kəndə köçəli olublar, ehtiyac içində böyüyən balaca çalimsiz Canninin qəlbində kitaba sevgi özünə yuva qurub, yaşa dolduqdan sonra isə özünü yazıçılıq işinə həsr edib. Bu sahədə böyük uğur qazanıb. C.Rodari yaradıcılığa şeirlə başlayıb, “Şən şeirlər kitabçası” adlı ilk şeir kitabını buraxdırıb, daha sonra isə ona dünya şöhrəti qazandıran “Çippolinonun macərələri” kitabını yazıb. 1970-ci ildə yazıçı çox prestijli Hans Kristian Andersen mükafatını alır. “Celsomino Yalançılar Ölkəsində” C.Rodarinin ikinci uşaq romanıdır.

ALATORAN YAYINLARI

Qiyməti 4 man.